HERKUS KUNČIUS

KARTĄ OPEROJE

VIENO TEATRINIO ISTORIJA

GELMĖS

Herkus Kunčius

KARTĄ OPEROJE

VIENO TEATRINIO ISTORIJA

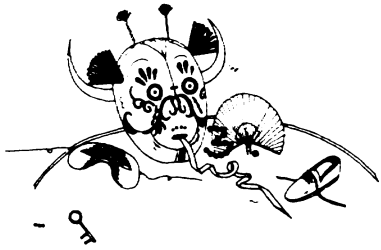

Iliustravo *Morta Griškevičiūtė*

Dovana bibliotekai

GELMĖS

Vilnius, 2014

UDK 821.172-3
Ku-179

Knygos leidybą rėmė Lietuvos kultūros taryba.

© Herkus Kunčius, 2014
© Iliustracijos, Morta Griškevičiūtė, 2014
© „Gelmės“, 2014

ISBN 978-609-95657-4-3

I skyrius

Reiklusis teatro senbuvis

Tingiai nusileidus uždangai, klanktelėjo baigiamasis spektaklio akordas. Pirmasis iš duobės išskubėjo pavojingai išraudęs dirigentas, paskui jį – nesublizgėjęs orkestras. Nesulaukusi nesiryžusių nusilenkti artistų, pakilo skirstytis ir susiraukusių žinovų saujelė.

Teatro salėje geso šviesos.

Teatro salėje gero šviesos

Netrukus pasigirdo dundesys – scenos darbininkai skubinosi išmontuoti spektaklio dekoracijas. Žmonių murmesys blėso, pagaliau ištirpo tyloje.

Išsproginęs akis, Pacukas vis dar gūžėsi apšvietimo ložės kampe. Jautria *Rattus norvegicus* klausa nustatęs, kad parteryje ir orkestrinėje – nė gyvos dvasios, Pacukas ryžosi paėjėti, kur erdviau.

Klestelėjo, užsiropštęs ant pliušu traukto ložės balkono turėklo. Įsitaisė plačiai, patogiai. Prietemoje galėjo saugiai apsvarstyti ką tik patirtą išgyvenimą.

„Paukščių tako" operai stinga dermės: solistų balsai neišlavinti, muzika – šiaip sau, orkestras grojo klydinėdamas, vaidyba – taip pat tobulintina – buvo veik įsitikinęs Pacukas, nepajėgdamas pamiršti peržiūrą ištikusios nesėkmės. ...O ir operos mintis miglota. Būtų mano valia... – mintyse įsisvajojo.

Pacukas buvo neabejingas menui, turėjo jautrų skonį. Gimęs ir užaugęs teatre, žinojo čia kiekvieną plyšį ar mažiau saugias vieteles. Visi Pacuko protėviai buvo teatriniai, nuo akmens amžiaus laikų gyvenę tik teatruose, kitaip nei likusios pasaulio žiurkės. Šiuo požiūriu Pacukas priklausė uždarai teatrinių kastai, kuri gan iš aukšto žiūrėjo į gentainius, neišlendančius iš rūsių ar sąvartynų. Panašiai buvo vertinamos vargo ir darbo pelytės, pilkosios vargonų ar knygų žiurkės. Nė su vienomis Pacukas nebendravo, juolab nebuvo ir poreikio – ne ką su šiais graužikais pasikalbėsi. Ir išties, kas galėjo būti bendra tarp teatrinio ar kokio, atsiprašant, laboratorinės kilmės globotinio narvelyje?

Nenuostabu: lygis kritęs, todėl ir žmonės vis rečiau lanko teatrą, – mintijo skaudindamasis Pacukas. Štai, pasigrožėkite: kažkokie pasipūtę gaidžiai lyg niekur nieko vaikštinėja po rampą!

Virš orkestro duobės, palei avanscenos rampą, slankiojo savo diafragma susirūpinęs ir vis plačiau besipučiantis Gaidys. Stabtelėjęs ketino kažin ką pakapstinėti. Jautėsi lyg operos teatro generalinis direktorius ar meno vadovas, visa esybe bylojantis, atseit, jis čia svarbiausias.

Pacukui tai pasirodė neatleistinai įžūlu. Visais laikais teatralams scena buvo švenčiausia vieta teatre, ne išimtis ir Pacukas. Jis niekada nedrįsdavo per ją perbėgti, taip buvo vyresniųjų pamokytas. Jei kažkur savais reikaliukais eidavo, tai tik kulisais, pasieniais ar palubėje kabančiais vamzdynais. Tad Gaidys Pacuką papiktino.

Nesusilaikęs teatrinis cyptelėjo. Bet Gaidžiui perspėjimas pasirodė nė motais, turbūt iš prigimties jis buvo nejautrus ir kurčias – neapdovanotas nei muzikine, nei vidine klausa.

Pacukas dar kartą piktai spygtelėjo, tačiau akyse augantis Gaidys net nepažvelgė jo pusėn – įsijautęs užpuolė taršyti butaforinį blizgutį; užuojautos vertas kvailo paukščio smalsumas.

Ir iš kur tas Gaidys teatre? – vis nuožmiau piktinosi Pacukas. Suprantu: žiurkės teatruose, kaip ir laivuose ar restoranuose, gyve-

na nuo neatmenamų Homero ir Sofoklio laikų, tačiau gaidžiai... Kur tai matyta?! – pašalinis Gaidys vaikštinėja po sceną ir nėra kam jo pabaidyti. Tai nuosmukis. Netrukus nusirisime iki to, kad po sceną ropinės vabzdžiai, parteryje įsikurs reptilijos, o orkestrinėje striksės sterbliniai!

Pacukas pajuto pareigą kažką daryti – bėgti, klykti, nesitaikstyti su taisytina padėtimi teatre. Nejučia teatriniui užgimė noras apie vaikštinėjančius po sceną gaidžius šnipštelėti vyresnybei.

Ilgai nedelsęs, Pacukas liuoktelėjo nuo ložės turėklo. Tekinas pasileido labirintais iškloti visą teisybę teatro valdžiai.

II skyrius

Kitaip ir negalėjo būti

Teatro repeticijų bei banketų salėje „Po palme“, kur mėgdavo posėdžiauti teatro meno taryba, tvyrojo slogi atmosfera.

Pilvotas teatro generalinis rymojo krėsle panarinta galva. Kaulingas dirigentas atrodė ne geriau: beviltiškai nuleistomis rankomis

Premjeros proga kadaise generalinis užsikabino pelnytus medalius

glaudėsi arčiau durų ir stiklinėmis akimis žiūrėjo į lubas. Išraudęs kompozitorius nervingai pešiojo savo žylančios barzdos likučius. Režisierė, padrebindama pagurklio lašinukus, virpčiojo. O primadoną, prieš valandėlę praradusią balsą, įtartino skaidrumo arbatėle girdė teatro dailininkas, kurio plikės jau nebeslėpė nusmukęs perukas. Keliolika baikščių balerinų ir tuzinas choristų glaudėsi prie šiukšliadėžės ir nedrįso pažvelgti vienas kitam į akis.

„Po palme" įsėlinęs Pacukas akimirksniu suvokė, kad dabar – ne pats geriausias metas sušvokšti apie negeroves. Paslapčia įsikoręs į dirbtinės palmės viršūnę, pasiryžo kantriai laukti palankesnio momento.

– Mūsų operos teatras išgyvena krizę, – tarytum iš snaudulio pažadintas prabilo nepajėgiantis pakilti teatro generalinis direktorius. – Po tokios, atsiprašant, „Paukščių tako" peržiūros telieka uždaryti teatrą ir visiems išsiskirstyti. Ir apie ką šis spektaklis – leiskite jūsų paklausti – ogi apie nieką (!).

Po šių generalinio žodžių teatralai sukluso, netrukus vieningai nudelbė galvas.

– Kompozitorius Amadėjus kalčiausias, jis šią operą sukūrė! – pasigirdo iš po palmės pavėsio spigus režisierės Zaratustros balsas.

– Nesąmonė! Visa bėda, kad spektaklio režisūra apgailėtina ir Leonardo scenovaizdis nevykęs, – neketino prisiimti atsakomybės kompozitorius. Iš jaudulio tirtėdamas vos nenusipurtė savo klausos aparato.

– Mano dangaus skliauto dekoracijos yra tobulos! – buvo įsitikinęs trumparegis teatro dailininkas ir prisimerkęs ieškojo akimis kalčiausio.

Neištvėręs generalinis fon Eduardas kumščiu trinktelėjo per stalą. Jautrūs kritikai teatralai krūptelėjo.

– Balsai – neišlavinti. Muzika – šiaip sau. Orkestras groja klydinėdamas. Vaidyba – apgailėtina, – pabėrė generalinis telepatiškai antrindamas Pacuko mintims. – Solistai šiandien bedainuodami prileido tiek gaidžių, kad teatras pavirto stačiai paukštynu! – pasipiktino direktorius. – O paskutinis, jau leidžiantis „Paukščių tako"

uždangai, buvo toks galingas, kad vos neapkurtau – Gaidžių Gaidys!

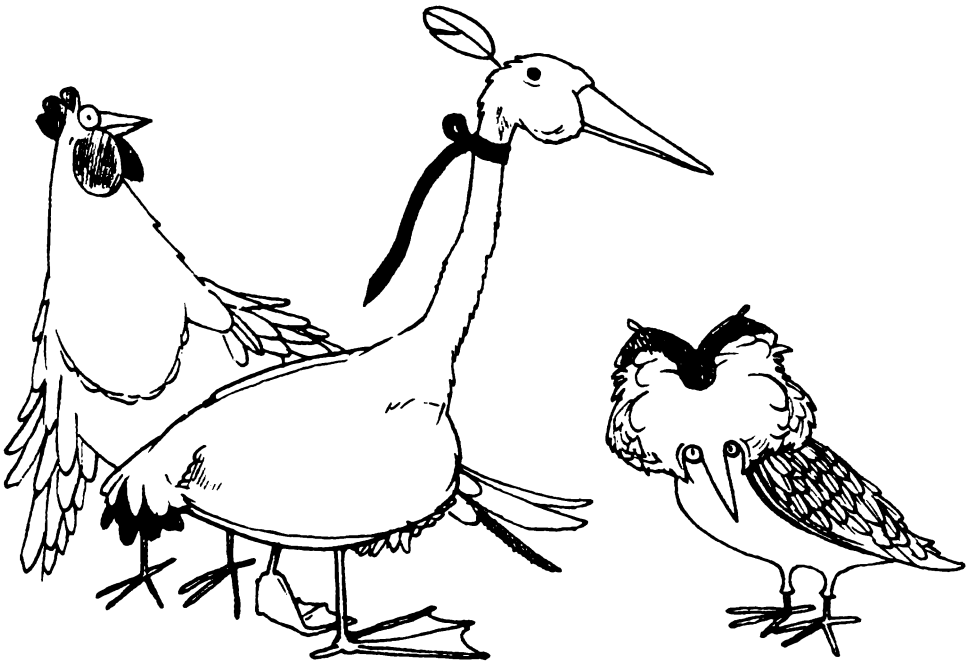

– Be jokios abejonės, – įsiteikdama generaliniam, paantrino režisierė Zaratustra.

– Ir aš jį girdėjau, – pabandė įsiterpti dirigentas.

– Maestro Modestai! – valdingu mostu užčiaupė generalinis dirigentą. – Tamstai batuta tik todėl ir įduota, kad solistas teatre ne gaidžius iš gerklės laidytų, o dainuotų!

– Ką aš galėjau padaryti, – bejėgiškai skėstelėjo rankomis dirigentas ir jau ketino parodyti į gėdingiausią gaidį sutvėrusią primadoną.

Ir staiga visi sužiuro: prigirdyta arbatėle, primadona Violeta jau kurį laiką šlavė nuo posėdžių stalo viską iš eilės – palinkusi purpurinėmis lūpomis dziubino pamestą libretą ir lesė dirigento partitūrą, kapojo kompozitoriaus gaidas, taršė bemolius ir penklines.

Keistas dainininkės akių blizgesys sufleravo, kad jai – ne viskas gerai. Atrodė it nepasotinama. Bet kuriuo momentu galėjo susprogti.

– Ji išprotėjo! – suspigo pasibaisėjusios balerinos.

– Ka-ka-ka... – užkudakavo pavojingai išpampusi primadona. – Kut-kudak... Kut-kudak... – neketino liautis nosimi ardama posėdžių stalą.

– Kvieskite greitąją pagalbą! – sušuko teatro dailininkas Leonardas, bandydamas iš primadonos rankų išplėšti operos klavyrą, kai ši pasišovė jį vienu kąsniu praryti. – Nedelsiant!

– Ko laukiat?! – suklykė režisierė.

– Ar aš? – nenugirdo apykurtis kompozitorius.

– Greičiau!!! – sušuko dirigentas.

– Aš atsistatydinu, – nuliūdęs apsisprendė generalinis. – Rytoj, – pakilęs vėl klestelėjo į prišildytą kėdę.

Sukrėstas vykstančio reginio, Pacukas užsimerkė. Teatrinis nebepajėgė žiūrėti, kaip „Po palme“ žlunga tai, kuo jis visą gyvenimą tikėjo – gimstančiais teatre stebuklais.

III skyrius

Anties perykloje

Nuo pat ryto po teatrą sklandė apipešiota antis. Ją paleido pikti liežuviai, atseit, „Paukščių tako“ premjera neįvyks, o vietoj jos bus surengta televizoriaus žvaigždžių ar kaimo kapelų vakaronė.

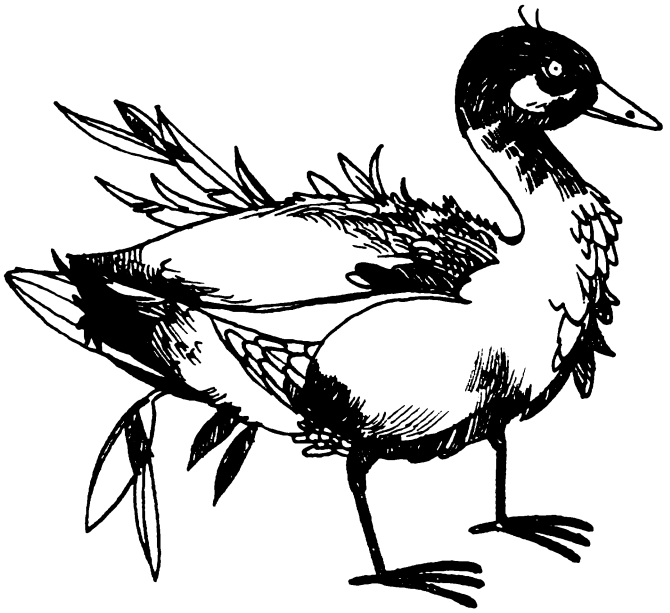

Nuo pat ryto po teatrą sklandė apipešiota antis

Ir išties, jau kurį laiką po teatrą šmirinėjo įtartini plačiapečiai tipai. Susišūkčiodami per racijas, akmeniniais veidais jie landžiojo po dekoracines, išnaršė grimo cechą, nulindo į orkestro duobę. Kažko paklausinėję apspangusių nuo teatro dulkių butaforų, neaplenkė ir naftalinu dvelkiančių kostiuminių bei artistų kambarių. Vieni jų vilkėjo raudonus, kiti – geltonus ar salotinius švarkus – buvo panašūs į papūgas. Ypač uoliai nekviesti svečiai šniukštinėjo po parterį ir balkonus. Tačiau ilgiausiai užtruko centrinėje ložėje. Čia viską išuostė, išstukseno. Negana to, išeidami užplombavo duris, kad niekas pro jas nedrįstų įeiti.

Pacukas skendėjo dvejonėse: nejau?

Norėdamas patenkinti besaikį smalsumą, Pacukas patraukė link teatro administracijos – galimo anties lizdo. Aplinkkeliais apėjęs pavojus, išlindo buhalterijoje – gandų ir gandelių perykloje. Čia, tūnodamas po baterija, galėjo pasiklausyti, ką plepa tariamai viską žinančios teatro finansininkės – apgailėtinai pilkos darbo pelytės.

– Nesąmonė! Niekas „Paukščių tako“ neatšaukė! – apsiputojusi šūkaliojo itin stambių dubens kaulų kasininkė. – Visi bilietai į premjerą parduoti! Pats sosto įpėdinis užsisakė centrinę ložę!

– Jis seniai simpatizuoja primadonai Violetai, todėl būtinai ateis, – užtikrintai kalbėjo džiūsna sąskaitininkė. – Mūsų sosto įpėdinis tikrai nepraleis progos, juolab, kad šiuo metu yra laisvas.

– Bet juk dainininkę vakar naktį išvežė! – prieštaravo pasišiaušusi buhalterė. – Sanitarai ją įvilko į tramdomuosius marškinius, o gerklę užkimšo šinjonu. Pažadėjo artimiausiu metu niekur neišleisti, nes ji pavojinga – agresyvi ir nesutramdoma. Dabar – generalinis pažadėjo – jau baigta jos karjera.

– Nieko panašaus, aš ją šiandien teatre girdėjau atsikrenkščiant, – buvo tvirtai įsitikinusi vyriausioji ekonomistė, ji buvo pavojingai įraudusi. – Taip, net kelis kartus atsikrenkštė. O vėliau nusispjovė. Savo ausimis girdėjau: tfu!

Pacukui tai buvo džiugi žinia. O kad teatrą šį sekmadienį aplankys sosto įpėdinis Ferdinandas – dvigubai puiki naujiena, geriau ir būti negali.

Žinoma, sosto įpėdinis sėdės garbingiausioje vietoje – centrinėje ložėje! Štai kodėl tie akiniuoti papūgėnai ją užplombavo – kad piktavaliai valstybės priešai neįeitų ir, neduok Dieve, po krėslu nepadėtų trotilo, plastiko ar kitų valdžią iš koto išversiančių sprogmenų.

Bet juk Pacukas – ne pašalinis – atvirkščiai. Jis būtinai ložėn užsuks, galbūt net tarstelės didenybei porą žodelių apie antis, gaidžius, užsimins, kas valstybės teatre taisytina, – pasinaudos proga.

IV skyrius

Garbingojo svečio apsilankymas

Spektaklio teatre laukė su neslepiamu nekantrumu. Premjeros proga generalinis fon Eduardas užsikabino kadaise pelnytus medalius, iškaulytus ordinus ir išmainytus trofėjus. Apsikarstė tautinėmis juostomis, titulų kaspinais bei spalvotais keliaraiščiais.

Panašus į kalėdinę eglutę generalinis jau gerą valandą trypčiojo prie valstybės vėliavomis papuošto įėjimo į teatrą – laukė atvykstant didenybės ir jo svitos.

Sosto įpėdinis Ferdinandas, kaip ir dera didenybei, sočiai vėlavo, tačiau teatre pasirodė pačiu laiku ir ne pėsčias. Apsuptas keliolikos prisiplakėlių giminaičių bei pankagalvių apsaugos ir lydimas keliaklupsčiaujančio generalinio, didenybė neskubėdamas kopė laiptų maršu link centrinės ložės.

Gaidžio šukuosenos sosto įpėdinis atrodė įspūdingai: įsispraudęs į nesunešiojamą krokodilo odos striukę, lipo valdingai šnirpščiodamas, su margaspalve papūga ant peties, juodu akies raiščiu. Išminties ir rūpesčių sklidiną įpėdinio galvą puošė kaukolėmis ir sukryžiuotais durklais išmarginta skarelė. Be to, nepilnametis didenybė turėjo pavydėtiną dantų švarplę, pro kurią nepamiršdavo eidamas spjautelti.

Kai į Bermudų trikampio plėšiką panašus sosto įpėdinis klestelėjo ant krėslo centrinėje ložėje, dirigentas gavo ženklą, kad metas sukelti ovacijas. Drąsinamai pamojęs bututa, pakėlė orkestrą ir sausakimšą salę. Teatre pasigirdo katučių kruša bei šūksniai.

Dėmesiu pamalonintas didenybė teikėsi akimirkai atsistoti ir vos matomu judesiu linktelėjo pataikūnams. Tai buvo lyg pritarimo ženklas, kad kažkada bus galima pradėti spektaklį. Ir išties, nepraė-

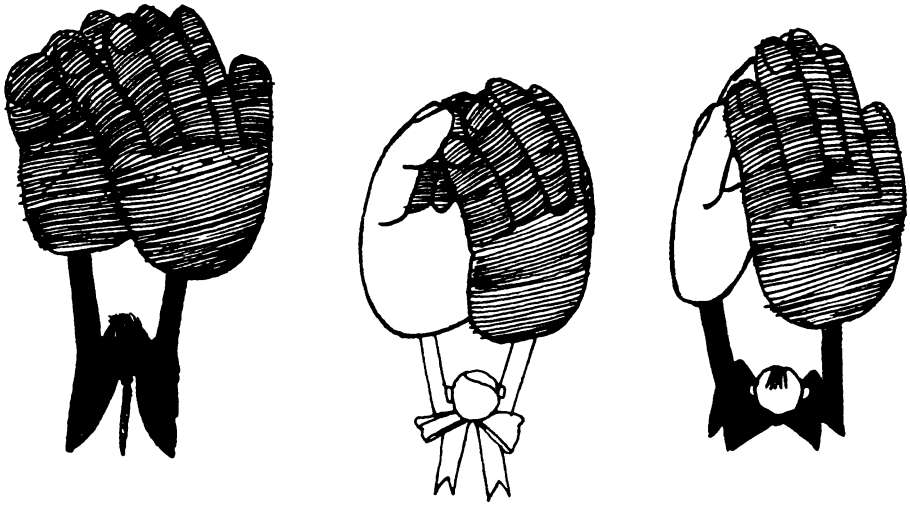

jus geram pusvalandžiui, kai visiems nuo siautulingų plojimų ištino delnai ir užkimo gerklės, pasigirdo operos uvertiūros melodija.

Ilgai nedelsdamas, didenybė, vos mobiliuoju telefonu sutvarkė painų mainų reikaliuką, užsidėjo ausines ir visa savo esybe paniro į migdantį muzikos garsų vandenyną.

Iškilmingai kylant uždangai, scenoje ėmė rinktis stručiai, pingvinai, povai ir fazanai – „Paukščių tako“ operos personažai. Iš tolimiausių kampų suskrido šikšnosparnių choras su balanėlėmis rankose. Jam įkandin susibėgo pasistrykčiojančių putpelių pulkelis – prasidėjo ilgai lauktas vaidinimas.

Neslėpdamas susidomėjimo, didenybė pro žiūroną įsispoksojo į margaspalvį reginį. Deja, netrukus pavargo, ėmė snūduriuoti.

Kai, įpusėjus paveikslui scenoje, iš dausų nusileido išpudruota perekšlė, prabudęs didenybė ketino primadonai Violetai pasiųsti oro bučinį, tačiau patingėjo. Vėl užsimerkęs ėmė apie kažin ką mąstyti – turbūt galvojo apie valstybinius reikalus, mat didenybės veide buvo galima pamatyti nukamuoto mulo grimasą.

Pacukas, visą šį laiką tupėjęs ant centrinės ložės stogelio, nutarė nusileisti arčiau būsimojo šalies valdovo. Atsargiai šliuožtelėjęs ložę puošiančia draperija žemyn, atsidūrė vietoje ir laiku.

Scenoje tą akimirką, iš orkestrinės virpčiojant smuikams bei čelėms, primadona Violeta kaupėsi savo pereklės arijai. Plačiai išsižergusi, įkvėpusi pavojingai giliai oro, ketino nustebinti susirinkusiųjų klausą ne tik atgauto balso grožiu, bet ir ypatingai aukštomis koloratūromis.

Pacukas, nutaręs, kad momentas dėkingas, liuoktelėjo ant didenybės striukės kutuoto antpečio ir jau ketino šnipštelėti keletą aptakių pastabėlių – dėl artimiausiu metu taisytinos padėties teatre. Deja, sosto įpėdinis Ferdinandas buvo kurčias – užsibarikadavęs klausą sandariomis ausinėmis. Tačiau Pacukui tai pasirodė įveikiama kliūtis – jis ėmėsi energingai letenėle knebenti ausinės pagalvėlę, vildamasis netrukus būti išgirstas.

Pirmoji, tupėjusi šalimais, sukluso didenybės papūga. Išvydusi rakinėjantį būsimojo valdovo ausį Pacuką, ėmė spurdėti, plaikstytis sparnais ir nežmoniškai bartis.

– Karamba! – šūkaliojo papūga. – Palundra! Ataaas!!!

Papūgos devynaukščiai šūksniai pažadino gerokai įmigusį įpėdinį. Po valandėlės susivokęs, kad ant peties įsitaisė Pacukas, negana to, krapštinėja jo ausinuką, didenybė it įgeltas pašoko nuo krėslo, ėmė muistytis, kratytis ir visa gerkle spiegti:

– Mama! Tėti! Gelbėkit!!!

Klykė jis kurtinančiai ir ilgai, užgoždamas orkestrą bei spygaujančią gaidžiais dainininkę. Šie, pavilioti gimininго riksmo, it skėriai dabar visu pulku lėkė tiesiai į centrinę ložę ir taikėsi didenybę apkvaitinti.

Nuovokiam Pacukui teko įsitikinti, kad su paklaikusiu didenybe jam šįvakar neteks artimiau pabendrauti. Be to, aplink šį vis glaudžiau spietėsi ne tik įžūlūs kakarikonai, bet ir pankagalvių apsauga.

Baikščiu valdovo judesiu šiaip ne taip nupurtytas nuo peties, vos tik žlegtelėjo ant žemės, Pacukas šovė kuo toliau nuo centrinės ložės.

V skyrius

Liūdnos nuotaikos po žlugusio spektaklio

„Po palme“, kur turėjo įvykti premjeros proga iškilmingas banketas, Pacuką pasitiko neįprastas vaizdas – skaudulingai graudus.

Salės viduryje, liūdnai mirksint žvakelių liepsnelėms, stovėjo stirniena, paršeliais, lašišomis, šakočiais ir kitomis gėrybėmis pašarvotas stalas – nuo jo it vaiduoklio šalinosi visi gyvieji. Išbalę teatralai, visada mėgdavę šurmulį ir linksmybes, gedinčiais veidais telkėsi arčiau palangių.

Baugioje tyloje „Po palme“ Pacukas neišgirdo džiugių tostų „Už premjerą!“, besaikio kikenimo, žviegimo, stiklų žvangesio bei lėkščių barškesio. Visi buvo nusiminę – sustabarėję ir nebepajėgiantys vienas kitam pareikšti užuojautos.

Sopulingai sunėręs rankas ant krūtinės, pakampėje stypsojo apglamžytas generalinis direktorius fon Eduardas. Greta jo – nešlovės apakintas teatro dailininkas Leonardas. Užsikirtusi režisierė Zaratustra, nebesugebanti išlementi nė žodžio, smiliumi piktai spaudinėjo netrukus iš baimės apalpsiančio statisto smilkinį. Netoliese iš gėdos po fortepijonu sutūpę kompozitorius Amadėjus ir dirigentas Modestas vienas kitam rankogaliais braukė ašaras. O subliuškusi nuo nešlovės primadona Violeta, nusiplėšusi nuo pakaušio skiauterės šinjoną, pasikūkčiodama raudojo ir glaudė išpešiotą kaltūną it nuskriaustą padarėlį arčiau savo sopulingos širdies.

– Ajajai... – pasiruošęs iš gėdos skradžiai žemę prasmegti, sudejavo generalinis.

– Ojojoj... – atitarė jam nebesivaldantys teatralai.

Negalintis pakęsti širdį draskančių dejonių, Pacukas suskubo užsikimšti savo jautrias ausis. Užsimerkė – nuo užuolaidos vamz-

džio nebepajėgė žiūrėti į žlugusius artistus. Jo širdgėla, kad „Paukščių tako“ premjera, į kurią buvo dėtos šviesios viltys, šiandien patyrė nesėkmę, buvo ne mažiau skausminga.

– Vos didenybė nuvijo tą padarą, – šnabždėjo bilietų kontrolierei tariamai nelemtą įvykį mačiusi rūbininkė, – supuolė iš primadonos gerklės pabirę gaidžiai. Ištisas pulkas. Įžūliausias, kirtęs sparnu papūgai per snapą, įsikorė ant didenybės viršugalvio ir ėmė taip nepakenčiamai klykauti, kad orkestras liovėsi grojęs. Dirigentui iškrito batuta iš rankų, dainininkė apalpo, choras pakriko, baletas išsibėgiojo. Publika, pašokusi iš vietų, rovėsi pamatyti, kas vyksta centrinėje ložėje, kur didenybė grūmėsi su jį užpuolusiais sparnuočiais. Kažkuriam iš žiūrovų pasidingojo, kad teatre įsiplieskė gaisras. Kilo dar didesnis sąmyšis: virto krėslai ir suolai, besigrūdantys link išėjimų žmonės ėmė laužti duris. Generalinis siekė keliaraiščiu apvalyti nuo galvos iki kojų pūkais ir kitais dalykėliais apdrabstytą princą. Tačiau apsauga, įtarusi, kad tai – sąmokslas, išspyrė iš ložės

Nuo pūkų dūso didenybė ir jo kilminga papūga.

jį lauk. Scenoje su trenksmu nusileido geležinė uždanga. Išgąsčio kratomas sosto įpėdinis ėmė šauktis ne tik mamos ir tėvelio, bet ir angelėlių, džinų pagalbos. Užkaukė sirenos, patvirtinančios, kad teatre atsitiko nelaimė. Subėgę gaisrininkai žarnomis ėmė lieti ledinį vandenį, vėliau – pasišlykštėtinas putas. Daugiausia kliuvo didenybei ir jo kilmingai papūgai. Įpėdinis paspringo puta. Nuo tų žaliai gelsvų putų duso ir jo mylimoji papūga. Iš visų kampų sklido šauksmai, riksmai ir dejonės. Visi pamiršo apie premjerą, tegalvojo tik viena – kaip išsigelbėti...

– Ak, tai štai kodėl nebuvo pertraukos, – pagaliau susivokė per lemtingus įvykius vilnonę liemenę anūkui mezgusi bilietų kontrolierė.

– Spektaklis buvo nutrauktas. Besisvaidantis prakeiksmais sosto įpėdinis nedelsdamas išvyko. Nuo galvos iki kojų apdirbtas ir putojantis pagrasino imsiąsis griežčiausių veiksmų. Be to, nusipelniusius artistus pavadino gauja, „Paukščių tako" premjerą – antivalstybininkų suokalbiu, o mūsų teatrą – dykaduonių irštva.

Pacukui dingo noras ilgiau klausytis rūbininkės pasakojimo. Šliuožtelėjęs užuolaidos vamzdžiu, spruko lauk pro pravertą langą. Užsikoręs ant siauros teatro fasado baliustrados, prisiglaudė prie šaltos sienos.

Ne valandą ir ne dvi Pacukas žiūrėjo į įsižiebiančius mieste žiburėlius. Skaičiavo žvaigždes, siurbė vasaros gaivą. Jam būtina buvo atvėsti – „Paukščių tako" premjeros puota, atvirkščiai nei anksčiau, teatriniui visai nerūpėjo.

VI skyrius

Pacuko improvizacija „Iš širdgėlos visa tai“

Ištuštėjus teatrui, kai šį paliko paskutinis liūdnos puotos dalyvis, Pacukas sugrįžo vidun. Atvėsęs ir apsisvaiginęs grynu oru, deja, nebepajėgiantis pamiršti įvykių teatre, Pacukas užsirioglino ant neliesto banketinio stalo. Apsiuostęs tamsoje, krimstelėjo porą austrių, tačiau tik iš įpročio, be apetito. Nepalietė Pacukas ir krevečių, moliuskų, ančiuvių. Sraigėmis, langustais bei omarais taip pat nesusidomėjo.

Netrukus kvapai, sklindantys nuo įmantrių patiekalų, Pacuką ėmė erzinti. Nepakenčiama jų įvairovė grasino susukti galvą – aptemdyti protą. Vengdamas nemaloniai apkvaišti, įsibėgėjęs Pacukas stryktelėjo nuo stalo – toliau nuo pykinančių aromatų.

Atlikęs galingą šuolį, nusileido ant fortepijono dangčio čiuožyklos. Pašliuožęs ant pilvo kelis metrus, su trenksmu drėbtelėjo ant klaviatūros. Jau ketino traukti toliau, tačiau netyčia užgauti klavišai staiga pagimdė neįtikėtiną garsų dermę. Jos neįmanoma buvo neišgirsti.

Garsų skliauto apgaubtas, Pacukas sustingo. Įsiklausė į instrumento gaudesį. Susitelkęs klausė, kaip garsai virpčioja, plazdena, banguoja. Stebėjo, kaip silpsta jų mūša, nutolsta, pagaliau ištirpsta nakties tyloje.

Čia garsai buvo, ir jų jau nebėra... – susimąstė Pacukas. Jie besvoriai – kaip tie angelai – iš neberodomų taetre operų. Įsivaizduojamos garsų vaivorykštės taip pat negali užuosti, pamatyti ar pačiupinėti. Kai tik ją ketini nutverti, ji dingsta... Garsai – ne uogos, ne grybai ir ne daržovės. Jie nevalgomi.

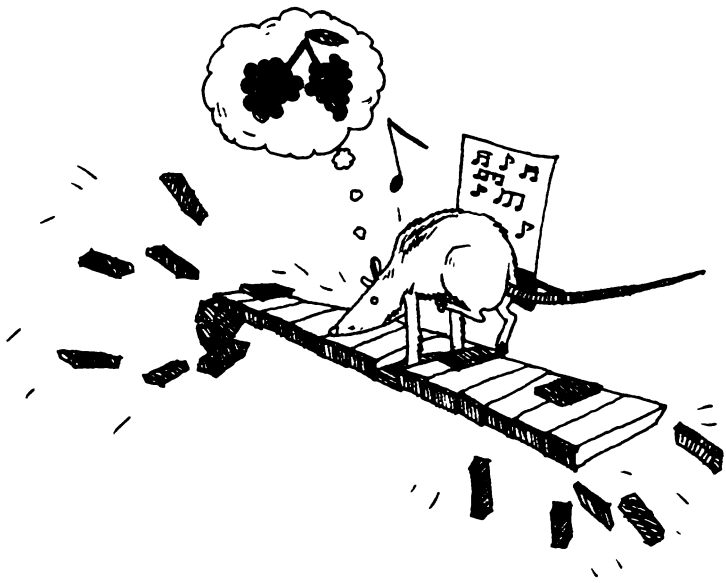

Garsai – ne violetiniai, ne apelsinų spalvos. Garsai yra turbūt bespalviai. Garsai – bekvapiai ir beskoniai. Tačiau – staiga dingtelėjo Pacukui – jie gali būti įvairiausi – švelnūs ir aštrūs, gąsdinantys ir raminantys. Guodžiantys. Žadinantys. Trumpi, skaidrūs. Tiršti ir nesiliaujantys. Ištisi, begaliniai...

Bemintydamas apie begalybėje išnykstančius garsus, užsisvajojęs Pacukas bakstelėjo klavišą. Išgąsdintas netikėto skambesio, krūptelėjo. Garsui nutilus, atsargiai pabandė vėl užgauti. Pakartojo, jau ryžtingiau.

Jautriu uodegos galiuku švelniai palietė tolimiausiąjį – vos vos. Skambtelėjus, sugrąžino baikščią uodegą atgal.

Norėdamas išbandyti, ar sugebės, letenėlių spustelėjimu iškvietė kelis garsus vienu metu. Čia pat nosies galiuku palytėjo ir juodąjį klavišą. Dar skambesiui nenurimus, visu kūno svoriu užgulė oktavą: sutvėrė daugiabalsį atodūsį – „Po palme“ nugriaudėjo duslus akordas. Iš paskos – dar vienas – gerokai galingesnis. Pacukas net spygtelėjo iš pasitenkinimo – garsai buvo jam pavaldūs.

Pažadinti sukilo ir pabirę ėmė vytis vienas kitą garseliai, garsai ir garsiukai. Vis greičiau, vis nuožmiau po klaviatūrą lenktyniavo. Pasiviję stabteldavo, susiglausdavo. Netrukus vėl šaudavo kas kur, išsislapstydami sodriame fortepijono gaudesyje.

It ant oro pagalvės pasišokinėdamas Pacukas dabar liejo nuosaikaus džiugesio sklidiną melodiją, skraidinančią jį vis tolyn ir tolyn – link nepasiekiamo Paukščių tako, virš Grįžulo Ratų, už atokiausių žvaigždynų, nuošaliausių galaktikų, – ten buvo tik jis ir jo tveriama muzika.

VII skyrius

Baugūs vaiduoklių garsai naktį

Pažadintas keistų dundesių, pašoko nuo kėdės snūduriavęs teatro sargas.

– Kas gi čia per nesąmonės, – piktai subambėjo panosėje. – Vėl turbūt siautėja tie pasileidę artistai, išvaikyt juos iš teatro.

Valandėlę mieguistu žvilgsniu panaktinis Kafka dairinėjosi po pašalius. Susivokęs, kad jam užsnūdus neprisisapnavo, ryžosi palikti postą – eis patikrinti, kas ten naktį viršuje kapoja malkas, sudrausmins neklaužadas.

– Nėra ramybės. Nebėra net vidurnaktį doram žmogui šiame teatre ramybės, – niurzgėjo nepatenkintas panaktinis. – Ar tai gyvenimas?! Argi tai ramus darbas – šilta vietelė?! Vadovybė siautėja, administracija skundžia valdžiai, o nesuvaldomi artistai dieną naktį kelia orgijas. Vis lėbauja, klykauja ir kikena, spygauja ir nepadoriai trepsi – išsimiegoti paprastam darbo žmogui neleidžia. Ir nesvarbu, ar sekmadienis, ar šiokiadienis. Ištisomis savaitėmis, mėnesiais repetuoja ir repetuoja, vaidena ir vaidena – sumauti pajacai. Koncertėliai, vakarėliai, kavutės, arbatėlės... Perklausos ir peržiūros, premjeros ir banketai, jubiliejai ir furšetai. Ir už ką didelius pinigus iš mūsų, mokesčių mokėtojų, gauna – tik staiposi scenoje, maivosi, šokinėja. Anei dienos nėra sunkiai dirbę, vien linksmybės – valsiukai, kankanai, dainos ir estrada. Kilnoja savo plikas kojas, laido gerkles, čirpina, virpina, džyrina. O paprašyk jų paprastą vinį į sieną įkalti, daržo lysvę sukasti ar šuns būdos stogą uždengti – net nežinotų, iš kurio galo imtis.

Pasišviesdamas žibintuvėliu ir vis pasiburbėdamas, sargas artėjo prie vietos, iš kur vis garsiau sklido paslaptingas triukšmas. Stabtelėjęs prie durų, priglaudė ausį.

Išties, panaktiniui nepasivaideno: salėje „Po palme“ kažkas negailestingai daužė fortepijoną.

– Čia, – apsidžiaugė sargas aptikęs triukšmo židinį. – Na, aš jums dabar, teatro pasileidėliai, parodysiu.

Sargas pravėrė vos cypytelėjusias duris. Be garso įsėlinęs tamson, nukreipė žibintuvėlio šviesą į instrumentą. Staiga ant klaviatūros pamatė dvi blykstelėjusias akis. Krūptelėjo iš nuostabos. Sargo nugara perbėgo keliolika šiurpo takelių.

– Viešpatie! – nevalingai sušuko išpiltas šalto prakaito panaktinis. – Viešpatie!!!

Apakintas šviesos spindulio, Pacukas nepamatė apstulbusio sargo grimasos. Išgirdo tik dūžtančio žibintuvėlio trenksmą. Vėliau – devynaukščių prakeiksmų griaustinį, kurtinantį durų trinktelėjimą ir tolstantį pasagėlių taksėjimą.

Panaktinio žingsniams nenutilus, Pacukas stryktelėjo nuo klaviatūros ir nėrė kuo giliau į tamsą.

VIII skyrius

Nesiliaujantys gandai ir gandeliai

Tą dieną po teatrą sklandė ištisi ančių pulkai. Atėję į operą, teatralai būriavosi grupelėmis, paslaptingai kuždėjosi ir gūžčiojo pečiais.

Muzikantai orkestro duobėje šnabždėjosi, atseit, užsienio radijo stotis pranešė, kad sosto įpėdiniui naktį taip ir nepavyko užmigti. Vos didenybė sumerkdavo akis, imdavo regėti vištas, gaidžius ar perinčius medžiuose driežus.

Buvo kalbama, kad neapsikentęs sosto įpėdinis įsiveržė į mamos Matildos bei tėčio Pranciškaus Juozapo miegamąjį. Riksmu pažadinęs sargybinius šunis, didenybė kreipėsi su oficialiu raštu, reikalaudamas nedelsiant teatro pinigais ir moraliai neberemti. Pats, atseit, pasižadėjo jo daugiau nebelankyti.

Be to, kitos užsienio radijo stotys, pranešusios, kad artimiausiu laiku artistų trupė bus išvaikyta, teatras – uždarytas, o jo pastate įsikurs modernūs lošimo namai.

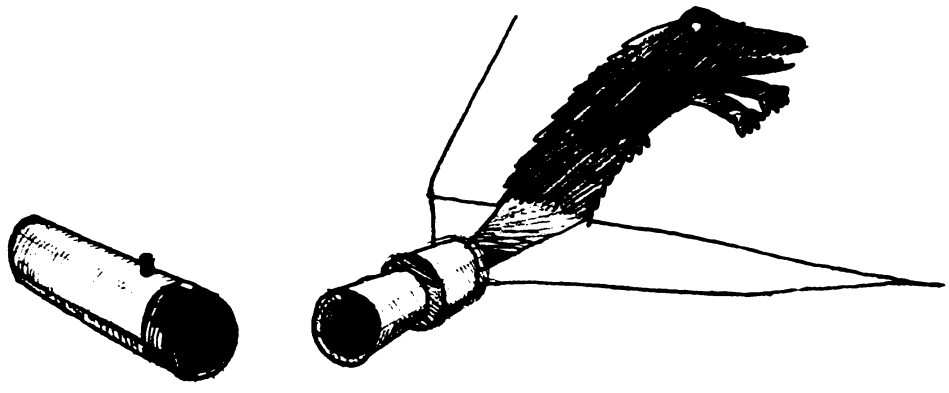

Choristai, susispietę bufete, plakė liežuviais, kad teatro generalinis paryčiui dingo be žinios. Atseit, prieš vidurnaktį fon Eduardas susikrovė savo ordinus, vertingesnius medalius ir išvyko nežinoma kryptimi. Be to, prieš kelias valandas jau buvo pastebėtas kaimyninės šalies sostinės mugėje. Ten draudžiamoje vietoje gaudė saulės zuikučius, rijo ugnį, ritinėjo kažkokį margutį. Vėliau policijos nuovadoje susilažino su pareigūnu, kad įminė fundamentalią paslaptį: kas atsirado anksčiau – višta ar kiaušinis...

Panaktinis teatre taip pat nesėdėjo rankų sudėjęs. Uoliai nuo pat ryto apėjęs butaforus, grimerius ir aprengėjus, dumsiame koridoriuje subūrė šalia savęs balerinas. Šokėjoms aikčiojant, prikimusiu balsu sargas paslaptingai pasakojo, atseit, teatre naktį matęs skiauterėtą vaiduoklį. Šis „Po palme“ snapu kapojęs fortepijonui dantis, pentinais braižęs klaviatūrą ir ištisai kikenęs. Sargas tariamai ban-

dęs šmėklą sudrausminti. Deja, kai pabandė už čiupros pastverti, įsiutęs vaiduoklis kirtęs jam iš dešinės, vėliau – į pasmakrę. Užvirusi žūtbūtinė kova, kurios nuostoliai – sudaužytas žibintuvėlis. Už jį panaktinis tikisi iš generalinio gauti kompensaciją, mat žibintuvėlis buvo jo nuosavas, labai brangus – tokių dabar jau ši šalis nebegamina.

– Tai operos fantomas, – prigąsdinta sargo pasakojimo, nusprendė pabalusi balerina. – Fantomai nuo seno gyvena teatruose.

FANTOMAS

Nusižiūrėję nepatikusius artistus, jie įsitraukia juos į teatro požemius ir ten įkalina – amžiams.

– Siaubas! – sutartinai krūptelėjo balerinos.

– Fantomų išvaizda – pasibaisėtina, – toliau gąsdino apspistas balerinų panaktinis. – Vien jį pamačius, kūnas pagaugais nueina: žudiko nagais, aštriomis iltimis, nukarusiais skruostais, uodegotas. Be to, visi vaiduokliai – nemirtingi. Iš kur jie? – niekas nežino.

– Pasakojama, kad teatrų fantomai – tai nušvilptų spektaklių šmėklos, – nugirdęs sargo pasakojimą įsiterpė pro šalį ėjęs dirigentas. – Šiaip fantomai būna nekenksmingi – ištisus amžius gali prasnausti teatrų požemiuose. Tačiau, jei spektaklį žiūrovai nušvilpia, fantomas pabunda ir atgijęs ima naktimis vaidentis.

– Taip taip, – neprieštaravo susidomėjusi pokalbiu režisierė Zaratustra. – Aš iš senų artistų girdėjau, kad fantomai blaškosi po teatrą iki kitos – sėkmingos premjeros. Vos išgirdę iš publikos „Bravo!“, sprunka slėptis į drėgnus požemius. Ten, apsvaiginti aplodismentų ir šūksnių, vėl užmiega ir liaujasi naktimis siautėti po teatrą.

– O gal įmanoma jį kaip nors sučiupti? – ėmė trypčioti nenustygstanti vietoje mirtinai išbalusi balerina.

– Juk tai vaiduoklis, – žinovo balsu prabilo nežinia iš kur išdygęs teatro dailininkas. – Jis kaip migla.

– Aš nenoriu, kad migla mane pagrobtų, – atatupsta nuo besišnekučiuojančiųjų ėmė trauktis primadona Violeta. – Nenoriu miglos... – dairėsi, už ko pasislėpti. – Nenoriu miglos...

– Mūsų norai po žlugusios premjeros fantomui nė motais, – neketino raminti dainininkės kompozitorius. – Įsiutęs fantomas – pats sau ponas. Dabar jis – šio teatro valdovas. Jei šmėkla jau kurį nusižiūrėjo, lauk didelės bėdos. Ne vienas drąsuolis, pabandęs išlaisvinti įkalintą požemiuose artistą, iš ten nesugrįžo – skradžiai žemę prasmego. Tik gailios aimanos ir pagalbos šūksniai naktimis po teatrą sklandydavo.

– Kodėl jūs visi į mane žiūrite?! – iškudakavo virptelėjusi dainininkė. – Nežiūrėkite į mane!

– Ar mes žiūrime?! – dairydamiesi į pašalius, tarėsi, atseit, pavojaus nesuvokiantys teatralai.

– Jis žiūri! – prarasdama balsą, kurtinančiai suklykė primadona.

Visų žvilgsniai nukrypo į ventiliacinę angą palubėje. Iš ten kažkas žiūrėjo.

– Tai fantomas! – suspigo balerinos.

– Šmėkla!

– Vaiduoklis! – patikėję pasakaitėmis, užkaukė teatralai ir įsibaiminę paknopstomis pasileido kas kur.

– Fantomas! Fantomas! – aidėjo balsai klaidžiais teatro koridoriais. – Fantomas!!! – pasklido į teatro aikštę paklaikusių žmonių riksmas.

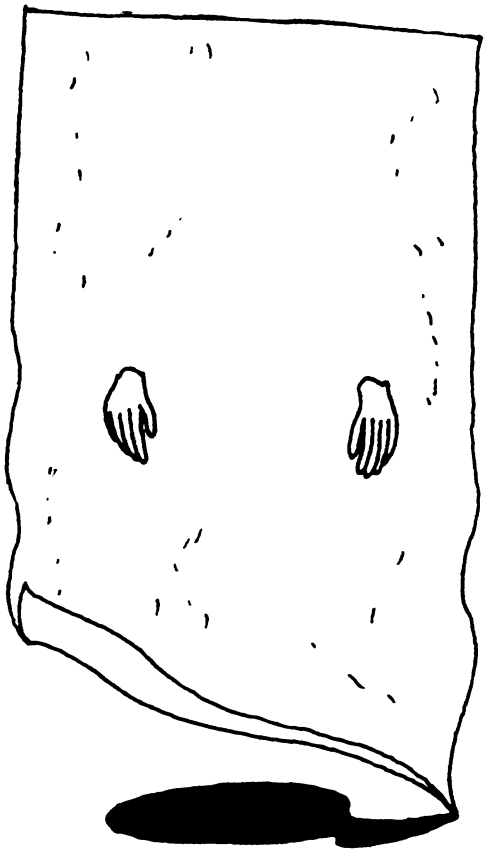

VAIDUOKLIS

IX skyrius

Sumaištis teatro aikštėje

Prie teatro ėmė rinktis žioplių minia. Pabirę iš pastato, teatralai nepajėgė šiems nieko paaiškinti, tik perrėkdami vienas kitą šūkaliojo apie kažkokią pabaisą.

– Fantomas! Šmėkla! Vaiduoklis! – kartu ir atskirai spygavo įvairiausiais balsais teatralai.

Paslaptingas nutikimas teatre, žinoma, dar stipriau pakurstė turinčių į valias laiko žmonių smalsumą. Kažkuris tariamai sąmoningas žioplys paslapčia surinko 112 – pagalbos telefono numerį.

– Norėčiau pranešti apie neeilinį įvykį teatre... – sušnabždėjo į ragelį.

– Šiuo metu visos dispečerės užimtos... Malonėkite palikti pranešimą... Laukite ilgojo signalo... Mes netrukus su jumis susisieksime...

Po kelių minučių kaukdamos į teatro aikštę sulėkė visos miesto gelbėjimo tarnybos: greitoji pagalba, gaisrinė ir policija. Pastaroji, saugumo vardan, aptvėrė „Stop" ženklinančiomis juostomis teatrą ir išstatytai sargybai įsakė nieko į jį neįleisti.

Vis daugiau žmonių būriavosi šalia pareigūnų apsupto teatro.

– Kas atsitiko?

– Kur?

– Kodėl?

– Kada?

Paslaptingu įvykiu operos teatre susidomėjo ir niekada neužmieganti internetinė žiniasklaida. Gelbėjimo tarnyboms įkandin susibėgo popierinės spaudos bei televizijų žurnalistai, pramoginių

laidų vedantieji. Visi, apsikarstę filmavimo kameromis, fotoaparatais ar ginkluoti auksiniais plunksnakočiais, norėjo karštų naujienų.

Deja, iš teatralų sunku buvo kažką daugiau sužinoti. Išbalę choristai trūkčiojančiais balsais kliedėjo apie skiauterėtas šmėklas. It burokai išraudę muzikantai pasakojo matę uodegėtus požemių vaiduoklius. O praradę veido spalvą grimeriai pusbalsiu porino apie tariamai dingusį operos generalinį, kurį naktį pagrobęs (sic!) operos fantomas.

Tačiau, kai atrodė, kad nieko daugiau iš teatralų žurnalistai neišpeš, užgriežtamas minioje pirmuoju (Stradivarijaus) smuiku, į kairę ir dešinę ėmė dalyti interviu teatro sargas. Pajutęs savo šlovės valandą, iškilmingai atsistojęs teatro fone, panaktinis Kafka pasakojo, atseit, iš matymo nepažįstamas operos fantomas jį ką tik apiplėšė. Atėmęs, niekšas, krokodilo odos piniginę, sidabrinius operos

teatro raktus, kašmyro vilnos kostiumą, Damasko plieno apyrankę, „Salamandros“ batus bei itin vertingą auksinį „Rolex“ laikrodį, beje, jo mylimos senelės dovaną. Tad fantomas palikęs sargą basą kaip pėdą – be namų, artimųjų ir sąžinės.

– Kaip man gyventi? Kaip man dabar gyventi? – bandė sugraudinti nešališkus reporterius sargas.

Netrukus, minutėlę dramatiškai paverkšlenęs, sargas jau kalbėjo visos šalies visuomeninei, komercinėms ir kabelinėms televizijoms.

Reikšmingai raukydamas kaktą, prieš kameras sargas ėmė dėstyti, atseit, panašaus įvykio teatre jis jau seniai laukęs, mat ne kartą ir ne du jis kreipęsis, kad teatro generalinis parūpintų jam patikimesnį žibintuvėlį, be kurio neįmanoma deramai atlikti pareigų.

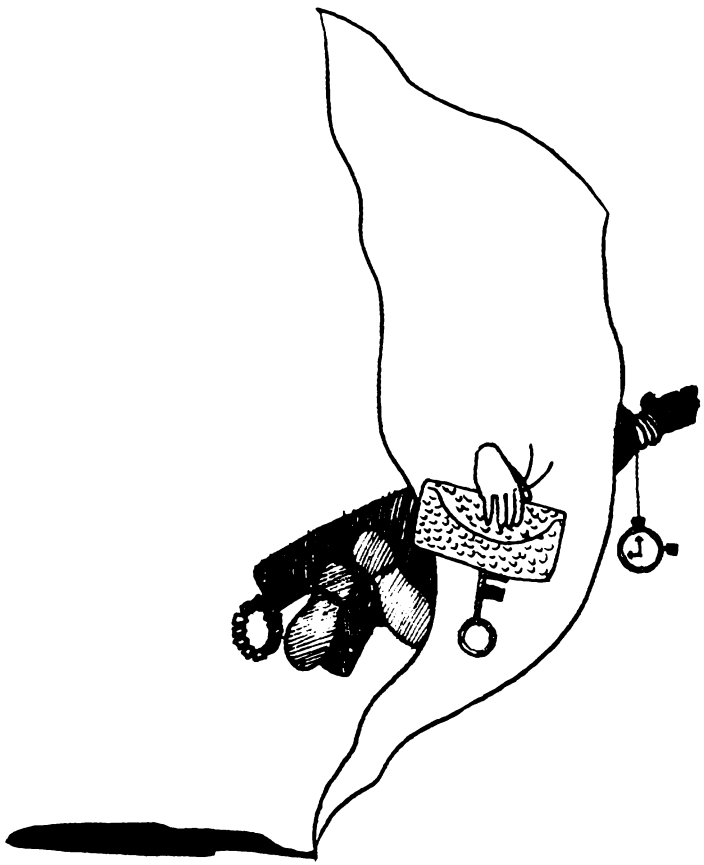

Deja, visi sargo prašymai likdavę be atsako. Todėl stebėkit, kas čia dabar vyksta – baustina betvarkė.

– Ir kur žiūri mūsų miesto valdžia! – nepamiršo prieš televizijos kameras pasipiktinti sargas. – Ta proga noriu priminti, kad ne tik teatre, bet ir gatvėse vakarais nesaugu. O mūsų šalies žmonės, užuot ėję į naktinius barus ar klubus, sėdi namuose užsidarę, nes bijo nosį iškišti. Tai neatleistina!

Pacukas, teatralų spiegesio išgintas laukan, tuo metu glaudėsi už puošiančio operos teatrą valstybės herbo.

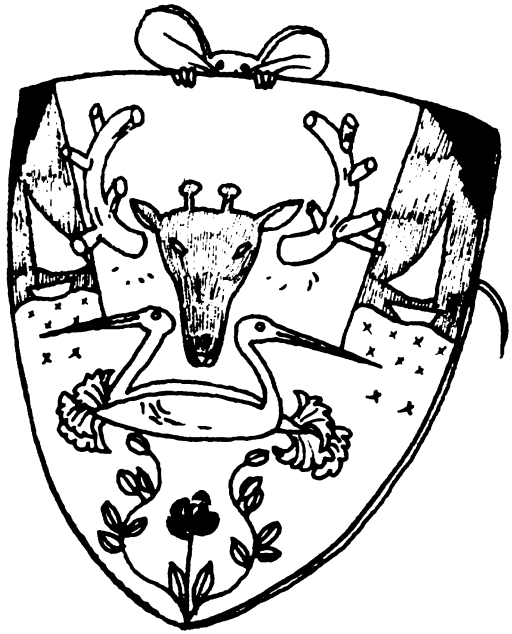

Įsitaisęs frontone už saugaus betoninio skydo, klausėsi iš apačios kylančio murmesio. Po valandėlės kitos – mankštindamas protą – suskaičiavo ir visus tris (policijos, greitosios pagalbos bei gaisrininkų) automobilius.

Spalvotos mašinytės Pacukui nuo teatro frontono atrodė it žaislinės. O žmonės – vos teįžiūrimos dulkelės. Jos blaškėsi po teatro aikštę tai į vieną, tai į kitą pusę. Staiga, nematomos jėgos stumtelė-

tos, susiburdavo ir vėl išsiskirstydavo. Nuo frontono aukštybių sunku buvo suprasti, kas išties apačioje vyksta. Visa, pažvelgus į dangų, atrodė nereikšminga ir šiek tiek kvaila. Kodėl jie ten spurda? Vardan ko visa tai? – galvojo Pacukas.

Iš apmąstymų Pacuką pažadino ant nosies nukritęs lašas. Visai šalia uodegos tekštelėjo kitas. Išsitėškė trečias, ketvirtas, dar vienas... Pacukas vėl užvertė galvą – pamatė juodais debesimis aptrauktą dangų. Plykstelėjo žaibas. Po akimirkos driokstelėjo griaustinis. Pacukas skubinosi grįžti vidun, nenorėjo lietuje kiaurai permirkti.

Prieš dingdamas, Pacukas metė žvilgsnį į teatro aikštę: ne tik žiopliai, bet ir uniformuoti pareigūnai tekini lėkė slėptis – kas po spaudos kiosko stogeliu, kas į automobilį, o kas – ir namolio. Žmonės, pasirodo, lietaus bijojo ne mažiau už operos fantomą. Jie, staiga suprato Pacukas, bijojo visko.

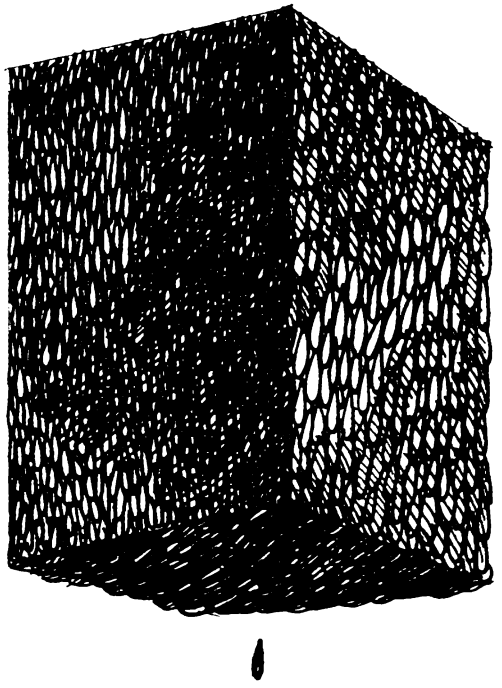

žmonės, pasirodo, lietaus bijojo

X skyrius

Ištuštėjusiame teatre

Pirmą kartą Pacukas dieną taip drąsiai vaikštinėjo po teatrą. Orkestrinėje tuščia, scenoje – nė gyvos dvasios. Kulisuose – tyla. Repeticijų kambaryje – ramybė. Tik negyvi daiktai, palikti paskubomis išbėgusių žmonių.

Daryk, ką nori: graužk instrumentus, kramsnok laidus, krapštyk tinką nuo puošnių centrinės ložės sienų. Jei tik pageidauji – landžiok po grimo kambarius, ilsėkis ant minkštasuolių fojė ar iki išnaktų svečiuokis dekoracinėje.

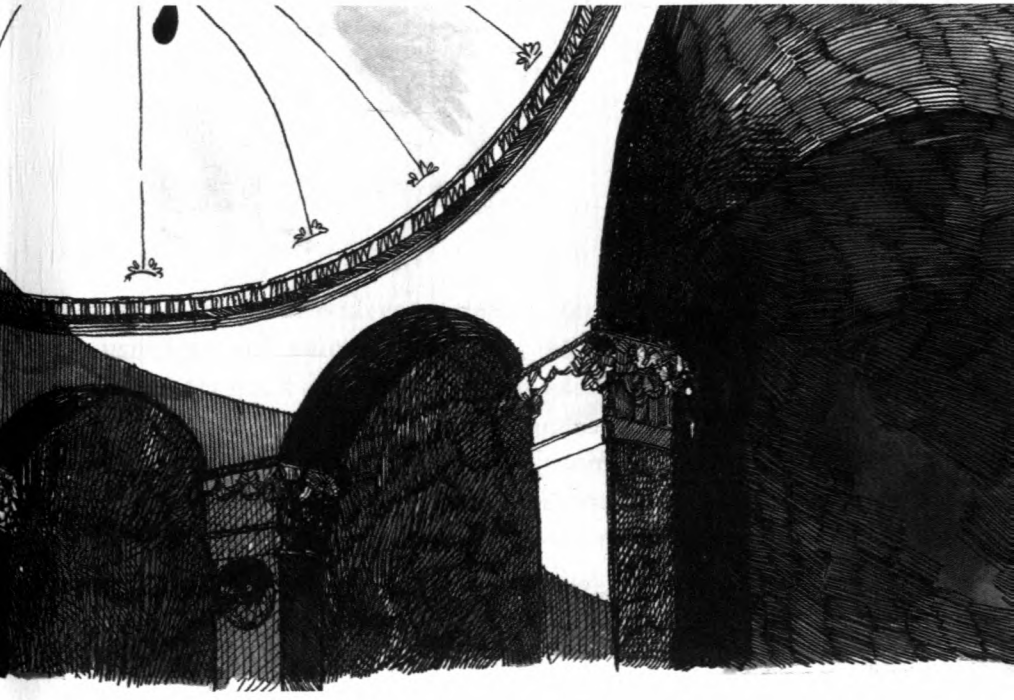

Ilgai nedvejojęs, Pacukas nutarė išnaudoti atsivėrusias galimybes. Iš pradžių, įsigavęs į baleto studiją, iki valiai pačiuožinėjo parketu. Atsibodus, grimo ceche išuostė visų spalvų grimą. Nepamiršo patikrinti ir perukų, mat seniai ketino sužinoti – iš natūralių ar dirbtinių plaukų jie pagaminti. Pasirodo, visi buvo šiaudiniai.

Patenkinęs smalsumą, Pacukas užsuko į kostiuminę. Ten karstėsi ant sukabintų smokingų ir frakų, augalais išsiuvinėtų suknelių, tramdomųjų marškinių, husarų, ulonų uniformų ir juokdarių kostiumų.

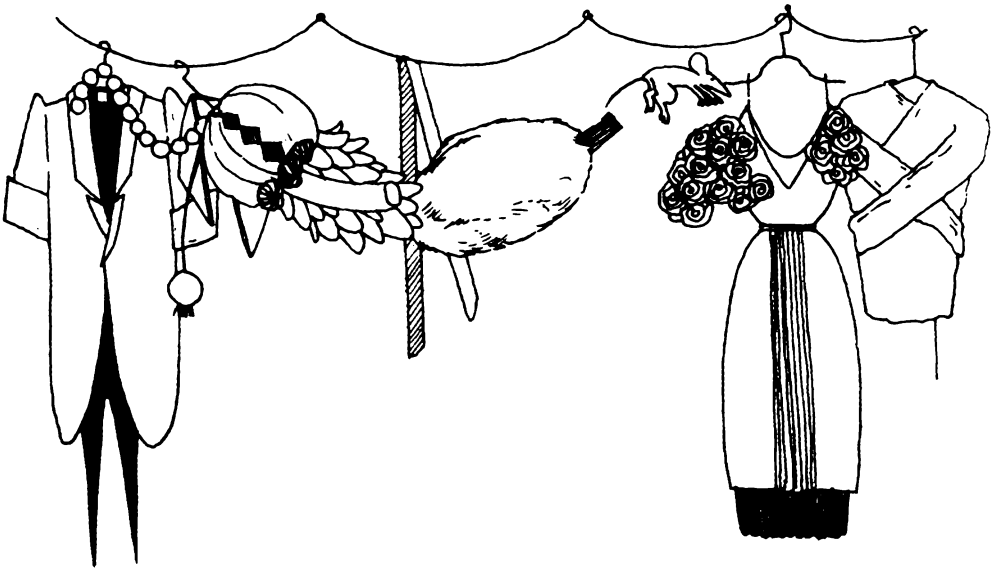

Išvartęs lentynoje tvarkingai sustatytas skrybėlaites, cilindrus ir katiliukus, koridoriais nuliuoksėjo link orkestrinės. Čia, pabrunzginęs palikto ant kėdės smuiko stygą, įniko tikrinti kontraboso grifą. Šis pasirodė ne toks kietas, kaip iš šalies atrodydavo. Tą liudijo ir ant grifo likusios Pacuko dantų žymės.

Nesusidomėjęs žalvariniais trombonais ir medinėmis fleitomis, Pacukas įsigavo į blizgančios tūbos vamzdį. Ten minutėlę išsidrėbęs pagulėjo. Cyptelėjęs vamzdžio gilumon, susidomėjo styginių stry-

kais. Išties, violončelių, smuikų ir kontrabosų smičiai, kaip ir tikėjosi, buvo iš ašutų, o ne iš arklio uodegos pluošto.

Užšokęs ant timpano, Pacukas šiek tiek patrepsėjo. Tikėjosi išgauti galingesnį garsą, tačiau savo debiutu liko patenkintas. Apsidairęs pamatė, kad vos nepamiršo arfos. Šio instrumento dar niekada nebuvo lietęs. Neretai pasvajodavo, įsivaizduodamas, kaip letenėlių nageliais brūkšteli iškart per kelias stygas: pasigirsta muzika – šaltinėlio čiurlenimas...

Deja, pabrazdinęs, neišgirdo raminančios melodijos. Atvirkščiai, arfos stygos gausmas buvo duslus, lyg iš po žemių.

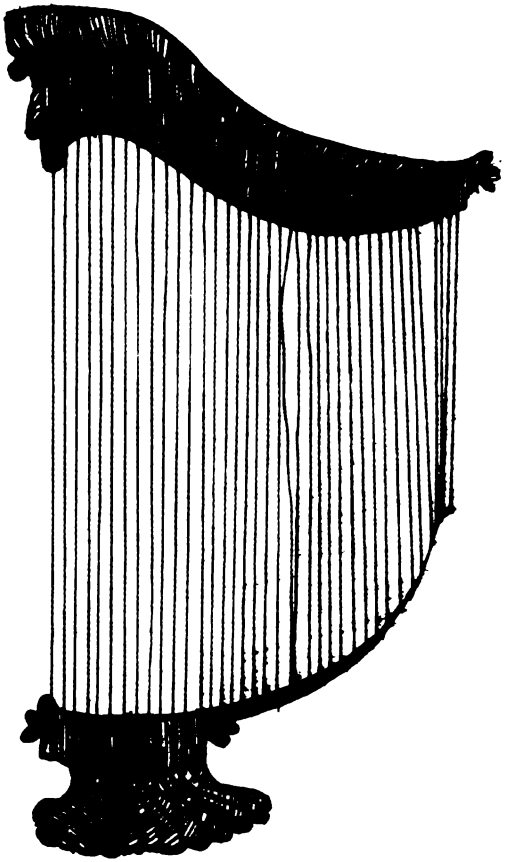

Norėdamas kuo greičiau visa tai pamiršti, Pacukas užšoko ant dirigento pulto. Atsistojęs snukučiu į sceną, valdingai iškėlė priekines letenėles. Įsivaizdavo, kad jis dabar – baltu kailiuku, su juodos dėmės peteliške po kaklu, o priešais – didžiulis orkestras, solistai ir choras, lūkuriuojantys, kol maestro duos ženklą pradėti.

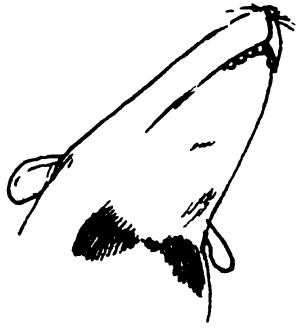

Įsivaizdavo, kad jis dabar — baltu kailiuku, su juodos dėmės peteliške po kaklu.

Sustingęs Pacukas vis delsė... Jautėsi it valdovas, nuo kurio sprendimo priklauso teatralų likimai.

Visiškoje tyloje, kai laukimo įtampa tapo nepakeliama, Pacukas pagaliau ryžosi – visu kūnu linktelėjo į priekį, lyg norėtų stumtelėti sustingusias maestro rankas. ...Neišlaikęs pusiausvyros, vožėsi snukučiu ant pulto. Užsigavo kaktą. Ne taip smarkiai, tačiau buvo nesmagu. Visa laimė, pagalvojo, kad niekas iš teatralų nematė.

Po tokios nesėkmės Pacukas nutarė palikti orkestrinę.

Greta scenos esančioje butaforinėje, kur saugomas spektaklių rekvizitas, buvo ne mažiau įdomu. Belangėje patalpoje buvo apstu nepavojingų gyvybei kalavijų ir alebardų, arboletų, karabinų, net kulkosvaidžių.

Prigrūstoje keisčiausių rakandų butaforinėje Pacukas visų pirma apžiūrėjo bestyges gitaras ir mandolinas, aliuminines karūnas ir žaislinius skeptrus.

Užšokęs ant karališko sosto, kurio medinę atkaltę puošė trys išpjaustytų prasižiojusių liūtų galvos, smalsiu žvilgsniu dairėsi.

Iš sosto aukštybių buvo matyti visas teatro butaforinės ūkis: senoviniai staliukai, aptriušę krėslai, apdulkėję gramofonai, suklypusios spintelės, faneriniai šarvai, popieriniai skydai. Daugiaaukščiuose stelažuose – įvairiausių spalvų ir formų dėželės, pabaisų kaukės, virvės, avinų ragai, ožių kailiai, kažkokių knygų krūvos, mamutų iltys, netikrų pinigėlių bokšteliai.

Ir ko tik ten nebuvo, stačiai dūstantis nuo eksponatų muziejus. Tačiau, kitaip nei muziejuje, Pacukas čia viską galėjo liesti ir apuostyti.

Ypatingą Pacuko susidomėjimą sukėlė gyvūnai, saugomi atskirame butaforinės kampe. Kiškiai ir stručiai, milžiniški šikšnos-

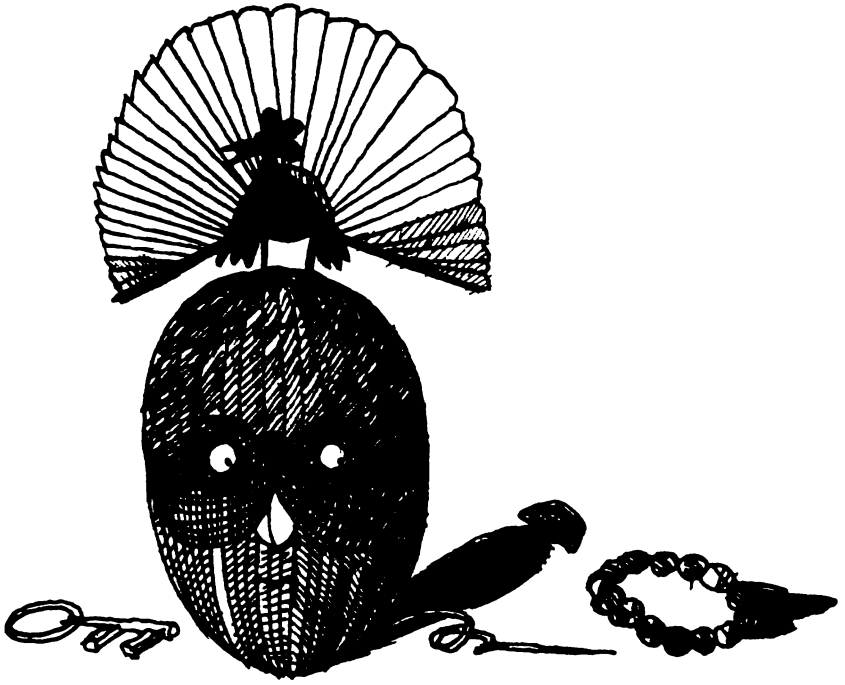

parniai, pripučiami pingvinai, net medinės jūrų kiaulytės. Be to, guminiai tinginiai, porcelianiniai drambliai, pliušiniai ruoniai ir dirbtiniai lokiai grėsmingai pražiotais nasrais.

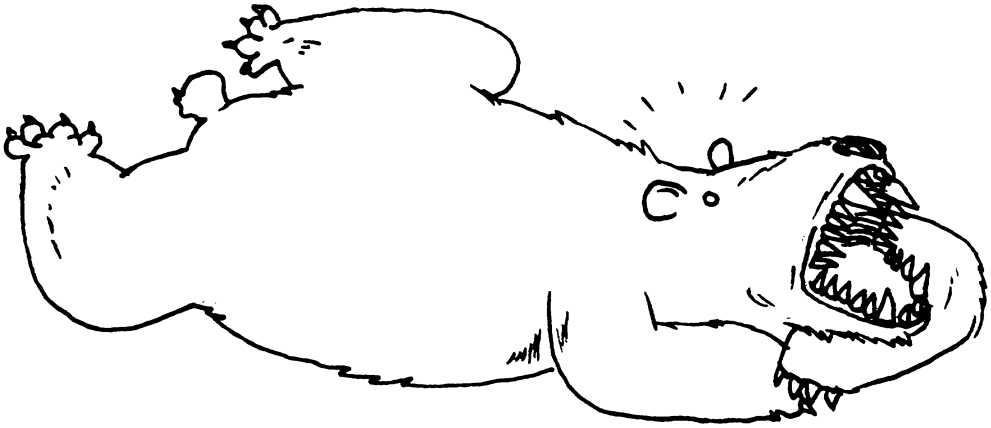

Galima buvo pamanyti, kad butaforinėje buvo sukaupta pavydėtina medžioklės trofėjų kolekcija. Negyvomis stiklinėmis akelėmis gyvūnai žvelgė kas kur ir, atrodytų, nerūpėjo vienas kitam.

Pacukas, nušokęs, nuo karališkojo sosto pakylos, patraukė link tikrų tikriausių iškamšų galerijos. Nusprendęs nuodugniau apžiūrėti rinkinį, įsikorė į aukščiausią lentyną, kur rikiavosi paukščiai – laukinės antys, naminės žąsys, kalakutai ir kiti.

Visi jie kažkada bėginėjo, plasnojo, kranksėjo, gageno, čiulbėjo – mąstė Pacukas. Jų seniai nebėra. Tačiau jie štai čia – stovi, lyg būtų amžini. Ir ką žinai, kada buvo gyvesni – tada ar dabar?.. Juk antai tas, šalia kurtinio stypsantis nupiepęs žąsinas net drąsiausiose svajonėse negalėjo pagalvoti, kad pateks į teatrą. Bus ant rankų nešiojamas, vakarais stovės scenoje – švenčiausioje teatro vietoje. Maža to, kaip lygus tarp lygių dalyvaus repeticijose, peržiūrose, premjerose. Taps svarbus, reikalingas. Be jo bus neįsivaizduojamas spektaklis, o neretai – ir jo sėkmė.

Nejučiom Pacukas ėmė pavydėti butaforinės iškamšoms. Jos buvo saugomos, uoliai prižiūrimos, suskaičiuotos – būtinos teatrui.

Štai stirkso sau ant medinio postamento lubas siekiantis Gaidys su perekle, ir kas pasakys, kad tai – ne nusipelnę artistai – mintijo Pacukas. Abu išdidūs, susireikšminę – vis dar pavyduliavo. Tas pasipūtėlis išties kaip gyvas.

Pacukas priėjo arčiau, kad galėtų geriau apžiūrėti paukščius. Apsukęs ratą, nepiktai kepštelėjo letenėle per perekšlės kojos pirštą. Pasistiebęs ėmė kedenti nukarusias Gaidžio uodegos plunksnas.

Vos pabandė Pacukas timptelėti jį sudominusią Gaidžio plunksną, ant jo skruosto ištiško riebus antausis: pliaukšt. Nespėjo gerai susivokti, kaip sparnu gavo ir antrą – per kitą žandą.

Netikėtai užkluptas, Pacukas nesumojo, kaip apsiginti nuo stebuklingai atgijusio Gaidžio. Šis skiauterėtas padaras buvo daugiau nei gyvas – įniršęs, pasišiaušęs ir pasišovęs trypte sutrypti virstantį iš koto Pacuką.

mamuto iltys

Nepakenčiamai klykaudamas, Gaidys ėmė plaikstytis, karingai strykčiojo. Netrukus, užšokęs Pacukui ant nugaros, surakino sparnais ir taikėsi visa jėga kirsti snapu į kuprą.

Spaudžiamas prie žemės, Pacukas spurdėjo ir rangėsi, iš paskutiniųjų bandė išvengti gyvybei pavojingo kirčio. Deja, didžiulis Gaidys buvo gerokai stipresnis už teatrinį.

Pacukas stenėjo, duso, springo butaforinės dulkėmis, pūkais ir byrančiomis nuo Gaidžio plunksnomis. Pagaliau, ištaikęs akimirką, kai patikėjęs pergale Gaidys prisitaikė lemtingam kirčiui į pakaušį, Pacukas, visomis keturiomis kabindamasis į gyvenimą, šovė iš po Gaidžio pirmyn.

Neįtikėtinomis valios pastangomis išsilaisvinęs iš geležinių sparnų gniaužtų, Pacukas skuodė cypdamas ir nesidairydamas pirmyn. Atsitrenkdamas ir vartydamas teatro butaforinėje taures ir butelius, žvakides ir vazas, ietis ir šarvus, lėkė laiptais paknopstomis nebežinia kur – kuo tolyn nuo jo patykojusios skiauterėtos nelaimės.

XI skyrius

Didenybės valia – geležinė

Netrukus gandai apie operos fantomą pasiekė ir didenybės ausis. Sosto įpėdinis Ferdinandas, vos atsikaipaliojo po sužlugusios premjeros, pasišovė nedelsdamas į rūmus išsikviesti teatro generalinį direktorių fon Eduardą, kad šis ant žvėries kailio kilimo jam pasiaiškintų dėl nusikalstamų įvykių.

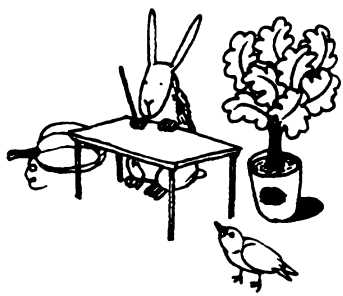

Tačiau generalinis buvo nepasiekiamas. Fon Eduardo mobilusis telefonas buvo išjungtas, o pasiųsti į namus pašto karveliai grįžo veik nieko nepešę. Balandžiai, sutūpę ant rūmų palangės, vieningai didenybei burkavo, kad iš kaimynų sužinoję, jog generalinis palėpėje jau daug metų nenakvoja ir niekas šalyje negalėtų pasakyti, kur jis šiuo metu galėtų būti.

Didenybę toks generalinio poelgis suerzino. Galbūt todėl užkaitusioje sosto įpėdinio galvoje gimė drakoniškas sprendimas – teatrą „įšaldyti". Nepasitaręs su mama ir tėčiu Pranciškumi Juozapu, didenybė ant tigro kailio kilimo paskubomis sukurpė nutartį, kurioje buvo skelbiama, kad teatro veikla nuo šiol neribotam laikui pristabdoma. Minutėlę padvejojęs, raudonu pieštuku didenybė pakeverzojo, kad skelbia visuotiną teatro generalinio direktoriaus fon Eduardo paiešką, o artistų likimai jam nuo šiol neberūpi – patys žinokitės.

Kuklindamasis iš rūmų balkono ar televizoriaus ekrano apie tai pranešti, didenybė vargais negalais įkalbėjo savo papūgą, kad ji teatralams aikštėje paskleistų nelinksmą naujieną.

Pasibaigus liūčiai, teatralai didenybės valią išklausė akmeniniais veidais. Užsikorusiai ant herbo skydo papūgai pabaigus, visi tylėjo. Valandėlę dar stovėjo aikštėje it bąslį prariję. Smalsuolės balerinos, tiesa, žiojosi paklausti apie laiko ir ribų santykį įpėdinio pasaulėžiūroje, tačiau didenybės papūga net nepažvelgė šių pusėn.

Kai sosto įpėdinio siųstas pasiuntinys nuplasnojo savais keliais, drąsesni teatralai pabandė sugrįžti į teatrą. Deja, pasisveikinę su šaltomis rankenomis, atsitrenkė į užrakintas duris. Langai taip pat buvo užkalti. Slapti įėjimai – aklinai užmūryti. Net metalinės gaisrininkų kopėčios, kuriomis būtų galima užlipti ant stogo, nuplėštos nuo teatro sienos ir išrinktos bei atiduotos į metalo laužo supirktuvę.

Gūžčiodami pečiais, teatralai patraukė kas kur: laibakojės balerinos – į šokius, muzikantai – į kaimo vestuves. Į chorus – solistai, į bažnyčias – choristai. Grimeriai vieningai nutipeno link grožio salonų. Aprengėjai nukulniavo mados namų pusėn. Butaforai nusivilko į kiną. O paskubomis apsitarusi teatro administracija – į uždarą akcininkų susirinkimą.

Kompozitorius, režisierė, teatro dailininkas bei apsiašarojęs dirigentas neturėjo kur eiti. Apstulbinti negailestingos didenybės valios, mindžikavo prie „įšaldyto“ teatro, dairėsi vienas į kitą – o kas gi toliau (?). Taip teatralai būtų ir pratrypčioję iki paryčių, tačiau išganingai sumanus teatro sargas visus pavadino į jam žinomą smuklę.

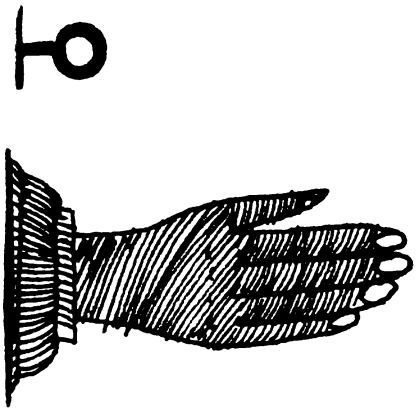

XII skyrius

Kur saugiausia vietelė?

Gaidžiui, kad ir kaip stengėsi, Pacuko pavyti nepavyko. Atmintinai žinodamas visus teatro užkaborius, skyles ir urvus, teatrinis šmurkštelėjo pro landą į generalinio kabinetą. Čia, įsitikinęs, kad persekiotojas pro siaurą angą pasienyje neprasibraus, galėjo lengviau atsikvėpti.

Generalinio kabinetas šiomis aplinkybėmis Pacukui pasirodė atvangiausia vieta teatre. Jį saugojo šarvuotos durys ir grotuoti langai. Pasienyje stovėjo nedeganti spinta, šalia jos – sandari metalinė šiukšliadėžė. Aukštos lubos kabinete buvo išmuštos garso nepraleidžiančiais kamščiais. Sienos ir grindys taip pat buvo sutvirtintos. Be to, čia veikė signalizacija, kurią, deja, paskubomis durimis trenkęs generalinis buvo pamiršęs įjungti. Tačiau paminėtą saugumo trūkumą atsvėrė už generalinio stalo kabantis ant sienos paveikslas. Jame visu ūgiu buvo nutapyta teatrą globojanti šeimyna – besišypsanti valdovų pora su didenybe kūdikystėje ant rankų.

Pacukas pagarbiai pažvelgė į didingą portretą. Pagautas reiklių valdovų ir mažojo didenybės žvilgsnių, nuolankiai nuleido akis. Nedrįsdamas be reikalo trukdyti, pabandė apsimesti, kad jo kabinete nėra.

Jausdamas, kad vis dėlto yra stebimas, Pacukas, nors tyliai, bet grakščiai, užsikerėplino ant krėslo. Nuo jo liuoktelėjo ant plataus it stepė generalinio stalo. Baikščiai apsidairęs, pasistiebė, godžiai lyžtelėjo vandens lašelį iš vazos su pamerktomis gėlėmis.

Neužmirštuolių puokštė, matomai, premjeros proga skirta įteikti didenybei, buvo mažumėlę apvytusi. Tačiau drumzlinas vanduo vazoje suplukusiam Pacukui pasirodė itin gaivus. Atsigaivinęs ir

atitokęs nuo Gaidžio persekiojimo, Pacukas susidomėjo ant generalinio stalo išbarstytais daiktais.

Pašaliais mėtėsi keliolika išdvėsusių telefonų, apkramtyti rašikliai ir nebegaliojančios sutartys. Ant stalo krašto stovėjo uždžiūvusi rašalinė, nebenaudojamas skylamušis, neišgertos kavos puodelis. Visos šios betvarkės apsuptyje riogsojo miegantis kompiuteris. Galingas daiktas savo pavydėtinu protu Pacuką šiek tiek baugino. Tačiau įgimtas smalsumas netrukus nugalėjo baimę.

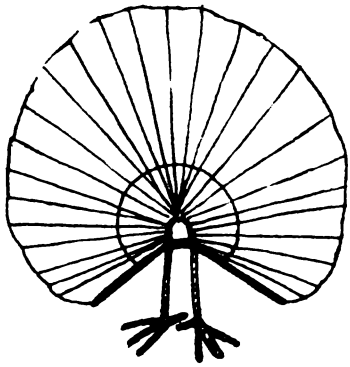

Pacukas, slapta pašliaužęs link kompiuterio, įsispoksojo į tamsų monitoriaus ekraną – ten snigo žvaigždėmis. Švieselės ekrano danguje nežinia iš kur atsirasdavo ir netrukus prapuldavo. Kur suspindėjusios žvaigždelės dingdavo? – paslaptis. Iš kur atskrisdavo? – neįmenama mįslė.

Įsidrąsinęs Pacukas pasislinko dar arčiau – prie klaviatūros. Išpiešti ant klavišų ženklai buvo pažįstami. Panašius teatrinis buvo matęs laikraščiuose, kalendoriuose ir knygose. Iš jų skutų mėgdavo sukti savo viengungio lizdelį po scena. Neretai, nepajėgdamas triukšmingų repeticijų metu užmigti, Pacukas žiūrėdavo į tuos kringelius skiautėse ir netyčiom įsimindavo ištisas jų eiles. Dabar kaip tik prisiminė sudėtingiausią: „o r a i“. Susiradęs snukučiu klaviatūroje, nuspaudė „o“ ženklą.

Ir štai, stebuklas! – pabudusio monitoriaus ekrane žvaigždėtą dangų pakeitė margaspalvis peizažas: žydras pavasario dangus, balti debesėliai, žalios kalvos ir pienėmis žydinčios pievos.

Netikėtai ekrane atsiradęs rojaus vaizdelis buvo ne menkiau raminantis, kaip ir žvaigždžių lietus tamsią naktį. Paakintas nelauktos sėkmės, Pacukas ryžosi paliesti ir gulinčią šalia klaviatūros Pelę. Smalsu buvo, ką ji pasakys ar parodys.

Vos bakstelėjo per nugarą, pasigirdo stuktelėjimas į duris. Pakrapštęs juodos Pelės keterą, išgirdo bildenimą.

Pacukas ėmė krūpčioti nuo šalia aidinčių smūgių. Monitoriaus ekrane vaizdas nepasikeitė, tačiau į geležines generalinio duris dabar kažkas vis nuožmiau beldė. Pacukas aptirpo.

Netrukus baladojimas virto įsakmiu daužymu. Nereikėjo būti itin nuovokiam, kad suprastum, jog esantysis už durų reikalauja būti įleistas vidun.

Greičiausiai tai ne generalinis ir ne gerasis pasakų senelis. Tada kas tai? – mintyse spėliojo Pacukas.

Vidinė klausa teatriniui staiga pakuždėjo, kad nekviesto svečio ketinimai – ne patys taikiausi. Netrukus dundinimas tapo nepakenčiamas – nuožmus, piktas.

Pacukui norėjosi užsikimšti ausis, girdint kaip pasiryžusysis įsibrauti dabar ėmė triuškinti geležį. Kapojo be atvangos, siekdamas bet kokia kaina įsilaužti.

Pašiurpęs Pacukas, nuo trenksmų dzingsint kabineto langams, prisišliejo prie pelės – gimininго sau padaro. Pasišiaušęs laukė, kas bus toliau, nevalingai uodegos galiuku barškindamas per klaviatūros klavišus.

Kai Pacukas, ieškodamas dvasinės paramos, žvilgtelėjo kilmingos šeimynos pusėn, geležinės durys sutraškėjo. Atrodė, kad po akimirkos metalas suskils ir pro atsivėrusią proplyšą pasirodys klaiki operos šmėkla.

Vis arčiau, nesulaukęs iš valdovų padrąsinančių žvilgsnių, prie Pelės glaudėsi tirtantis Pacukas. Tikėjo, kad abiem cypsint bus mažiau baugu.

Staiga monitoriaus ekrane įsižiebė lentelė – peizažas išnyko. Dingus raminančiam vaizdui, Pacukas kūnu prisispaudė prie Pelės.

Kompiuteriui krenkštelėjus, lentelė staiga dingo. Žydrame ekrane dabar pasirodė nematytų įrankių juostos ir spalvoti langeliai,

juose – nepažįstami ženklai, vėliau – Pacukui nesuprantama raidžių seka rėmeliuose:

Pacukas apglobė Pelę. Bus kaip bus: spustelėjo ją, kiek turėjo jėgų.

Iš išgąsčio vis spaudydamas plastmasinį padarėlį, po akimirkos įsistebeilijo: ekrane vienas paskui kitą į vokelį skrido žali lapeliai...

Ūmai nugriaudėjo neįtikėtinai galingas smūgis. Čia pat trekštelėjo durų geležis. Pro išbarškintą skylę duryse teatrinis pamatė lendant kirvio ašmenis primenantį snapą. Šis, aplipęs metalo drožlėmis, grėsmingai kaleno.

Kai durų proplėšoje pasirodė žaibuojančios akys ir raudona skiauterė, amą praradęs Pacukas nesiryžo net krustelėti. Tik gūžėsi, gulėdamas ant generalinio stalo.

Ir tada, nuo sienos besišypsant kilmingai šeimynėlei, nebesusivokdamas kodėl, Pacukas ėmė graužti kompiuterio uodegos laidą.

XIII skyrius

Virš teatralų – niūrus ateities debesis

Sausakimšoje smuklėje laisvų vietų neatsirado. Greta esanti vegetarų valgykla buvo uždaryta. Paauglių kavinė už kampo – perpildyta. Pieno baras – bankrutavęs. Tad teatralai, nebyliai pritarę sargo pasiūlymui, nupėstino į priemiestyje įsikūrusią spartuoliško šėrimo įmonę – pačią nykiausią mieste užeigą.

Numynę padus ir dar valandą prasistumdę eilėje, vadinamajame restorane, gavo, ko širdis geidė: teatro dailininkas – grąžos ir pomidorų padažo, režisierė – šlapią sumuštinį, dirigentas – bulvių lazdelių, o kompozitorius – pažadą, kad it traktorius burzgiantis radijo imtuvas bus netrukus išjungtas. Sargas, tiesa, priėjus jo eilei, delsė užsisakyti. Vis mikčiojo, stenėjo, nepajėgdamas išsirinkti patiekalo. Pagaliau neapsikentę teatralai jam nupirko kaušą atvėsusios arbatos, kad turėtų ką siurbčioti.

Susiradę švaresnį staliuką, visi susėdo greta šniokščiančio tualete krioklio. Kurį laiką smalsiai apžiūrinėjo vienas kito restorane nusipirktas gėrybes. Po minutėlės, it nematoma burtų lazdele pamojus, teatralai palinko prie savo padėklų.

– Aš be teatro neišgyvensiu, – čiaumodama pažliugusį sumuštinį, pirmoji prabilo režisierė Zaratustra. – Mirsiu iš bado. Juk aš be režisūros – niekas, tuščia vieta – didžiulis nulis, – skaudinosi.

Turbūt staiga suvokusi savo menkumą, Zaratustra ėmė pirštu ant riebaluoto padėklo piktai paišyti:

– Be orkestro – neišsiversiu, – demonstratyviai per stalo kraštą stuktelėjo medine bulvės lazdele dirigentas Modestas. – Aš išprotėsiu.

– Dekoracinėje liko visi mano dažai ir teptukai, – bandydamas atidaryti nepaklusnią pakuotę, apsitaškė pomidorų padažu teatro dailininkas. – Kaip aš be jų?! – vis dairėsi į pravirą WC, ieškodamas užuojautos.

– Jei žmonijai nebereikia muzikos... – graudenosi kompozitorius Amadėjus, uostinėdamas galintį išjungti veik kretantį nuo burzgesio radiją. – Jei jos nebereikia...

– Nepavydžiu aš jums, – žvaliai įsitraukė į suirzusių teatralų pokalbį sargas. – Bet aš niekada neprapulsiu. Visada atsiras, ką saugoti. Dėkui mūsų išmintingai šalies valdžiai ir sumaniai vyriausybei – dar yra muitinių, sandėlių, geležinkelio stočių, visokių uostų, terminalų, zoologijos ir botanikos sodų, muziejų, parkų, vaikų žaidimų aikštelių. Mane, beje, jau seniai kvietė saugoti vieną ramią vietelę – atsisakiau. Nesigirdamas kolegoms galiu pasakyti: kasdien į teatrą tebegaunu šimtus laiškų su vertais dėmesio pasiūlymais. Tik rinkis, – staiga nutilęs sargas giliareikšmiai suraukė antakius.

– O ką mums – teatralams – daryti?! – pavydžiai pažvelgė į tariamai susimąsčiusį sargą režisierė Zaratustra.

– Kur man dėtis?! – nejuokais susirūpino savo ateitimi dirigentas.

– Gal galėtume iš jūsų tikėtis patarimo, – įsiteikdamas šliurpščiojančiam arbatą sargui, ėmė kalbėti kompozitorius. – Jūs, pone Kafka, matome, esate jautrios sielos, plačios širdies, išmintingas, patyręs, daug ką gyvenime išbandęs žmogus. Jūsų paralyžiuojančiai doras panaktinio žvilgsnis išduoda, kad nepaliksite bėdoje teatralų. Juk, kad ir kaip bežiūrėsi, buvome bendradarbiai – visų mylimos Melpomenės tarnai.

Sargas net nesiteikė žvilgtelėti į kompozitorių.

– Užtarkit, – tiesiai šviesiai pareikalavo teatro dailininkas. – Mes, patikėkit, skolingi neliksime.

– Pažadam.

– Prisiekiam.

– Ant kelių jūsų maldaujam.

– Nežinau, nežinau, ar man viso to reikia, – staiga ėmė brangintis sargas. – Net ir nežinau... – minutėlei iškalbingai nutilo. – Orginalių mintelių, planų ir projektų šioje galvoje visada apstu, – krapštinėdamas pakaušį, užuolankomis vėl prakalbo Kafka. – Turiu ir kuklesnių, ir pelningesnių sumanymų. Tik abejoju, ar esate patikimi ir pajėgūs juos – iššūkius – įgyvendinti?

– Mes sutinkame, – nesusimąstydama už visus pažadėjo režisierė.

– O ar reikės kažką daryti? – pasigarsinęs savo klausos aparatą, palinko arčiau sargo pagyvėjęs kompozitorius Amadėjus.

– Nieko, – mįslingai sušnabždėjo sargas. – Nieko daryti nereikės.

– Visai? – nustebo dirigentas. – Absoliučiai nieko neteks daryti? Net piršto pajudinti? Neįtikėtina!

– Smulkmenėlė. Pirmai pradžiai – kelių minučių darbelis, – sargas patogiai atsilošė kėdėje, pasikasė sau pilvą. Dabar jis jautėsi padėties šeimininkas – teatralų ateities valdovas.

– Ar tai susiję su teatru? – pasmalsavo teatro dailininkas. – Drįsčiau norėti, kad šis, taip sakant, kelių minučių darbelis būtų kūrybinis, teiktų ne tik materialinę naudą, bet ir dvasinį malonumą.

– Dėl to būkit ramūs, – patikino panaktinis.

It iš po žemių pro WC tarpdurį išdygusi jūreivio palaidine vilkinti žąsis-valytoja šlapiu skuduru ėmė plauti grindis pastalėje. Visi teatralai, įskaitant ir sargą, vieningai pakėlė kojas.

Taip sėdėdami toliau sau šnekėjosi.

– Tai mes galime tikėtis? – vilties kupinu žvilgsniu pažvelgė į sargą dirigentas, kai pasigagenanti užkandinėje žąsis netyčia šį bakstelėjo šluotkočiu.

– Tikėkitės, – tarstelėjo sargas ir pirštais ėmė barbenti per stalą. – Viltis, taip sakant, visų... visų teatralų motina.

– Mes sutinkame. Sutinkame, sutinkame. Visomis keturiomis sutinkame, – dingus pastalę išvaliusiai žąsiai, it užsikirtusi plokštelė įniko kartoti režisierė. – Pakelkite rankas, kuris nesutinka?! Nagi, pakelkite! – Zaratustra piktai dairėsi į kažin ko suabejojusius teatralus.

– Bet vis dėlto, jei nieko nereikės daryti...

– Pone kompozitoriau, atstokit nuo žmogaus! – pertraukė garbaus amžiaus muziką pyktelėjusi režisierė. – Juk jums tiesiai šviesiai mūsų geradaris Kafka pasakė: kelių minučių darbelis – kūrybinis, teikiantis dvasinio peno. Ar ne tiesą sakau?

– Taip. Tiesą, – sargas atlaidžiai šyptelėjo pro ūsą.

– Kur? Kaip? Kada? – ėmė spirgėti dirigentas Modestas.

– Dar šiąnakt, – gudriai prisimerkęs, pažadėjo teatralams sargas. – Vos sutems. Aš pasakiau – galiu už tai duot savo auksinį dantį.

– Sanitarinė valanda! „McBurgerio“ restoranas užsidaro! – staiga ėmė kirkauti kimus balsas per vietinį radiją. – Užsidaro!!!

– Judinkitės! Greičiau! Čia jums ne tupykla ar laukiamoji salė! Sanitarinė valanda! – girkčiodama ragino neužsisėdėti svečius nekantri žąsis-valytoja. Greičiausiai ji buvo šios įmonės reklaminis veidas.

Klusnūs teatralai pašoko eiti. Sargas, minutėlę padelsęs, taip pat pakilo.

Sustingo apmiręs, apie kažką svajingai pamąstė. Ir staiga, pavojingai loštelėjęs atgal, panaktinis Kafka vienu mauku išgėrė savo arbatos litrą.

XIV skyrius

Anuomet, ir kaip seniai visa tai buvo...

Trenkus žudančiam smūgiui, plykstelėjo melsva šviesa. Ant teatro generalinio stalo nuo rūkstančio laido pažiro žiežirbos.

Nupurtytam elektros srove Pacukui aptemo sąmonė.

Ūmai, kažkur beprotišku greičiu grimztant, Pacuko galvoje ėmė bėgti vaizdai: gimtasis Metro operos teatras; it neramus vandenynas banguojantis Pacų giminės lizdas po scena; dejuojantys graužikai; pilki tėvai gremžikai; graužlūs broliai Pacukai, gružlios seserys Pacytės; tolimi giminaičiai – šikšnosparniai, miegapelės...

Pacukas it iš šalies dabar regėjo save vaikystėje:

Dar neatjunkęs nuo motinos pieno, šiaušia pasidairinėti po senąjį Metro teatrą. Nedrąsiai žengia pirmuosius žingsnius. Baikščiai dairosi atgalios – dar niekada naktį nebuvo palikęs giminės lizdo. Štai aprasojusi vamzdžio anga, pro kurią iš pogrindžio patenka į kulisus.

Baikščiai tipena Pacukas kulisų pasieniais. Stabteli, uostinėja. Nusiraminęs kiūtina nežinios kryptimi.

Priėjęs suflerio būdelę, įsiklauso į menkiausią šnaresį, šiugždesį. Aplinkui viskas nauja – garsai ir kvapai, šiurkštūs ir slidūs paviršiai, aštrūs dekoracijų kampai, pavojingos avanscenos atbrailos.

Bet juk taip lengva Pacukui kvėpuoti, kai stovi ant scenos – visai kitaip nei Pacų tirštame lizde!

O lizde suuodę, kad bėginėjo vienas po sceną, Pacuko išsižada artimieji.

Vos sugrįžęs, išbartas Pacukas gailiai cypčioja – nori užuojautos, ieško, prie ko prisiglausti. Deja, ir geroji motulė Pacienė nepermal-

daujama – piktai šnypščia, neprisileidžia. Nuo šiol nebeduos sūnui pieno, lai pats verčiasi.

Pacukas braunasi pro seseris, bando įsisprausti tarp brolių; jis ne pats stipriausias iš giminaičių, nors drąsos ir atkaklumo jam netrūksta.

Kiauksi iš lizdo vejamas Pacukas...

Įsiutinti broliai ir seserys pasišauna įkyrėjusį Pacuką nuskriausti. Susivieniję jie puola – stoja prieš vieną.

Nebepajėgdamas kovoti, Pacukas dumia galvotrūkčiais šalin. Suplukęs, užduseęs verčiasi kūlvirsčiais. Užsigavęs krinta – stačia galva įvirsta į tamsią orkestro duobę.

Nepakenčiamai ilgai derina instrumentus muzikantai. Tik staiga, gavus iš atkaukšėjusio dirigento ženklą, salėje gęsta šviesos, ir triukšmas nutyla.

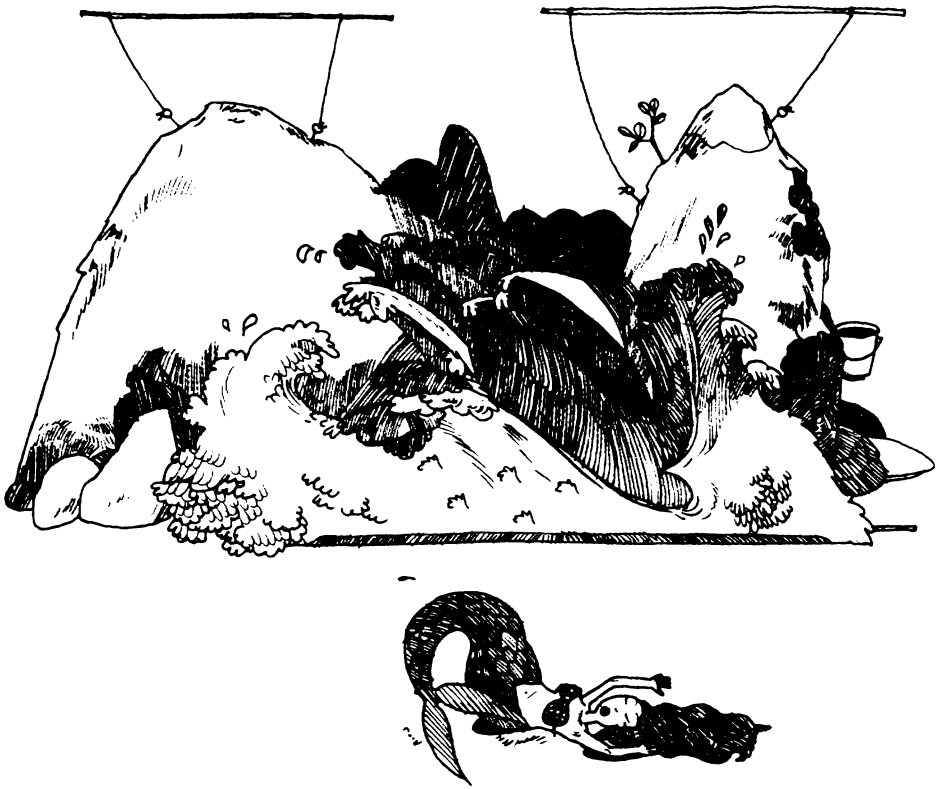

It sparnais mosteli rankomis dirigentas, dzingteli varpelis. Ir štai, kylant scenos uždangai, prasideda vaidinimas...

Pacukas, kad jį pamatytų, išsiropščia iš duobės. Įsitaiso arčiau žiūrovų, toliau nuo scenos. Čia, nupieštos jūros ir uolų fone, purpčiojant trombonams, užrauda ant kranto išmesta Undinėlė.

Pacukas, klausydamasis Undinėlės raudos, taip pat susigraudina. Jam gaila savęs ir namų netekusios mažylės, kurią žvejų choras apraizgė tinklais.

Kai supančiotą Undinėlę žvejai velka nuo kranto, Pacukas strykteli, ketindamas ją išlaisvinti. Deja, jaunasis žvejas vikresnis.

Pacukas nusiramina. It užburtas toliau stebi vaidinimą, klausosi muzikos, solistų balsų, įsisiautėjančios jūros šniokštimo.

Kai laiminga Undinėlė ir žvejai, jūros arkliukai ir besišypsantis jaunasis žvejas lenkiasi žiūrovams, į sceną ima skrieti padėkos puokštės. Pašokusi iš vietų, publika trypia ir šaukia „Bravo!". Atrodo, kad pasipylusių aplodismentų kruša nesiliaus ir netrukus nuo kurtinančio griausmo įlūš teatro salės skliautas...

Apsvaigintas ką tik patirto estetinio išgyvenimo saldėsio, Pacukas markstosi iš malonumo, pritariamai cypčioja. Apžavėtas spektaklio, neišgirsta, kaip balkone klykteli dekoltuota dama, pamačiusi ant ložės stogelio pilką graužiką.

Apmėtytas čiulpinukais ir programėlių lėktuvėliais, Pacukas skuodžia, ieško kur pasislėpti. Teatras dabar – nesaugiausia vieta. Čia tyko pavojai. Į lizdą po scena jis nebegali sugrįžti, ten niekas nelaukia.

Vargais negalais įsmukęs į užgriozdintą sandėlį, šmurkšteli sakais kvepiančion dėžėn.

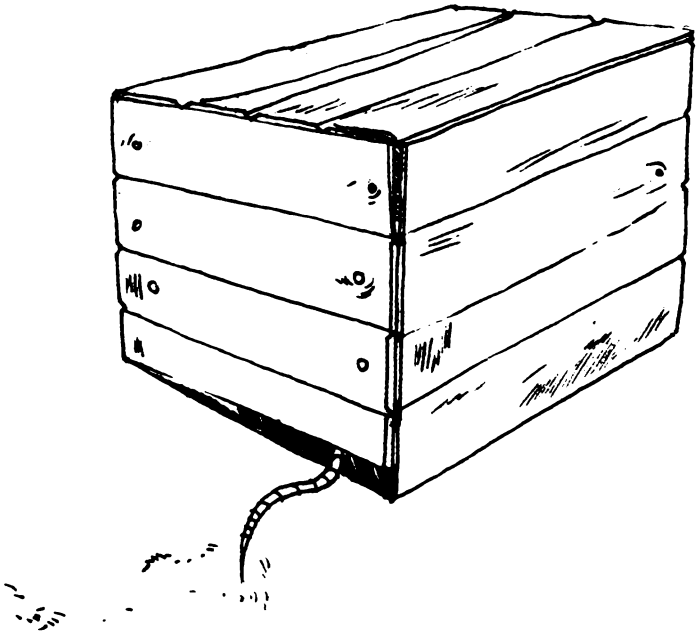

Apsipratęs susivokia, kad guli ant medžio drožlių. Iš po jų stirkso nepavojingi žibintų stogeliai, kartoninių laivų kaminai, skardiniai švyturių bokštai.

Staiga Pacukas išgirsta visai šalia kalant. Užkliudytas greta išlindusios vinies, įsirausia kuo giliau į drožlių patalą. Dabar galima dustelėti, išsilaižyti.

Pacukas nubunda nuo stipraus trenksmo. Tamsoje supranta, kad skraido – pakyla ir krinta, į vieną, į priešingą pusę...

Apkvaišęs nuo pykinančio supimo, pasiryžta išsiveržti iš medinės dėžės kalėjimo. Deja, pragraužęs skylę, susivokia esąs uždarytas kitoje dėžėje – akliname konteineryje; jo metalinių sienų nepavyktų įveikti net deimantinius dantis turint.

Išsekęs Pacukas girdi rimstantį vandenyno šniokštimą. Kai krūpteli nuo laužtuvo smūgio, jį apakina šviesos spindulėlis.

Sunkiai bepasivilkdamas, šliaužia iš dėžės nelaisvės. Nesuvokia, kas atsitiko. Trokšta lašelio vandens, duonos trupinio.

Šlitinėdamas pašaliais, Pacukas eina link teatro fojė. Artistų portretai vestibiulyje jam nematyti. Šviežių dažų kvapas – taip pat nepažįstamas. Kitaip atrodo ir išbalintos sienos, blizgančios grindys, spindinčios lubos. Žiūrovų salėje trūksta kelių krėslų eilių, balkonai taip pat ne visi...

Apsidairęs Pacukas susivokia, kad tai – ne jo gimtasis teatras. Panašus, bet ne jo. Viskas čia lygiai taip pat, ir vis dėlto – svetima.

Kaip čia pateko – galbūt vandenynu?.. Po scena – anei ženklo giminių lizdo, jokios dulkelės, šapelio, pūkelio ar spąstų.

Pacukui atrodo, kad jis sapnuoja. Ilgesingai sucypęs, nori pabusti iš slogaus sapno...

Vos atmerkęs akis, Pacukas išvydo virš savęs sparčiai sparnų vėduokle mostaguojantį Gaidį.

Suplukęs paukštis net nepastebėjo, kada Pacukas atitoko. Gaidys ant generalinio stalo stovėjo plačiai išsižergęs, atrodytų, pasiryžęs ištisą amžinybę kelti gaivų vėją.

– Aš jo nebijau, nes nedrebu, – mintyse padrąsino save Pacukas. – Ir ką jis man padarys? Jis manęs nenuskriaus. Šis teatro Gaidys nėra piktas. Aš to Gaidžio nebijau. Aš nieko savo teatre nebijau, – it maldelę sumurmėjo Pacukas.

Po valandėlės, prašviesėjus sąmonei, kai vėjelis virto pavojingu skersvėju, Pacukas ryžosi Gaidžiui parodyti gyvybės ženklą – uodegos galiuku elegantiškai pliaukštelėjo per generalinio stalą.

XV skyrius

Įsilaužėliai į teatrą – nevykėliai Mėnulio favoritai

Sulaukę nakties, Kafka ir jo bendrai atšlepsėjo prie teatro. Mėnesienos apšviestas pastatas atrodė it ant seklumos užplaukęs laivas vaiduoklis – paliktas ir tuščias. Kažkur virš galvų kranktelėjo praskrendantis juodvarnis. Šalia teatro aikštės esančiame parke suūbavo vieniša pelėda. Pažadinti balsų, sušlamėjo ant šakų snaudę šikšnosparniai. Netrukus vėl įsiviešpatavo nakties tyla.

Nesutikę sargybos ir paslapčia perlipę per „Stop" ženklinančias užtvaras, teatralai stabtelėjo. Nedrįsdami žengti tolyn, lūkuriavo sargo padrąsinimo. Staiga juodame generalinio kabineto lange blykstelėjo melsva švieselė. Tačiau po akimirkos vėl buvo tamsu.

Valdingu rankos mostu sargas pavadino teatralus sekti paskui jį. Apėję septynis kartus aplink teatrą, visi sustojo prie kadaruojančio lietvamzdžio. Sargo įsakmiai stumtelėtas, pirmasis aukštyn sliaukė dirigentas. Pasiekęs antrąjį pastato aukštą, maestro alkūne stuktelėjo orlaidės stiklą.

– Tyliau, maestro! – riktelėjo iš apačios sargas.

Išdavikiškai pabirus duženoms, maestro Modestas vargais negalais atidarė salės „Po palme" langą. Įsmukęs vidun, pašaukė ir kitus.

Teatralų kilstelėta režisierė Zaratustra pasirodė vikresnė, nei kas galėjo pamanyti. Teatro dailininkas Leonardas taip pat be vargo įsikorė. Sunkiausiai sekėsi vėjo perpučiamam kompozitoriui Amadėjui. Garbus muzikas (kelių himnų, operų, simfonijų ir oratorijų autorius) pasipūškuodamas kapanojosi lietvamzdžiu, vis slydo žemyn, vėl ropštėsi. Tačiau, nepraėjus nė pusvalandžiui,

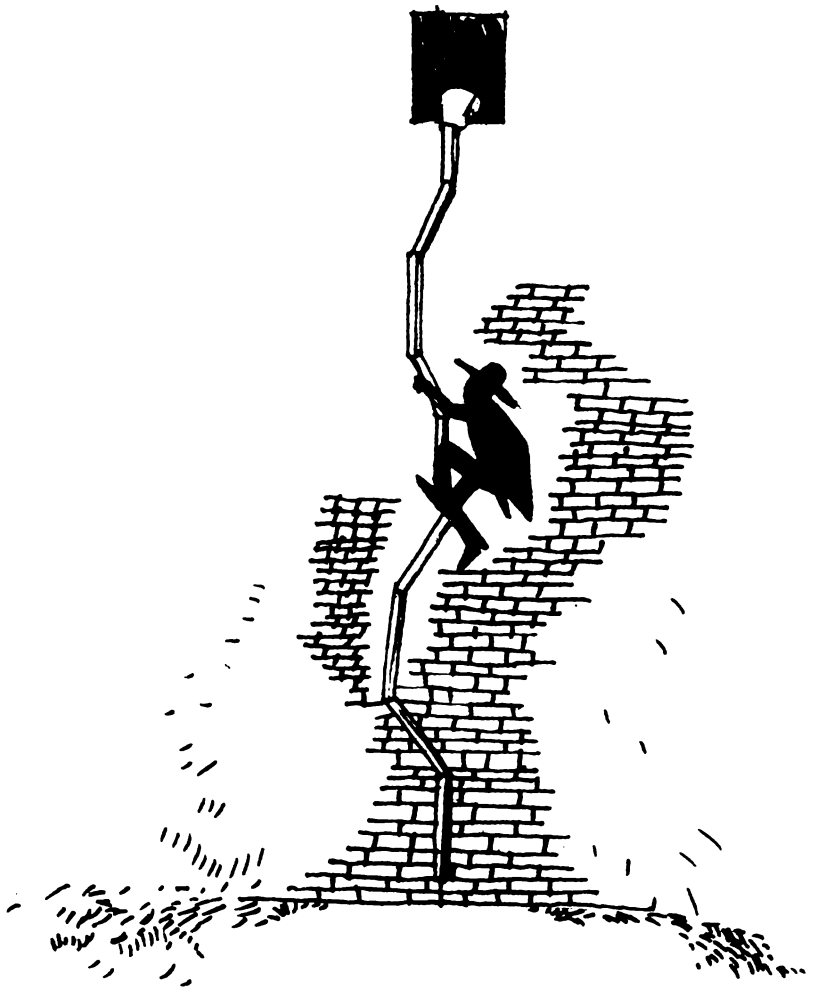

perkaręs kompozitorius jau tupėjo ant palangės ir kažin ką sau panosėje niūniavo.

Kai, įsigavę į teatrą, bendrai švilptelėjo sargui, šis nebylių kalbos ženklais ėmė tvirtinti, kad yra senas, pavargęs bei ligotas, todėl nesaugiu lietvamzdžiu nesikars. Iš sargo rankų mostų nesunkiai galima buvo suprasti, kad jis pasižada kantriai laukti prie centrinių teatro vartų, kuriuos teatralai jam turi iš vidaus atidaryti.

Paklusnūs teatralai nesiginčijo. Palikę pravirą langą, dirigentas, kompozitorius, režisierė ir teatro dailininkas patraukė tamsiais teatro labirintais link centrinio išėjimo. Apgraibomis irdamiesi pirmyn, susišūkčiodami, kad nepasimestų ir nenugrybautų, teatralai priėjo fojė. Čia, nesąmoningai apsukę keliolika garbės ratų, nusileido laipteliais link rūbinės, kurios dešinėje ir turėjo būti pagrindinis išėjimas. Deja, paklebenę rankeną, įsitikino, kad vartų taip paprastai atidaryti nepavyks.

Nuovoki režisierė Zaratustra, nekantriai sargui barbenant, prisiminė ką tik užkliuvusi už gaisrininkų skydo. Jame, atseit, bus galima rasti įrankių, padėsiančių atšauti vartus. Ir išties, visai greta rūbinės, vos keliolika žingsnių nuo bufeto, prie sienos glaudėsi gaisrininkų skydas. Jame, be kibiro, gesintuvo bei žarnos, kabojo ir kirtiklis.

Ginkluoti smagiu kirtikliu, teatralai sugrįžo prie centrinio išėjimo ir ėmė švelniai laužti vartus. Tačiau teatro centriniai vartai buvo ąžuoliniai, ne mažiau saugūs už generalinio kabineto duris. Jie nekrustelėjo iš vietos.

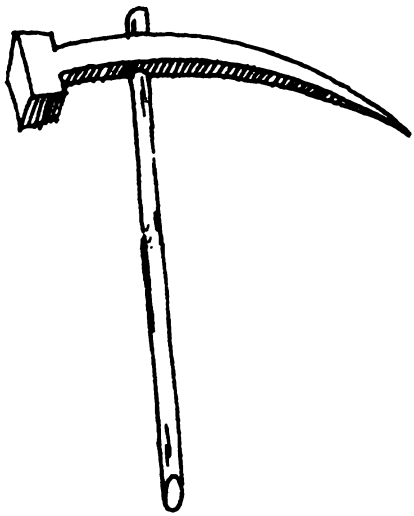

– „kabojo ir kirtiklis.“

Kai grubių vartų taip paprastai išlaužti nepavyko, sumanūs teatralai ėmėsi spynos – labai norėjo kuo greičiau įleisti trypčiojantį sargą. Pakrapštę nagais, vis dėlto nutarė spyną nudaužti.

Išdžiūvęs dirigentas trinktelėjo kirtikliu iš peties. Nuo jo neatsiliko ir teatro dailininkas. Dikta režisierė taip pat pademonstravo didelę jėgą; itin nenoriai ji perleido kirtiklį kompozitoriui.

Garbus kompozitorius Amadėjus pasispjaudė delnus, įsikibo į kotą. Šiaip ne taip atplėšęs nuo žemės, plačiai užsimojo...

Ir staiga vartai patys atsivėrė – teatralai išvydo nepaperkamus pareigūnų veidus. Į įsilaužėlius buvo atsukti ginklų vamzdžiai.

Turbūt aukščiausią laipsnį ir didžiausią gerklę turintis pareigūnas puolė šūkčioti per garsiakalbį, kad visi nejudėtų ir liktų savo vietose.

– Jūs turite teisę tylėti! Jūs turite teisę į advokatą! – šūkaliojo balsingasis pareigūnas.

Užklupti teisėsaugos, teatralai nė nemanė krutėti, tik drebino kinkas ir markstėsi nuo spiginančių prožektorių. Amą praradę teatralai nebandė ir teisintis, kai visiems uždėjo antrankius, o po to sugrūdo į mašiną grotuotais langais.

Nudūmus kaukiančiam pareigūnų automobiliui, sargas išlindo iš už lietvamzdžio. Apsižvalgęs panaktinis šmurkštelėjo pro atlapotus vartus į teatrą.

XVI skyrius

Panaktinio akistata su operos vaiduokliais

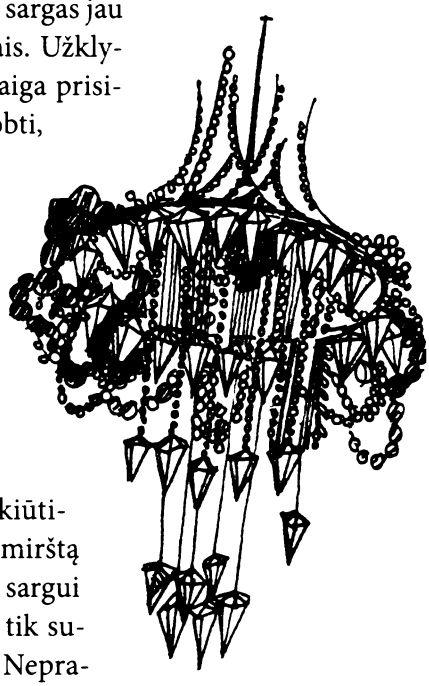

Pasišviesdamas vis gęstančiu žiebtuvėliu, sargas jau gerą valandą klaidžiojo teatro koridoriais. Užklydęs į žiūrovų salę, atsitrenkė į krėslą. Staiga prisiminęs, kad tokį jau seniai svajojo priglobti, ėmė krėslą klibinti. Deja, valdiškas baldas buvo tvirtai prisuktas prie grindų.

Atsisakęs ketinimo prasigyventi krėslu, sargas ėmė varvinti seilę į žiūrovų salės palubėje kabantį krištolinį sietyną. Deja, prašmatnus sietynas kabėjo labai aukštai, ir panaktinis suprato, kad be pagalbininkų jo niekaip nepasieks.

Palikęs žiūrovų salę, nusiminęs nukiūtino link rūbinės. Vylėsi ten rasti kokį pamirštą žiūrovo lietpaltį ar lietsargį. Tačiau ir čia sargui teko nusivilti – žiūrovų rūbinėje kabėjo tik suklypusios pakabos ir nė vienų kailinių. Neprarasdamas vilties, įsigavo į teatro bilietų kasą.

Ankštame kambarėlyje, kur vos galėjai apsisukti, Kafka apgraibomis ėmė naršyti po stalčius. Apčiuopęs šiugždančius popierėlius, jau buvo beapsidžiaugiantis, kad aptiko pluoštą pinigų. Deja, atidžiau įsižiūrėjęs, pamatė, kad tai – tik bevertės spektaklio bilietų šaknelės.

Suerzintas, kad nieko vertingo iki šiol teatre nerado, Kafka ėmė svarstyti, ar nepasiėmus jam į namus modernaus scenos valdymo pulto. Jis medvaržčiais priveržtas prie sienos riogsojo šalia kulisų režisieriaus padėjėjo būdelėje. Įtikinęs save, kad ne vietoje padėtas daiktas jam buityje būtinas, pabandė pultą išrauti su visais medvaržčiais ir laidais. Nepavykus ir šiam sumanymui, sargas nutarė pasidairinėti dekoracinėje.

Ir čia sau nieko naudingo nerado. Tiesa, kai kurios operų dekoracijos būtų pravertusios ūkyje, tačiau vos dvi rankas turintis sargas patikusių tvorelių nebūtų valiojęs nei stumtelėti, nei kilstelėti, nei iki statomo vasarnamio nusivilkti.

Nepatenkintas naktiniu žygiu, Kafka jau baudėsi apsisukti ir eiti lauk iš nesvetingo teatro. Ūmai prisiminė, kad dar nepatikrino generalinio kabineto. Jame jis buvo lankęsis vos sykį, kai nežmoniškos valios pastangomis prisivertė „nors kažkur" įsidarbinti.

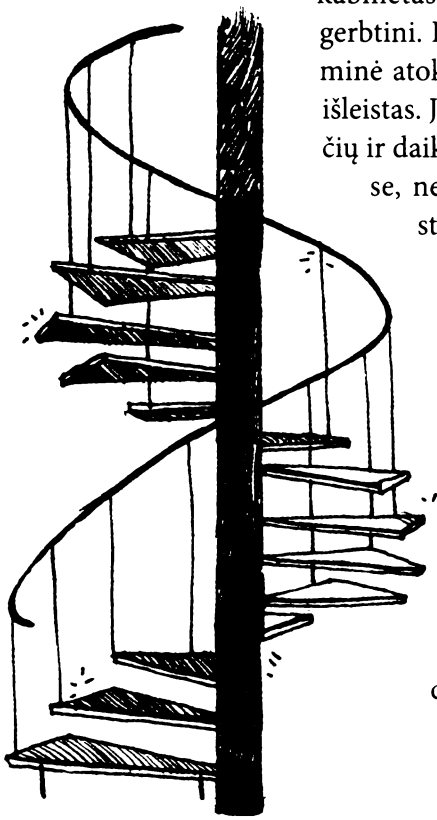

Tą kartą teatro generalinis fon Eduardas ir jo kabinetas būsimam panaktiniui pasirodė itin gerbtini. Ir ne tik todėl, kad grotuoti langai priminė atokią vietelę, iš kurios jis buvo neseniai išleistas. Jautėsi, kad kabinete visko pilna – minčių ir daiktų, po raktu saugomų keliuose seifuose, nedegančiose spintose, šiukliadėžėje ir stulbinančio proto kompiuteryje.

Užkopęs cypaujančiais suktais laiptais į antrą aukštą, Kafka sustojo prie geležinių generalinio durų. Stumtelėjo petimi, tačiau durys neatsidarė.

Norėdamas kuo greičiau susirasti užraktą, nekantriai ėmė spragsėti žiebtuvėliu. Deja, pigus žiebtuvėlis tik spjaudėsi žiežirbomis.

Apgraibomis, tamsoje čiupnodamas durų geležį, Kafka ieškojo ran-

kenos. Staiga apčiuopė nemenką skylę. Pasilenkė, susidomėjęs dirstelėjo pro ją: ant mėnulio pilnaties apšviesto stalo dergsojo Gaidys.

It pamišęs paukštis mostagavo sparnais, keldamas aplinkui baisią audrą. Generalinio kabinete skraidė popieriai ir plunksnos, lapai ir neužmirštuolių žiedai. Nuo įsisiautėjusio vėjo ritinėjosi rašikliai, vartėsi rašalinės, lingavo stalinė lempa ir gaubtas. Be to, kilmingos šeimynėlės portretas kabojo pavojingai pasviręs į kairę, valdovų ir didenybės veidai – persikreipę į dešinę, akyse – išgąstis ir nebylus meldimas liautis.

Sargas pasitrynė trumpareges akis. Arčiau skylės palinkęs ir geriau įsižiūrėjęs, pamatė ant generalinio stalo krutančią uodegą, netrukus loštelėjo nuo pažįstamo žvilgsnio, neseniai regėto „Po palme".

Atatupstas, stumtelėtas plunksnų pūkų gūsio, sargas slystelėjo ant metalinio laiptelio, prarado pusiausvyrą. Nespėjęs įsitverti į turėklą, panaktinis tik skėstelėjo rankomis. Akimirkai pakilęs virš žemės, vožėsi aukštielninkas ir tarkuodamas užpakalį nugarmėjo suktais laiptais žemyn.

XVII skyrius

Didenybės nerimas dėl teatralų moralės

Rūmų žaidimų kambaryje didenybė suposi ant medinio arkliuko – tėvelių dovanos dešimtojo gimtadienio proga.

Klausydamasis papūgos spaudos apžvalgos, sosto įpėdinis Ferdinandas šiandien ryte buvo neįprastai geros nuotaikos. Ir išties, liūdėti nebuvo priežasties – sinoptikai pranašavo giedrą, horoskopas taip pat didenybei buvo palankus, o televizijos programa skelbė, kad popiet iš blusų turgaus bus tiesiogiai transliuojamos finalinės sukčių derybos.

Kai didenybė vertingo metalo pentinais paragino medinį ristūną smarkiau supti, pasigirdo nuostabos kupinas riksmas.

– Negirdėtas dalykas! Kaip jie galėjo iki to nusiristi?! – auksiniame narvelyje ėmė klykauti pasipiktinusi papūga.

Didenybė sustabdė ristūną. Grakščiai nušokęs, atėmė iš papūgos jau ketintą taršyti geltonąjį laikraštį.

Metęs žvilgsnį į laikraščio penktąjį puslapį, didenybė pašiurpo. Virš didelės nuotraukos riebiomis raidėmis antraštė skelbė, kad su įkalčiais sulaikyti naktį operos teatrą niokoję teatralai.

Įvykis buvo kraupus. Tokio dalyko net baisiausiame sapne negalėjai susapnuoti. Šaliai nusipelnę žmonės – muzikos klasikas Amadėjus, nuotaikingų švenčių režisierė Zaratustra, genialus maestro Modestas ir talentingas teatro tepliorius Leonardas – nuotraukoje su kirtiklio įkalčiu atrodė it vieškelių plėšikai, kuriems šioje žemėje nėra nieko šventa!

Didenybės susirūpinimas dėl skandalingo įvykio buvo beribis. Sosto įpėdinis nedelsdamas pasišovė vykti į nuovadą, kad ten iš-

siaiškintų, kas išties teatre atsitiko. Pasiuntęs mobiliuoju telefonu kilmingiems tėveliams žinutę „taj grysiu, man greit nelaukyt“, didenybė išskubėjo iš rūmų.

Nuovadoje, praleidę naktį ant gultų, teatralai neatrodė panašūs į gerbtinus žmones. Atremti prie sienos stovėjo susitaršiusiais plaukais, susiglamžiusiais veidais ir apsmukusiomis drapanomis. Juos, ką tik paėmus pirštų antspaudus, dabar iš visų pusių fotografavo nuovados metraštininkas.

Riedlente ir be palydos atskuodęs į nuovadą didenybė Ferdinandas ketino tuojau pat imtis kvotos. Tačiau, maloniai pareigūno paprašytas, sutiko palaukti švaresniame kampe, kol raštininkas teatralus įtrauks į juoduosius sąrašus.

Kai formalumai buvo baigti, didenybė jau žiojosi teatralų paklausti.

– Tai vis jis! Jis! – nespėjus didenybei išleisti garso, ėmė spiegti ir rodyti teatro pusėn režisierė Zaratustra. – Jis, nelabasis, sugundė!

Iškankintas ant gulto bemiegės nakties, kompozitorius Amadėjus nesuprato, kodėl režisierė jį baksnoja pirštais. Pamanęs, kad teatralai šalies himnų autorių išrinko visų vardu pasveikinti jos didenybę Ferdinandą, ėmė ceremoningai lankstytis.

– Bjauru! Gėda! – sarmatijo pernelyg ilgai tūpčiojantį kompozitorių papūga, įsikūrusi ant didenybės viršugalvio. – Žinokit, jei pasitvirtins, ką rašo laikraščiai, sosto įpėdinis visiems laikams nusivils teatralais.

– Panaktinis sakė, kad duos mums darbelio, – ištaikė progą pasiteisinti papūgai teatro dailininkas. – Juk didenybei teatrą įšaldžius, likome gatvėje.

– Pliki.

– Basi!

– Ir ant ledo, – suskubo papūgai paaiškinti dirigentas.

– Mums buvo pažadėta, kad neprapulsim, – įkišo ir savo trigrašį kompozitorius Amadėjus. – Panaktinis žadėjo ir prisiekė, kad nieko daryti nereikės – juokingas kelių minučių darbelis teatre – kūrybinis.

– Tai vis jis! Jis! – šūkaliojo nuo seno visame pasaulyje kaltų randanti režisierė Zaratustra.

– Kaip jis atrodo – tas panaktinis? – patylinęs ausinuke muzikėlę, susidomėjo didenybė Ferdinandas. – Turbūt tai – apuokas?.. Ne, greičiausiai, kad bus atvirkščiai... – netrukus sau atsakė sosto įpėdinis. – Nakties kunigaikštis. Tamsos valdovas. Sutemų karalius. Norėčiau jį pamatyti. Dabar! – valdingai treptelėjo koja. – Pirmyn! – pašaukė visus eiti paskui save.

XVIII skyrius

Gaidys ir Pacukas – giminingos sielos

Pacukas dar kartą pliaukštelėjo uodegos galiuku per generalinio stalą. Gaidys sukluso. Nustojęs kelti vėją, nuleido sparnus. Palinkęs arčiau Pacuko, įsižiūrėjo į šį. Nestipriai kaptelėjo snapu per nosį.

Pacukas suraukė ūsus. Ėmė laukti, kas bus toliau.

Gaidys delsė. Smalsiai iš visų pusių apžiūrėjęs, Gaidys švelniai perbraukė sparnu per gulinčiojo veidą. Bičiuliškai patapšnojo vieną, kitą skruostą. Įsitikinęs, kad Pacukas atgavo amą, atitraukė sparną nuo kaktos ir ūmai džiaugsmingai užgiedojo.

Minutėlę palaukęs, Pacukas taip pat cyptelėjo. Netrukus, melodingai pacypčiodamas, ėmė vis garsiau pritarti gerklę laidančiam Gaidžiui. Vienu metu abiem nutilus, įsidrąsinęs Pacukas letenėle bakstelėjo Gaidžiui į koją. Šis atstatė kitą. Pacukas ir ją palietė.

Iš arčiau susipažinę, Gaidys ir Pacukas jau nebebijojo vienas kito. Nors atrodė skirtingi, Pacukas ėmė galvoti, kuo jie panašūs. Ir išties, panašumų buvo matyti daugiau nei skirtumų.

Visų pirma, abu buvo teatriniai, ir tai pasirodė svarbiausia. Negana to, kaip ir Pacukas, teatrinis Gaidys turėjo dvi akis ir uodegą. O pilką kailiuką Gaidžiui atstojo margaspalvės plunksnos. Jautrių garsams ausų, tiesa, nesimatė, tačiau Gaidys buvo su raudona skiautere. Paukštis stovėjo ant dviejų ir galėjo mosuoti abiem sparnais. Tad, kad ir kaip beskaičiuotum – 2 + 2 = 4; tiek pat, kiek ir Pacukas turėjo kojų.

Pradžiugintas loginio aritmetinio veiksmo, Pacukas dar kartą pakibino Gaidį. Supratęs, kad šis kviečia pažaisti, Gaidys džiugiai pašoko. Purptelėjęs nuo stalo, pamojo sparnu jį pasivyti.

Iškviestas į lenktynes Pacukas skuto greitai, tačiau Gaidys buvo taip pat nepėsčias. Prašokęs pro iškapotą duryse skylę, pasiplasnodamas skriete nuskriejo teatro koridoriais.

Ne prasčiau už Pacuką žinodamas trumpiausius kelius, Gaidys dūmė, kiek kojos neša – link dekoracinės. Ten vikriai pasislėpęs „Skrajojančio olando" laivo kubrike, ėmė laukti atbildančio Pacuko, kad galėtų šį netikėtai nustebinti.

Vos Pacukas pasirodė dekoracinėje, Gaidys stryktelėjo iš savo slėptuvės ir vėl pasileido tekinas. Mosuodamas sparnais, nurūko grimo kambarių pusėn.

Pacukas, pasinaudojęs pačiu trumpiausiu keliu, dabar lūkuriavo už primadonos perekšlės peruko garbanų. Kai Gaidys pasirodė grimo kambaryje, pūstelėjo jam į veidą baltos pudros.

Gaidys, nesuprasdamas, kodėl čia sninga, ėmė purtytis, keldamas aplink save pudros dulkių debesis. Kai šie išsisklaidė, pastebėjo ant primadonos veidrodžio lentynėlės prunkščiojantį Pacuką. Jis, guviai liuoktelėjęs žemyn, šmurkštelėjo pro Gaidžio kojas ir pasistrykčiodamas nuskuodė tolyn.

Taip pakaitomis gainiodami vienas kitą, Pacukas ir Gaidys aplakstė beveik visą teatrą. Suplukę ir laimingi susibėgo orkestrinėje. Čia, užsikorę ant pianino stogo, nutarė dustelėti ir atitokti po išvarginusių gaudynių.

Tačiau neilgai Pacukas su Gaidžiu ilsėjosi. Nespėję atvėsti, jau čiuožinėjo ant lakuoto instrumento. Vėl įsisiautėję, ėmė trypčioti ir šokinėti, kuris garsiau ar aukščiau.

Gaidys šioje rungtyje buvo nepralenkiamas. Tačiau Pacukas, mušdamas uodega ritmą, savo visomis keturiomis trepnojo skambiau. Kaukšėdamas nagais it pasagėlėmis, kėlė Gaidžiui nuoširdų susižavėjimą.

Kai varžytis atsibodo, Pacukas klestelėjo ant klaviatūros. Norėdamas parodyti, ką moka, ėmė barbenti per baltus ir juodus klavišus.

Iš pradžių pavieniai, vėliau susilieję į melodiją garsai neleido Gaidžiui likti abejingam. Įsiklausęs į Pacuko tveriamą garsų pasaulį, neištvėręs Gaidys stryktelėjo ant rampos. Iš pradžių tyliai ir nedrąsiai, o netrukus vis stipriau savimi pasitikėdamas ėmė giedoti.

Nuo scenos pasklidus džiugiai Gaidžio giesmei, Pacukas dabar jau atidžiau spaudė pianino klavišus. Akies krašteliu sekdamas solistą, nutildavo, kai šis tęsdavo aukštą gaidą, nuo kurios garso imdavo žvangčioti krištoliniai žiūrovų salės sietyno pakabukai.

Įsijautę Gaidys su Pacuku muzikavo. Laikas bėgo nepastebimai. Užsimiršę, patenkinti klausė ir girdėjo vienas kitą. Iš šalies atrodė kaip neperskiriamas duetas, kur vienodai svarbūs abu partneriai.

Gaidys scenoje atrodė kaip tikras operos solistas. Matėsi, kad šiandien žino, ką daro. Pacukas – taip pat. Jis kantriai laukdavo, kol gaidys įkvėps oro, kad galėtų ir toliau sau giedoti.

Kai Pacukas sutvėrė įstabiai prasmingą akordą, neįspėjęs Gaidys purptelėjo nuo rampos. Nutūpęs ant pianino stogo, pamojo sparnu baigti. Tuojau pat pašaukė eiti paskui save – atseit, parodys kažką.

Pacukas klusniai tipeno paskui Gaidį. Šis ėjo pirmas, iškelta skiautere rodė kelią. Iš orkestrinės, patekę po scena, kur Pacukas mėgdavo dienomis ilsėtis, patraukė tamsyn.

Pacukas, tariamai žinojęs visus teatro užkaborius, buvo stipriai nustebintas, kai Gaidys atvedė į nematytą pakampę ir už drungno vamzdžio parodė slaptą šulinį. Įlindę pro jo angą, abu leidosi gilyn. Kažkur šliuožė, krito. Pakilę spraudėsi, šliaužė, vėl ėjo rūsiais – tamsoje sunku buvo suprasti.

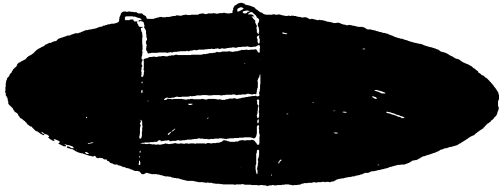

Staiga, pasiekus giliausią požemio dugną, įsišvietė raudona Gaidžio skiauterė. Pacukas apsižvalgė. Suprato, kad atsidūrė ankštame tunelyje po skliautu, vos galėjo kvėpuoti. Netašytų akmenų sienos, pabirusios nuolaužos, pelėsis ir drėgmė bylojo, jog čia ne tik žmonės, bet ir Pacukai seniai besilankė. Aplinkui buvo tuščia ir neįprastai tylu, visai kitaip nei naktį teatre.

Pacuko kūnu perbėgo šiurpas. Pasišiaušusia ketera jis žabaliojo paskui Gaidį. Šlepsėdamas per telkšančias balas ir pauostinėdamas, ieškojo nors kokių gyvybės ženklų.

Ūmai priėjęs akliną sieną, įsibėgėjęs Gaidys kirto snapu į jos akmenį. Su griausmu nubildėjusio akmens vietoje atsivėrė ertmė. Iš jos padvelkė kūną stingdantis šaltis.

Pasišiaušęs iš baimės, Pacukas jau ėmė gailėtis, kad lengvabūdiškai sutiko sekti paskui menkai tepažįstamą Gaidį. Tačiau vedlys, stryktelėjęs ant akmens, drąsinančiai pamojo lįsti vidun.

Pacukas atsidūrė oloje po erdviu krištoliniu skliautu. Vos apsiprato akys, blausia šviesele blykčiojanti Gaidžio skiauterė staiga iššvietė keistus šešėlius ant landos sienų. Jie virpčiojo ir spurdėjo, lyg norėtų atsiplėšti.

Atidžiau įsižiūrėjęs, Pacukas atpažino kuprotą juokdarį iš seniai neberodomos „Rigoleto“ operos, kadaise nugrimzdusias užmarštin madam peteliškę iš „Baterflai“ ir panelę žibuoklę iš Monmartro. Greta jų pažemėj tirtėjo Mozarto užburtoji fleita. Šalia jos – primadona perekšlė iš ką tik sužlugusio „Paukščių tako“ spektaklio.

Vis daugiau ir daugiau Pacukas regėjo virtusių šešėliais pažįstamų. Čia buvo ir liurlinę pro šalį pūtikai, ir kadaise be žinios dingęs dirigentas, kuris prieš keletą metų pramiegojo premjerą, ir pernai suklupusi scenoje balerina, ir *gaidžius* laidęs tenoras, ir...

Pacukas pasisuko į Gaidį. Šis kaptelėjo snapu į panelės žibuoklės iš Monmartro šešėlį – šešėlis pradingo. Kaptelėjo dar kartelį – išnyko ir kuprotas senis.

Taip kapnodamas Gaidys suslapstė urve visus šešėlius.

Nustebintas neregėtų paukščio galių, Pacukas sumojo, jog oloj po krištoliniais skliautais – Gaidžio viešpatija, jis čia valdovas. Ir

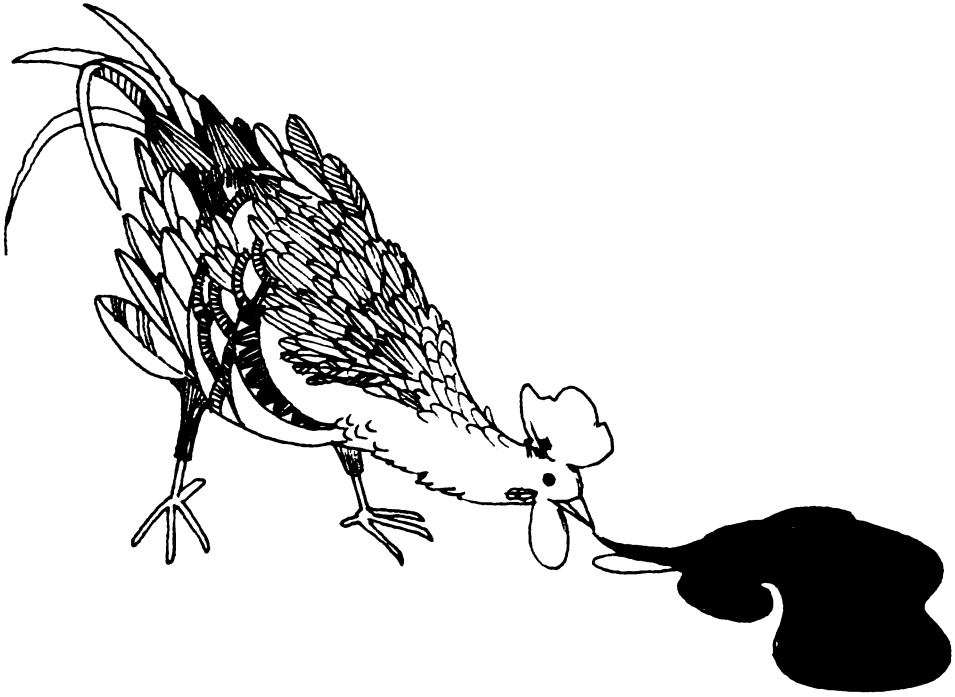

išties, vos pabandydavo kuris šešėlis vėl pasirodyti, Gaidys kirsdavo snapu, ir baugštus šešėlis pranykdavo.

Tačiau staiga, vos landos sienos vėl tapo švarios, kažkas gailiai sudejavo. Netrukus pasigirdo graudinantis inkštimas. Ataidėjo šuorais gilūs atodūsiai.

Pacukas įsiklausė. Iš toliausių tolybių atpažinęs virkaujantį primadonos balselį, Pacukas ūmai perkando, kad drėgno urvo sienose įkalinti ne šiaip Gaidžio pramogai, o kenčia siaubingas kančias. Jie, visi šie nevykėliai artistai, negalėdami iš po žemių ištrūkti, vaitoja, unkščia, rauda. Tamsoje meldžia, klykauja ir šaukiasi gyvųjų pagalbos. Deja, niekas teatre jų negirdi.

Nuo šių minčių Pacukui pasidarė silpna. Susverdėjęs kluptelėjo, užsigavo į aštrią uolieną. Temstant akyse, atklydo šiurpus vaizdas: iš primadonos perekšlės burnos iššoka pasišiaušęs Gaidys – tai operos teatro fantomas!

XIX skyrius

Ne prarastos garbės, o teatro pabaisos beieškant

Užsispyrusiam didenybei atbildėjus prie įšaldyto teatro, visi apspito lietvamzdį. Čia, paliudijus gėdingo nusikaltimo bendrininkams, areštantai-teatralai paskutinį sykį matė panaktinį Kafką.

– O kam skirtas tas tabaluojantis vamzdis? – pabarbenęs per skardą, susidomėjo sosto įpėdinis.

– Pliaupiant labai stipriam lietui, nukritę ant teatro stogo lašai bėga ir suteka...

– Neįdomu, – pertraukė nekantrus didenybė teatro dailininką Leonardą. – Kaip jis atrodo?

– Lietvamzdis?

– Panaktinis, kvaily!

Susijaudinę areštantai vienas per kitą ėmė berti, atseit, panaktinis – nors jau senas, žlibas ir ligotas, vis dar žvitrus; nors po klibančius lietvamzdžius karstytis jam būtų sunkoka. Tačiau jis vienu mauku sugeba išgerti arbatos litrą. Be to, jis su kepure, dideliais nukarusiais ūsais, kasdien sulaukia šimtų vertingų pasiūlymų, puikiai žino mieste visas šaunias vieteles, moka įtikinti ir išprašyti.

Išklausius šių apibūdinimų, didenybei nepasidarė aiškiau. Tačiau pašauktai sargybai jis įsakė ieškoti.

Valandėlę palaukus, prie lietvamzdžio sargyba sosto įpėdiniui atitempė: trejetą parke valkatavusių katinų (rainą, persišką ir be ausies); uostinėjusią pakrūmes čiau-čiau (benamę); aikštėje balandžius vaikiusį kiemsargį mišrūną (su antkakliu, bet be pavadėlio).

Kai teatralai vienu balsu ėmė šaukti, kad tai – ne panaktiniai, sosto įpėdinis pareikalavo sargybos naršyti uoliau.

Klusnūs povų plunksnomis pasidabinę sargybiniai ieškojo visur. Šniukštinėjo ir gatvėje, ir už miesto ribų. Iššiurenę visų augalų ir medžių lapus bei pasirausę po šaknimis, nusikapstė net iki sąvartyno. Sąvartyne apsidžiaugė pagaliau radę seną ir su nukarusiais ūsais. Deja, kledaras troleibusas buvo nepataisomai sugedęs ir abejingas arbatai.

Sargybai tuščiomis parsivilkus, didenybė nutarė pats imtis panaktinio paieškos. Šventai įsitikinęs, kad žvitrus panaktinis slepiasi kažkur netoliese, pašaukė pažįstančius teatrą areštantus jį palydėti.

Vos didenybė peržengė teatro slenkstį, jį pasitiko nesvetingas šaltis. Kitas didenybė, pakalenęs dantimis, galbūt būtų apsisukęs ir grįžęs atgal, tačiau sosto įpėdinis Ferdinandas garsėjo ne tik geležine valia, bet ir tvirtu charakteriu. Keliolika kartų nusičiaudėjęs ir nepabijojęs pasigauti slogos, sosto įpėdinis tvirtais būsimojo monarcho žingsniais perėjo apmirusią fojė.

Žvarbioje žiūrovų salėje, įsakęs įjungti šviesas, didenybė nukreipė savo žiūroną į palubę. Nepamatęs ant sietyno tupinčio panaktinio, dairėsi po sceną. Nieko įdomaus neaptikęs, atidžiu žvilgsniu perbėgo per ložes ir balkonus. Įsitikinęs, kad ir čia panaktinio nėra, sosto įpėdinis pasišovė apeiti visą teatrą.

Klusniai teatralams sekiojant iš paskos, didenybė landžiojo po grimo kambarius ir kostiumines. Apžiūrėjo baleto studiją ir repeticijų salę. Užlipęs paradiniais laiptais, išvarstė duris. Kyštelėjo nosį salėn „Po palme“. Čia neradęs panaktinio, it patyręs seklys palinko prie geležinių generalinio durų. Žiūrėdamas pro skylę, kabinete išvydo baisią netvarką, tačiau ieškomo panaktinio nematė.

– Aš jau žinau, kur panaktiniai slepiasi. Jie mėgsta šilumą ir vėsą, – žinovo balsu aiškino teatralams didenybė. – Ankstų pavasarį, kai iš šiltų kraštų sugrįžta į Tėvynę, panaktiniai sulenda į teatrų rūsius ir dairosi neklusnių vaikų bufetuose...

Teatralai klausėsi niekalus paistančio sosto įpėdinio ir pritariamai linksėjo galvomis. Nė vienam nekilo pagunda paprieštarauti ir pasakyti, kad didenybė Ferdinandas klysta, panaktinį įsivaizduodamas kaip kažkokią paslaptingą pabaisą, o ne sargą, naktį saugojantį teatrą.

– Panaktiniai labai protingi, su asilo ausimis ir išpampusiomis dramblių smegenimis.

Bet ir sukti it žalčiai, – leisdamasis suktais laiptais, vogravo didenybė. – Aš žinau, panaktiniai giliai nardo, – neužsičiaupdamas tauškėjo sosto įpėdinis besivelkantiems iš paskos ir vis kvailiau besišiepiantiems teatralams. – Panaktiniai visada karštą vasaros dieną sulenda į molį, o dumble turškiasi it kiaulės..

PANAKTINIS

Užkliuvęs už lapinės kepurės, sosto įpėdinis stabtelėjo. Pritilęs metėsi baikščiai į paskum jį ėjusių teatralų glėbį.

Teatralai savo kūnais užglaudė didenybę. Dingus apykvailėms šypsenoms veiduose, atpažino ant paskutiniojo laiptelio susmukusį sargą. It įsmeigtas durklas panaktinio Kafkos ausyje stirksojo raudona gaidžio uodegos plunksna.

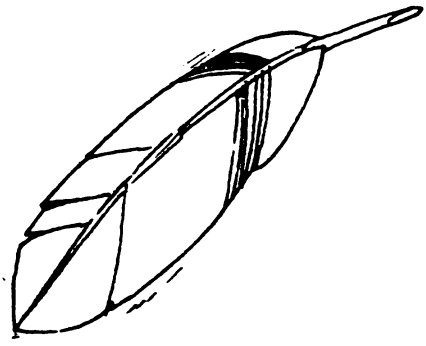

XX skyrius

Rūstūs papročiai teatro požemiuose

Gaidžiui nepavyko sulaikyti Pacuko. Vos teatrinis atsitokėjo, pasipustė padus ir nėrė iš krištolinių skliautų landos. Bėgdamas girdėjo, kaip įsiutęs paukštis kažin ką klykauja. Tačiau netrukus liovėsi, supratęs, kad Pacuko nebeprisišauks.

Nepažįstamų ir tamsių urvų labirintais Pacukas skuodė greitai, bet jo mintys lėkė dar greičiau. Paknopstomis pasišokinėdamas per balas ir vis skaudžiai atsitrenkdamas į tunelio sienų akmenis, Pacukas mintijo apie Gaidį ir jo kalinius. Pagrobtų ir paverstų šešėliais teatralų likimas Pacukui atrodė siaubingas. Jis galvojo, ne, buvo šventai įsitikinęs, kad visi jie nubausti per žiauriai.

Amžiams uždaryti požemyje pro šalį prapūtusį solo partiją klarnetininką, nespėjusią laiku išeiti į sceną choristę ar pamiršusį arijos žodžius baritoną – visa tai atrodė drakoniška ir nepateisinama. Juk galbūt tą vakarą, kai mirštančią gulbę šokusi balerina drėbėsi ant užpakalio, buvo pilnatis?.. O apsiašarojęs režisierius, per pertrauką išplūdęs salėje užmigusius žiūrovus, jau visą savaitę turėjo aukštą temperatūrą?.. Tad ar derėjo taip negailestingai gaidžiui pasielgti su vos tryliktą kartą pavėlavusiu į repeticiją apšvietėju, spektaklio metu užkimusiu bosu ar nenuleidusiu po vaidinimo uždangos scenos mašinistu?.. Visi jie galbūt tada turėjo svarbesnių rūpesčių?!.. Juk teatras – tai dar ne viskas. Ir be jo esti svarbių dalykų. Juk, kad ir kaip besvarstytum, nežmoniška taip rūsčiai pasielgti su aprengėja – keturių vaikų motina bei našle, – nespėjusia susagstyti į sceną bėgančios primadonos sijono. Kuo jis įsivaizduoja esąs?! – tas Gaidys – mintyse jau rūstavo Pacukas. Juk tai – tik smulkmenėlės.

Na, gerai, taip jau anąkart atsitiko – iš prigimties žabalas dirigentas atsivertė ne tą partitūros puslapį. Na, liovėsi orkestras grojęs. Dainininkai ir choras taip pat pakriko. Na, nutrūko spektaklis – kas čia tokio?! – ne pasaulio pabaiga. Juk žemėje atsitinka ir baisesnių dalykų – įsisiautėja audros, patvinsta upės, išsilieja vandenynai, nuplaudami nebūtin ištisus miestus, palaidodami kontinentus, tarkim, Atlantidą.

O danguje – danguje kasnakt gali pamatyti krintančių žvaigždžių liūtį, įsiklausęs – išgirsti, kaip griaudėja dausose sproginėjančios galaktikos. Ar turi tas Gaidys teisę dėl tokių mažmožių teisti ir bausti? Jį reikia sustabdyti!

Užjausdamas beširdžio Gaidžio pasmerktus kančioms teatralus, Pacukas ėmė svarstyti, kaip ir kuo galėtų jiems padėti. Juk jų nuodėmės, pažvelgus nuo dangaus skliauto aukštybių, net neįžiūrimos.

Stabtelėjęs Pacukas ėmė uostinėtis aplinkui. Jam pasidingojo, kad pro šią tunelio labirinto vietą jis jau kartą praėjo.

Staiga žemė po kojomis sujudėjo.

Pasibaidęs Pacukas cyptelėjo. Pasienyje išgirdo nedrąsų krepštelėjimą. Po to dar keliolika krebždesių. Netrukus vis atkakliau, vis nuožmiau kažkas iš po žemių rausėsi.

Pirma, ką Pacukas pagalvojo, – kad tai ieškantys kelio į laisvę teatralai. Tačiau netrukus šią mintį pavijo šalin, įtardamas, jog čia gali būti ir Gaidys, bandantis aplinkkeliais iki jo prisikasti. Tačiau kam Gaidžiui rausti žemę, jei šis turi sparnus?

Dabar rausėsi itin atkakliai. Visai šalia kažkas atsakančiai plušo. Pacuką nustebino pavydėtinas rausėjo užsispyrimas prisikasti prie tikslo.

Spjovęs į galimą pavojų, Pacukas taip pat ėmė kasti. Pasiknisęs po tunelio sienos akmeniu, įniko rausti dar giliau. Veik iki pusės stačia galva sulindęs į žemę, darbavosi it patyręs duobkasys. Apsibarstęs, aplipęs akmens skaldos gabalėliais, triūsė be atodairos ir iš visų jėgų. Vieną akimirką Pacukui pasirodė, kad jau girdi šnopuojant gimininga dvaselę. Liovęsis kasti, pabandė užuosti. Deja, netrukus įsitikinęs, kad apsiriko, vėl palinko prie duobės.

Nebepajėgdamas letenėlėmis, kapliais užpuolė raust kietą žemę. Prasigraužęs pro įšalą ir geležį, betoną ir akmenį, ūmai išgirdo pergalingai cyptelint. Nespėjus atsakyt tuo pačiu, Pacuko letenėlę kažkas palietė.

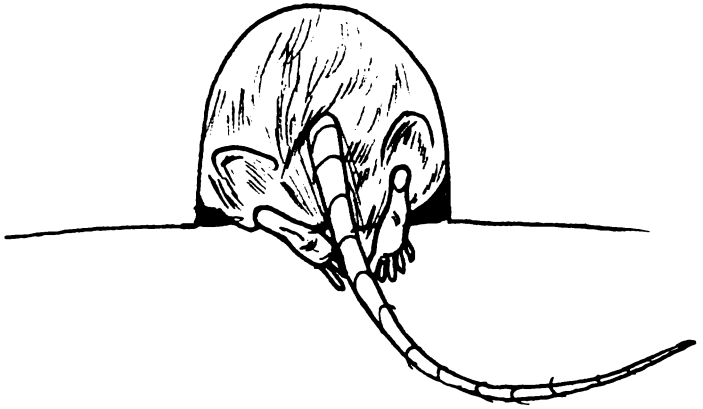

XXI skyrius

Ištiškusio panaktinio radybos

Bumbtelėjo į ožio ragą sušalusi didenybės papūga. Atsitrenkusi į petį, pažadino ant laiptų sukniubusį panaktinį.

Sargas aiktelėjo, atsimerkė. Nustebusiu žvilgsniu apsidairė. Pamatęs palinkusius virš savęs pažįstamus veidus, ketino it jaunuolis pašokti. Tačiau teatralai čiupo jį ir, uždraudę pačiam eiti, ėmė vilkti laiptais aukštyn.

Atitempę į salę „Po palme", sargą užvertė ant fortepijono. Bijodami, kad nebūtų kažko susilaužęs, liepė panaktiniui Kafkai gulėti.

– Tai ne panaktinis! – atgavęs įprastą veido spalvą pasipiktino didenybė.

– Bet tai žmogus! – vienbalsiai sušuko teatralai. – Jam reikia pagalbos.

Sosto įpėdinis ėmė smalsiai apžiūrinėti patiestą ant fortepijono sargą. Kelis kartus apėjęs, jautėsi skaudžiai nuviltas.

– Kaip jis čia pateko?! – pasipiktino didenybė, kai gailestinga režisierė sugirdė sargui kelis butelius „banketinio" mineralinio.

– Fortepijonas? – pasitikslino neprigirdintis kompozitorius.

– Žmogus!

– Jis čia dirbo, – paaiškino sosto įpėdiniui teatro dailininkas.

– Naktimis, – papildė dirigentas, liovęsis čiupinėti šonkaulius ir nusiraminęs, kad sargui nieko baisaus neatsitiko.

Sosto įpėdinis susiraukė. Didenybei labai nepatiko, kad viskas čia vyksta ne taip, kaip jis norėjo įsivaizduoti.

– Bet kodėl jis čia atsirado?! – vis negalėjo nusiraminti didenybė.

– Jūs jo paklauskite, – pasiūlė saliamonišką išeitį kompozitorius.

– Ar tas ant fortepijono paguldytas žmogus moka kalbėti?

– Ir dar kaip! – choru patvirtino teatralai.

– Pasakok... Klok, žmogau, visą teisybę, – valdingai pareikalavo prie sargo arčiau priėjęs sosto įpėdinis.

Panaktinis šiek tiek pasimarkstė, galbūt net kiek per ilgai, nei derėjo prieš didenybę. Tačiau netrukus pravėrė burną ir silpnu balseliu kaip tik gali nuoširdžiau prisipažino, kad, atseit, teatras Kafkai – šventovė, o jis pats – nelemtų aplinkybių auka.

Supratingai linktelėjus didenybei, sargas išmekeno, tariamai negalėjęs ramia širdimi laukti, kol viskas apleistame teatre sugrius. Jis, gink Dieve, nenorėjęs nieko pikta valia liesti ar judinti, tačiau nepajėgė užmerktomis akimis praeiti pro betvarkę. Todėl tekę rinkti ne vietoje paliktą turtą. Sunkiai nešti, silpna sveikata rizikuoti.

Po valandėlės atkutęs sargas jau paistė, kaip jis pasiaukojamai dirbęs vardan šalies kultūros suklestėjimo ir visų žmonių gerovės. Pasakojo, kokią jautęs nepakeliamą atsakomybės naštą, iš apačios žiūrėdamas į netrukus nukrisiantį žiūrovų salės sietyną. Kaip, beje, giliai išgyvenęs dėl tabaluojančio lietvamzdžio, sugadintos paradinių vartų spynos, iškapotų generalinio direktoriaus kabineto durų...

Klausydamasis sargo išpažinties, didenybė ėmė žiovauti. Tačiau panaktiniui pradėjus kliedėti apie sutiktas operoje skiauterėtas pabaisas, uodegėtas šmėklas ir siautėjančius teatre vaiduoklius, sosto įpėdinis sukluso.

Pamatęs sosto įpėdinio asmenyje dėkingą klausytoją, sargas žvaliai pakilo, atsisėdo ir mitriai tabaluodamas nuleistomis nuo fortepijono kojomis pasakojo toliau:

– Tie velnių priėdę niekšeliai nuo neatmenamų laikų gyvena teatruose. Dažniausiai naktį išlenda iš savo slėptuvių. Pavojinga juos savo kelyje sutikti, o pagauti nė vienam nepavyko. Vos pabandai nutverti, išsprūsta iš rankų – slidūs it unguriai. Nieko jie nebijo, šviesos tik vengia. Paskutinį – galiu didenybei prisiekti – sutikau visai neseniai. Užsilipęs ant generalinio direktoriaus stalo, jis kėlė

klaikius vėjo sūkurius – turbūt siuntė į užmiestį ženklus saviesiems... Išgirdęs mano pastabą, kad nustotų siautėti, įtūžo, sukėlė dar siaubingesnę audrą. Kai siekiau jį pačiupti ir gerokai papurtyti, smogė man visa jėga, kad net nuriedėjau nuo laiptų. Vos pabandžiau keltis, vėl spyrė. Lyg pro ūką mačiau jį rausvoje sutemų migloje ištirpstant...

– Aš noriu tą vaiduoklį nubausti! – įaudrintas sargo pasakojimo, užsiplieskė didenybė. – Tuoj pat! – pareikalavo. – Nedelsiant! – valdingai treptelėjo koja.

Teatralai atsiduso ir, kaip visada, klusniai nusekė didenybei iš paskos, sargui prisiekus parodyti vietą, kur jis paskutinį sykį sutiko siautėjusį teatre vaiduoklį.

XXII skyrius

Kraujo šauksmas – Pacuko artimųjų viešnagė

Bakstelėjęs snukučiu, teatrinis pažino savo artimą. Dar neapuostęs, jau buvo šventai įsitikinęs, kad šalia – ne priešas; ir buvo teisus, mat netrukus sutiko tokias pat protingas akis.

Sėkmingai prasigraužę, iš po žemių ėmė veržtis savi – apkūnios Pacienės ir riebūs Pacai, grakščios Pacukės ir dailūs Pacaičiai, liaunos Pacytės ir smulkūs Paciokai. Teatrinis pametė skaičių, tiek daug jų vis ėjo. Ištisomis šeimomis spraudėsi, pūškavo, brukosi. Atrodė išvargę ir mirtinai nusikamavę.

Netrukus ėmė darytis ankšta. Nesibaigiančiomis bangomis plūstantys kapanojosi vienas per kitą. Ieškodami patogesnės vietos, pašnypšdami ir pasicypčiodami stumdėsi. Ūmai užliūliavęs tunelio labirintas, apspangęs nuo gandaus ūžesio, sušvokštė it pašiaušta vėjo jūra.

Netikėtai minios jūroje Pacukas atpažino motulę. Šalia jos – seseris Pacytes, vyresnįjį brolį Pacioką, prie kurio dabar trynėsi žavi *Rattus rattus* Pacaitė.

Nesusivaldęs Pacukas taip pat ėmė veržtis. Skindamasis raumenimis kelią, teatrinis yrėsi per galvas link artimųjų. Šnypšdamas ir cypčiodamas troško, kad kuo greičiau jį pastebėtų. Deja, gaudesyje nesigirdėjo silpno teatrinio balselio.

Kai atrodė, kad likimas ir vėl atskirs Pacuką nuo šeimos, motulės ir teatrinio akys susitiko. Nebuvo jokios abejonės, kad seniai nemačiusi Pacienė pažino savo prarastą sūnų, ji negalėjo apsirikti.

Meiliai motulė žvelgė į besistumdantį ir dabar uodega pasiekiamą Pacuką. Neįtikėtinai garsiai sušnypštusi, parodė jį broliams ir seserims.

Vargais negalais atpūškavęs, teatrinis įsisuko į savųjų ratą. Šiltai priimtas, galėjo bendrauti be žodžių.

Pasiglaustęs ir aprimęs, Pacukas iš džiaugsmingai tebecypčiojančios motulės akių sužinojo nelinksmą naujieną: tėtis – *Rattus norvegicus* Pacas, kažin ko užgraužęs teatre, sunegalavo – it balionas išsipūtęs atgulė. Todėl, atseit, ir negalėjo atvykti, po scena pasiliko. Seneliai, beje, jau seniai persikraustė į šviesesnį pasaulį...

Ir tada nebesuvaldanti jaudulio motulė prasitarė, kad, kai Pacukas dingo, visas lizdas jo ieškojo. Apėję teatro bukiausius kampus, patikrinę landas, tamsiausius urvus, niekur Pacuko neradę.

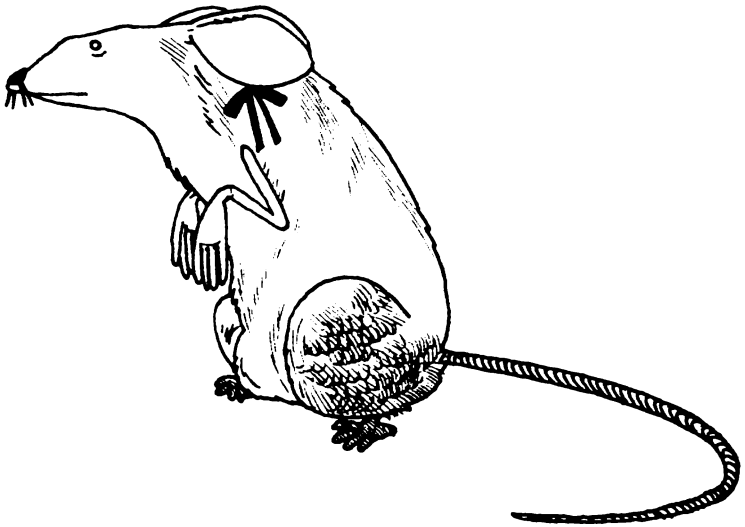

Iššniukštinėję grimerines, išuostę po kiekviena žiūrovų salės kėde – sūnus it skradžiai žemę buvo prasmegęs. Naršę ir pastogėje, ir dekoracinėse, ten buvo sukrauta gastrolierių manta. Buvo pasišovę patikrinti kiekvieną pintinę, ryšulį, dėžę, gal ten bus nulindęs ar pasiklydęs. Deja, naktis buvus per trumpa. Ryte gausią mantą pakrovė ir išvežė. Girdėjo žmones teatre kalbant, kad plukdys laivais per didelę balą. Taip prarado ilgam laikui sūnų...

Ir štai po ilgo laiko – pagalbos šauksmas naktį.

Vos Pacienė sužinojo iš kompiuterinio brolio Pacioko apie Pelės tinklais atsiųstą žinią, motinos širdis pakuždėjo, kad tai jos pražuvėlis sūnus meldžia padėti. Visas senojo teatro lizdas sukilo, pasitarę nutarė būriu patraukt į kelionę. Ir pagaliau jie jau čia, vėl drauge ir laimingi.

Pacukas klausėsi jaudinančio kiauksėjimo. Negalėjo patikėti, kad pagalbos šauksmo laiškelis, išsiųstas spustelėjus kompiuterio Pelę, taip greitai pasiekė savus. Ar kas galėjo pamanyti, kad teatrinį išgirs kompiuterinis brolis Paciokas, neatsispiriantis naktimis senajame Metro teatre panaršyti po tinklalapius?!

Pacukas dėkingai pažvelgė į paraudusių akių brolį, su kuriuo praeityje kivirčijosi. Dabar jis nebeatrodė toks nuožmus ir piktas. Atvirkščiai, stovėjo it uola patikimas ir pasiruošęs ištikus bėdai apginti teatrinį.

O motulė vis tauškėjo. Neužsičiaupdama Pacienė pasakojo apie gimtąjį Metro teatrą, kuriame, kaip ir visur, nieko gera. Atseit, spektakliai – labai vidutiniški, solistų balsai – silpnoki, o banketai po premjerų – jau ne tokie prašmatnūs kaip kadaise. ...Ir kur pasaulis ritasi? – primadonos neįtelpa į rūbus, muzikantai nebepažįsta gaidų, teatralai domisi daugiau futbolu nei opera. Žinoma, todėl ir lipa į sceną dabar kas tik netingi. Todėl ir sklinda gandai, ar nevertėtų senosios operos uždaryti. Tariamai pribrendo laikas apsikuopti, išsivalyti ir atsinaujinti. Tačiau lai teatrinis šiukštu nepagalvoja, ne dėl šios priežasties žiurkių lizdas čia atsikraustė. Išgelbėti Pacuką – štai svarbiausias visų tikslas.

Pacukas, nebegirdėdamas tebečiauškančios Pacienės, staiga pagalvojo apie teatralus. Dilgtelėjo širdį prisiminus, kaip jie kamuojasi nelaisvėje, Gaidžio įkalinti po krištoliniu skliautu. Juk ne Pacukui dabar, o jiems – teatralams – skubiai reikia pagalbos.

Pacukas susikaupė. Kad ir kaip įdomiai motulė Pacienė pasakojo apie senojo teatro intrigas, pasiryžo ją pertraukti.

XXIII skyrius

Vardan meno, teatralų ir teatrinių giminės!

Išklausę ne mažiau ilgą teatrinio istoriją apie šio teatro Gaidį ir jo kalinius, Pacai pritilo. Požemio tunelyje įsiviešpatavo ramybė.

Mirtinoje tyloje visi stovėjo tarytum apspangę. Judriausi Pacaičiai nedrįso krustelėti, rėksmingiausios Pacukės – cyptelėti. Tunelio skliautą užtraukė visuotinio susirūpinimo debesys. Kažin ko laukdamas, Pacų lizdas apmirė.

Ūmai Pacukas pajuto padrąsinantį bakstelėjimą į šoną. Gavęs iš *Rattus norvegicus* brolio ženklą, kad delsti neverta, teatrinis pašaukė lizdą sekti paskui save.

Ir tada visa naikinanti pažadinto ugnikalnio lava pajudėjo požemiu. Iš pradžių pamažu slinko teatralų vaduoti nepažįstamais požemio labirintais. Netrukus, apsipratę ir nesutikę pavojų, jau bildėdami it nesuvaldoma riedulių griūtis, pasileido Pacai link krištolinio skliauto olos. Atrodė, tuoj neatlaikys ir išgrius braškančios tunelio sienos. Paknopstomis, klupinėjant, verčiantis vienam per kitą, vis greičiau ritosi augantis Pacų minios volas.

Teatriniui stabtelėjus, kilo it jėgas kaupianti potvynio banga. Staiga užaugusi iki pat palubės, su nevaldomu įniršiu Pacų gentis krisdama tėškėsi į aklinos sienos akmenį.

Žudančia jėga pramušę olos užtvarą, Pacai išsiliejo po krištoliniais skliautais. Pacaičiai, Pacienės, Paciokai ir Pacukės su savo cypsinčiais Pacyčiais – visas Pacų lizdas pažiro po tamsią krištolinio skliauto olą.

Vienas pirmųjų landon įsigavęs Pacukas puolė šniukštinėti, ar nepamatys sienose teatralų šešėlių. Dairėsi ir čia, ir kitur. Deja, sie-

nos buvo juodos, o lubos – kenksmingai švarios. Tik iš patamsių nuo krištolinio skliauto aukštybių kaptelėjo lašelis. Užtiškęs teatriniui ant nosies, turbūt norėjo priminti, kad kadaise čia išties gailiai raudojo teatralai.

– Kur jie? – nebyliais žvilgsniais klausinėjo teatrinio Pacų lizdas. – Kur tu mus, Pacuke, atvedei? – sklandė po skliautais nesmagus klausimas.

Pacukui pasidarė nesmagu. Apsijuokęs stovėjo jis prieš platų Pacų giminės lizdą. Kaip tyčia nesimatė ir Gaidžio, apie kurį buvo pripasakojęs daug baisių dalykų. Tačiau netrukus atlaidi motulė užkiauksėjo, kad nieko tokio – jai čia patinka. Galbūt net norėtų ilgėliau apsistoti. O ką, puiki vietelė lizdui... Ir operos teatras šalia.

Susižvalgę broliai ir seserys taip pat neprieštaravo po įšaldytu teatru likti. Vienu balsu tvirtino, kad į senąjį grįžti nebemato prasmės. Be to, nuodų, spąstų, duženų pilna, visos kiaurymės stiklais užkimštos. Ir išties, krištolinio skliauto landa atrodė erdvi – čia pakaktų vietos keliems pacų lizdams įkurti.

Pacukas lengviau atsivėpė. Nors ką tik gėdingai apsijuokęs, tačiau motulės paguostas ir nuramintas, dabar jautėsi pakenčiamai. Gėdos debesiui atsitraukus, vėl galėjo saviems žiūrėt į akis. Netrukus, išvargintas nuotykių, jau taikėsi numigti posmelį. Vos užsimerkė, prigludęs prie šilto motulės šono, pašoko it įgeltas.

Neištveriamas buvo alkanų Paciukų unkščiojimas. Nepakenčiamas. Smigo it adatų smaigaliai į jautrią Pacuko klausą. Atrodė, kad mažyliai niekada nenutils. Baksnodami snukučiais mamas, malėsi ir niekam nedavė ramybės. Žudančiai cypaudami, reikalavo juos tuoj pat pamaitinti. Kitaip jie nesiliaus spygavę.

Pacukui teko pamiršti poilsį. Atsitraukęs nuo jaukaus motulės šono, pamatė maldaujančius Paciukų žvilgsnius.

Reikėjo kažką daryti.

Teatrinis buvo vienintelis, galintis parodyti kelią į teatrą. Tik jis žinojo, kad „Po palme“ tebestovi stalas. Ant jo – omarai ir sraigės, langustai ir krabai, krevetės, moliuskai, jūros ežiai ir piranijos – patiekalai reikliausio skonio graužikams.

Vos apie tai teatrinis prasitarė, visas lizdas sujudo – pasišovė eiti drauge. Motulė taip pat ėmė spirgėti. Iščypino, kad jai, atseit, labai smalsu naująjį teatrą kuo greičiau apžiūrėti. Keliolika kartų pakiauksėjo, kad jai – teatrų senbuvei – itin įdomu bus palyginti, kuo skiriasi nuo senųjų namų ir ar daug bei labai.

Vėl stojo minios priekyje Pacukas. Iš krištolinio skliauto landos išlindęs, pamojo paskui save eiti išalkusį lizdą.

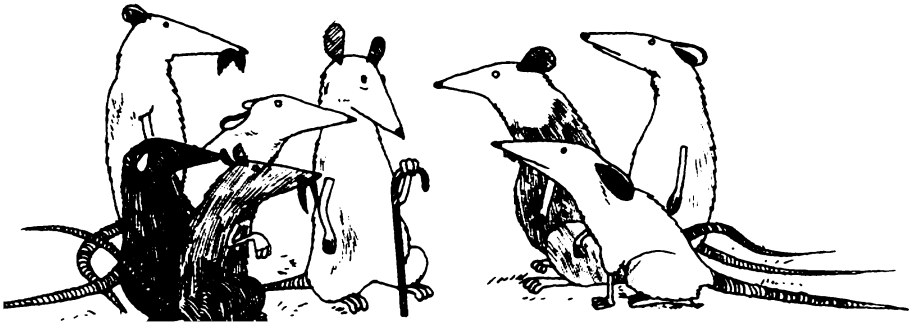

XXIV skyrius

Apakusios akys, apstulbę veidai – įsišėlusio lizdo puota

Generalinio kabinete tvyrojo klaiki betvarkė. Beje, kaip du vandens lašai panaši į didenybės žaidimų kambario. Ant grindų visur mėtėsi popiergaliai – išdraskytų sąsiuvinių viršeliai, apiplėšyti žurnalų lapai, laikraščių gniūžtės. Pakampėse – išbarstyti rašikliai, vienkartinės nosinaitės, sulaužytos liniuotės, sutraiškyti drožtukai. Nukritę nuo lentynų, pastalėj gulėjo apibrozdinti operos teatro valstybiniai apdovanojimai – varinės vazos, sidabrinės taurės, nepataisomai sulaužyti garbės raštų rėmai ir darbo raudonosios vėliavos kotas.

Nuo pritrupinto stalo, šalia išlietos kavos puodelio balos, karojo apgraužti aprūkusio kompiuterio laidai. Didenybė, atvestas panaktinio į nusiaubtą generalinio kabinetą, perbrido per šiukšlių šūsnis. Priėjo arčiau kilmingos šeimos portreto. Negirdėdamas kišenėje užgrojusio telefono, įsižiūrėjo į nustėrusius savo tėvų veidus.

Staiga su trenksmais drebtelėjęs ant žemės paveikslas sosto įpėdinį privertė krūptelėti. Suskilęs paveikslo stiklas priminė, kad reikia pasiųsti žinią į namus. Mikliai suspaudęs telefone „esu cia, anksti nelaukyt", įpėdinis viltingai pažvelgė į panaktinį.

Kariškai sumušęs kulnais sargas – dabar didžiausias didenybės draugas – buvo pasiruošęs suskelti eilinę istoriją.

– Štai čia, – nušvilptu rašikliu rodydamas į susvilusį kompiuterį, ėmė pasakoti panaktinis, – paskutinį sykį jį mačiau gūdų vasaros vakarą... Siaučiant magnetinėms audroms, tamsoje sublizgusios šmėklos akys buvo žaliais kraujais pasruvusios... Pro pražiotus

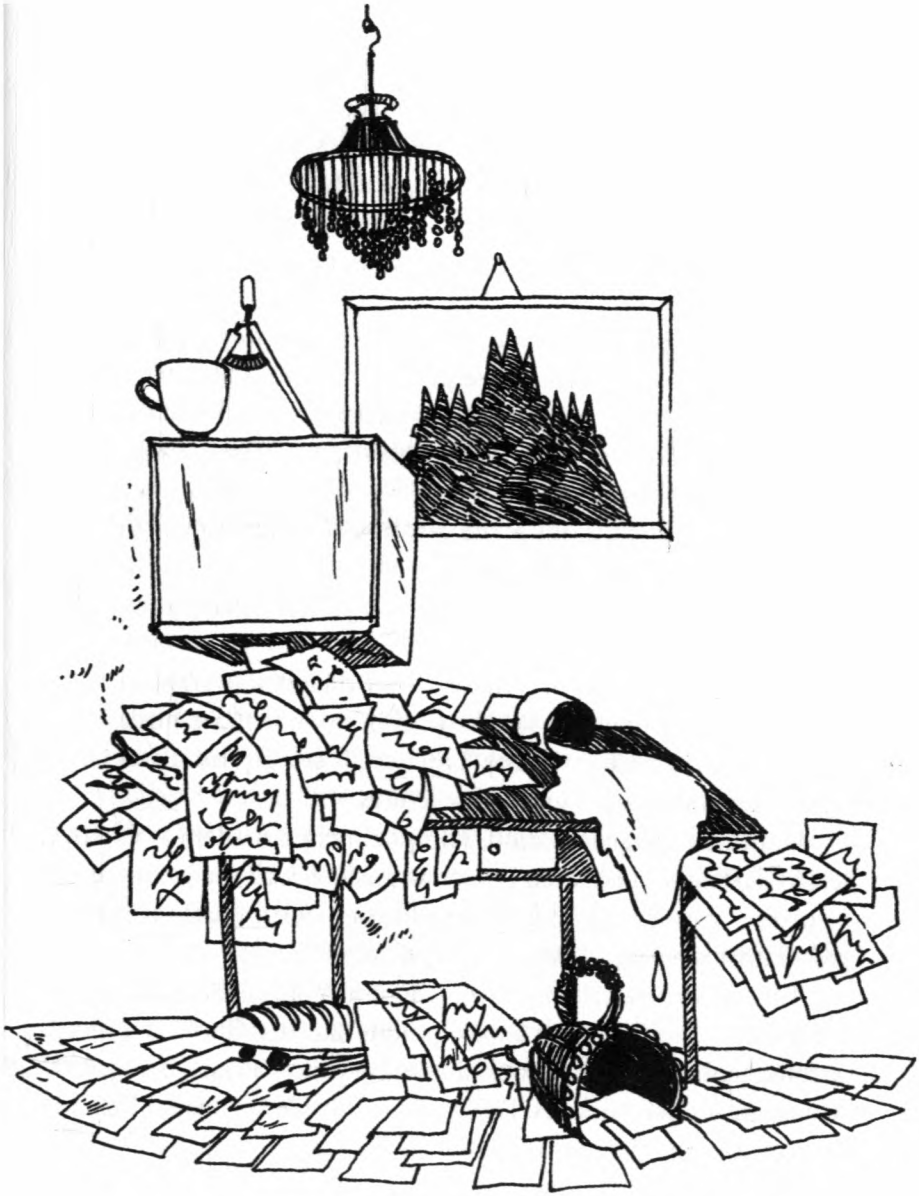

nasrus kyšojo du aštrūs geležiniai kapliai... Už jų – varinis, it piktų dvasių šventyklos gaudžiantis varpas, pabaisos gomurys... Pasiplekšnodamas slidžios uodegos botagu ir ilgesingai kiauksėdamas, vaiduoklis pilnaties naktį kvietė savuosius į puotą...

– Kur jis? Aš noriu jį pamatyti! Kur tas vaiduoklis?! – ėmė nekantriai trypčioti sosto įpėdinis. – Aš pareikalausiu jį nubausti!

Vos didenybė dar kartą treptelėjo koja, netoliese pasigirdo cyptelėjimas. Panaktinis sukluso. Pridėjęs pirštą prie lūpų, nutildė didenybę. Nuobodžiavę teatralai taip pat įsiklausė.

Be jokios abejonės, keisti garsai sklido iš greta esančios salės. Ūmai pasigirdo daugiabalsis kiauksėjimas, netrukus jis virto visuotiniu ūžesiu.

Panaktinis pasikrapštė ausį. Įsitikinęs, kad nepasigirdo, ėmė žvalgytis, kaip ir pro kurią pusę greičiau sprukti iš teatro. Teatralų, beje, ūžesys taip pat nesužavėjo. Neprigirdintis kompozitorius Amadėjus akimirką abejojo, tačiau ir jis neparodė noro pasidomėti, kas ten bilda už sienų.

– Jei tai vaiduoklis, jūs eikite pirmi, o aš – iš paskos, – drebančiomis kinkomis pareikalavo sosto įpėdinis.

Teatralams, kad ir kaip raukėsi, teko paklusti didenybės įsakymui.

Rūgščiais veidais visi pajudėjo link dūzgiančio lizdo. Sustoję prie salės „Po palme“ ir dar kartą įsitikinę, kad išties girdi ūžesį, niekas neišdrįso praverti durų. Taip būtų ir stovėję, tačiau už nugarų besislepiantis sargas ėmė visus gėdinti.

Išvadinus dirigentą bailiu, kompozitorių Amadėjų – daržove, teatro dailininką Leonardą – nusmurgusiu žvirbliu, o režisierę Zaratustrą – vystančia mimoza, neapsikentęs sosto įpėdinis, visiems rodydamas pavyzdį, atplėšė salės „Po palme“ duris.

Tuntai cypčiojančių ir kiauksinčių graužikų, užsilipę ant banketinio stalo, stumdydamiesi dorojo puotos likučius. Gardžiai pasičepsėdami, naikino ne tik pirmos jaunystės ryklio pelekus, bet ir apvytusius vaisius bei daržoves. Dešimtimis, įsibridę iki pusės į dubenis, turškėsi krienų, majonezo, pomidorų ir avokadų padažuose. Pasikikendami, nedideliais būreliais ir skaitlingomis grupėmis, taškėsi tortų

kremais. Apsidrabstę salotomis ir želė, vartė nuo stalo mineralinio ir gaiviųjų gėrimų butelius. Spygaudami iš pasitenkinimo, žiauberiojo karamelines roželes, skrudintą duoną, džiūvėsius ir tortilijas. Šlamštė saldainius, sausainius, pyragaičius, traškučius ir vaflius.

Kiti šimtai, jau sočiai priputę, aplipę bazilikais, krapais ir petražolėmis, snūduriavo sukritę ant minkštasuolių ar sofų. Patogiai išsidrėbę foteliuose, kiauksėjo iš malonumo, negirdėdami, kaip vienas iš jų barbena per fortepijoną.

Bėgiodamas per klavišus, tariamas pianistas skleidė nepakeliamą triukšmą. It paklaikęs pirmyn ir atgal bėgiojo po klaviatūrą. Lyg norėdamas kažin ką įrodyti, taškėsi iš visų jėgų. Užduseęs, baksnodamas uodega, vis maigė iš paskutiniųjų dejuojantį instrumentą.

Kai pamišėlis pianistas neįtikėtina jėga prispaudė tuziną klavišų, iš palubės bumbtelėjo jo gentainis. Neištvėręs garso, nukrito ir kitas. Likęs būrelis, lipte aplipęs besisupantį šviestuvą, dar bandė išsilaikyti, tačiau ir jie netrukus jau riedėjo salės grindimis. Tačiau apkurtęs nuo triukšmo pianistas to nepastebėjo. Užsidegęs saviems parodyti, ką sugeba, dar atkakliau užgulė fortepijoną.

Apstulbęs didenybė kelis kartus pasitrynė akis. Akimirką jam pasirodė, kad salės lange šmėstelėjo kažkoks šešėlis.

Įsispoksoję į netikėtą reginį, teatralai kurį laiką stovėjo praradę amą. Staiga, jos didenybei Ferdinandui ėmus visa gerkle spiegti, visi pasileido nežinia kur.

XXV skyrius

Linksmybės „Po palme“ nutarta tęsti – su muzika

Teatrinis, išgąsdintas nesibaigiančio žmogaus riksmo, liovėsi groti. Įsiklausęs pažino didenybės balsą. Apimtas artėjančios grėsmės nuojautos, Pacukas kiauktelėjo, kad Pacai kuo greičiau baigtų puotą ir nedelsdami kraustytųsi į saugesnę vietą.

Tačiau Pacai nė nemanė kažkur eiti. Vieni palaimingai miegojo, kiti abejingai suposi ant užuolaidos skersinio, o treti graužė viską paeiliui, pasiryžę nepalikti akmens ant akmens.

Artimiausi teatrinio broliai ir seserys taip pat neskubėjo niekur pėdinti. Šaunieji broliukai, prasimanę pramogą, krapštė skylę sienoje. O sesutės, išsitepliojusios pyragaičių kremais ir pasidabinusios biskvito trupinėliais, dairėsi jaunikių.

Motulė, sutaršiusi veik visą šakotį, vis dūsavo ir nebepajėgė krustelėti. Išvirtusi ant fortepijono dangčio, užversta galva žiūrėjo į lubas. Vis padejuodama kartojo pripuolusiam šalia teatriniui, kad jai „Po palme“ patinka: sotus maistas, gyva muzika, graži aplinka. Ji neprieštarautų čia visam laikui pasilikti.

Pacukui, kad ir kaip kiauksėjo, niekaip nesisekė motulės įtikinti, kad „Po palme“ užsibūti pavojinga. Netrukus čia gali sulėkti žmonės, kurie nepasigailės Pacų giminės. Tačiau užsispyrusi ir nuo šampano apkvaitusi motulė nieko nenorėjo girdėti. Pukšėdama vis vogravo, jog neišmintinga palikti tokią mielą vietelę, o ir pagraužti dar likę.

Ūmai Pacų giminė ėmė rodytis Pacukui skausmingai svetima. Jis nebepajėgė susikalbėti. Visi buvo susirūpinę tik pilvo, poilsio ar meilės reikaliukais.

Prarandantis kantrybę teatrinis pasišiaušė, už lango staiga pamatė Gaidį. Šis, užsilipęs ant palangės, išsprogusiomis akimis spoksojo į netrukus prarasiantį savitvardą Pacuką.

Ir Pacukas, ūmai metęs iš galvos nusikalstamas mintis apie panaudotiną prieš giminę prievartą, ryžosi paprašyti Gaidžio pagalbos. Užšokęs ant palangės, ketino iškloti, kas čia įvyko. Tačiau Gaidys, Pacukui nespėjus prasižioti, atskleidė, kad viską girdėjęs ir matęs.

Kai Pacukas leptelėjo apie pagalbą, supratingai pakratęs skiauterę, Gaidys ėmė brangintis. Kalbėjo, kad galbūt galėtų padėti naujakurių lizdui, gal atsirastų vietos po jo krištoliniais skliautais. Deja, teatriniui išdavikiškai pabėgus, jaučia gilią nuoskaudą. Atseit, Gaidys tenorėjęs atskleisti krištolinių skliautų paslaptį – plačiu sparno mostu mielam draugui aprodyti, kas galėtų nutikti, teatralams įsiutinus operos Gaidį. Pats jis, sergėk Dieve, niekam nieko pikto nelinki.

Pacukui, išklausius Gaidžio kalbą, pasidarė gėda. Norėjosi kuo greičiau pamiršti nesusipratimą. Ir tik todėl, kad nebeliktų nereikalingos įtampos, Pacukas liuoktelėjo nuo palangės ant fortepijono. Užgavęs kelis klavišus, ėmėsi smagaus akordo. Šį spustelėjęs, pažėrė pabirų garsų takelį.

Kai Pacukas uodegos galiuku stuktelėjo per juodąjį klavišą, neatsispyręs pagundai, Gaidys užgiedojo. O tada, mikliai užskridęs ant fortepijono, džiaugsmingai paleido gerklę. Pakėlęs milžinišką snapą ir pasipūtęs, ėmė klykčioti. Laimingas ir įsijautęs pakėlė sparnus. Netrukus, pašiaušomis plunksnomis, jau skeryčiojosi ir mosavo į visas puses, barstydamas ant Pacų pūkus ir savo plunksnas.

Neapsikentusi motulė stryktelėjo nuo fortepijono – kuo toliau nuo nepakeliamo kakarykavimo. Snaudusieji foteliuose taip pat pabudo. Paspringęs alyvuogės kauliuku, kompiuterinis brolis ėmė žvalgytis mažiau triukšmingų kampelių.

Po valandėlės subruzdo ir kiti Pacai. Kilus visuotinam erzeliui, lizdas pasišovė visiems laikams nutildyti Gaidį. Tačiau šio geležinis balsas pasirodė stipresnis. Baikštesni Paciokai, išgąsdinti negirdėtos jėgos, dairėsi sprukti.

Tada teatrinis – jei čia kažkam nepatinka – pasiūlė tykesnę vietelę. Atseit, operos solistui maloniai sutikus, šis palydėsiąs, kur ramiau, mažiau muzikos, daugiau komforto. Beje, motulei slėptuvė turėtų patikti – prabangūs krištoliniai skliautai, drėgmė, o ir operos teatras šalia. Pranešus iš anksto ir susitarus, bus visada laukiama. Teatrinis, tiesa, į krištolinių skliautų urvą su Pacų giminėmis nebeisiąs. Ketina su solistu dar ilgai repetuoti. Bet prisižada užsukti. Būtinai aplankys mamą, kai tik suras laiko.

Neturėdamas pasirinkimo, lizdas priėmė teatrinio pasiūlymą. Pasišiaušusi motulė, tiesa, puolė graudintis, atseit, jai labai ilgu skirtis su mylimu Pacuku. Pavargusi spausti ašarą, sutreškino sraigės kiautą ir vis kiauksėjo, kad mirtinai pasiilgs sūnaus.

Teatrinis, vos gailestingasis Gaidys nusivedė paskui save lizdo pulkus, išleido galingą atodūsį. Dėl visa pikta apieškojęs, ar kuris iš savų nesumanė „Po palme“ pasilikti, vėl liuoktelėjo ant fortepijono. Dabar, atgavęs dvasios ramybę, teatrinis galėjo išlieti visus neseniai patirtų išgyvenimų jausmus.

XVI skyrius

Dumti kuo greičiau iš to teatro!

Teatralams skutant koridoriais ir didenybei prasinešant pro teatro elektros skydinę, pašonėje kažkas atsakančiai daužėsi.

Užčirškėjus svylantiems laidams, plykstelėjo melsvas žaibas. Pro plyšius pabiro žiežirbos. Griausmingai subraškėjusios, su trenksmais išvirto metalinės skydinės durys. Ant skardos gulėjo išsitiesęs teatro generalinis direktorius.

Pabaidytas trenksmo, didenybė staigiai metėsi į šalį. Tačiau, iš sėdmenų atpažinęs generalinį, stabtelėjo.

Su atlaidžia užuojauta sosto įpėdinis Ferdinandas pažvelgė į generalinį. Šis atrodė apgalėtinai. Dabar buvo panašus į pašluostę, o ne į valstybės teatro direktorių – itin garbios įstaigos vadovą, kažkada apdovanotą Darbo raudonosios vėliavos ordinu.

Neturintis kur dėti akių generalinis pakilo baltas it drobė. Teatro direktoriaus iškamuotas veidas bylojo, kad skydinėje jis tūnojo ne vieną valandą. Ir išties, pasislėpęs iš gėdos po žlugusios premjeros, ketino čia pralaukti, kol aistros aprims, o didenybė pamirš visus teatre įvykusius, pavadinkime, nesusipratimus. Tačiau didenybei nieko pamiršti neprireikė, mat jo atmintis buvo ypatingai trumpa.

– Aš ką tik mačiau iš lanksčių uodegų supintą lizdą, – norėdamas kuo greičiau pasiteisinti, ėmė veblenti generalinis. – Jis buvo tankus, tirštas ir klampus it kisielius, – pasišovė papasakoti didenybei, ką prieš akimirką patyrė skydinėje. – Išsiliejęs per kraštus, naikino visa, kas gyva...

– Žinau! – sušuko saugiu lanku apeidamas generalinį panaktinis ir sparčiai nušlubčiojo tolyn.

– Susibėgę į teatro elektros skydinę iš įvairiausių pakampių ir mano generalinio orumo nepaisydami, pasipliaukšėdami kailiniuotais bizūnais, jie naršė tarp kojų...

– Nieko nauja! – mestelėjo it raketa koridoriais nuskriejanti režisierė Zaratustra. – Pasakaitės.

– Sumaniausi žvalgai, ieškodami skydinėje giliausių landų, pro kurias galėtų išsivesti savuosius, dairėsi man ant pečių užšokę...

– Ai! – aiktelėjo suklupęs kompozitorius Amadėjus, tačiau akimirksniu pašoko ir dumte nudūmė pasieniais.

– Kai surado ieškotą kelią, jie leidosi būriu gilyn...

– Ir tiek žinių! – riktelėjo iš visų jėgų maunantis link centrinio išėjimo teatro dailininkas.

– Blaškydamasis ir dusdamas nuo tvaiko elektros skydinėje, ėmiau daužyti užsitrenkusias duris, tačiau graužiko uodega, tampriai apsivijusi mano kaklą...

– Jau girdėjau! – kaip galima garsiau šūktelėjo nebesiklausantis generalinio kliedesių didenybė.

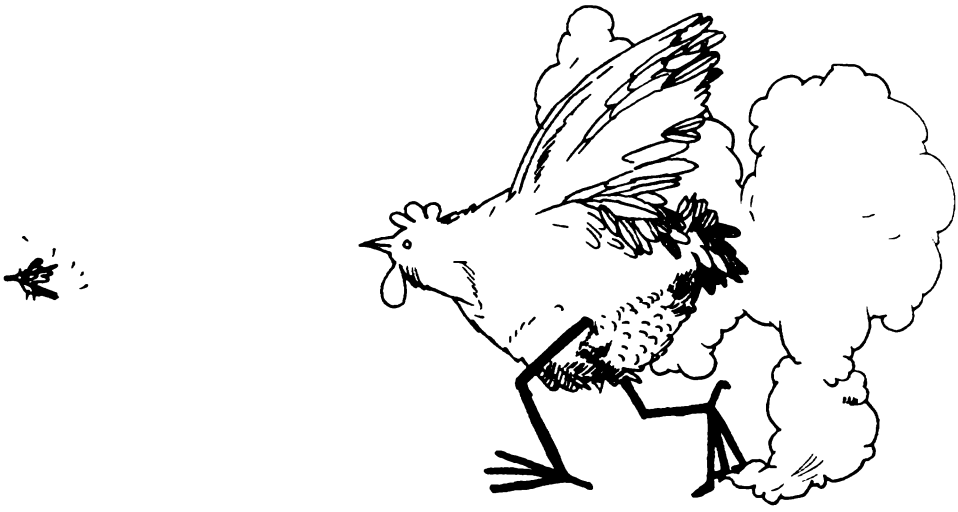

– Bet visa tai – teisybė!!! – vis dar norėjo įrodyti savo tiesą generalinis.

Netrukus fon Eduardas pasileido paskui didenybę ir pirma jo nukūrusius teatralus.

– Palaukite manęs! – ūmai pasigirdo šauksmas. – Padėkite!

Staiga atsigręžęs, generalinis išvydo papūgą besivejančią perekšlę. Stulbinančio ūgio mutantė perekšlė atrodė pavojinga, visu greičiu pasinešusi purtėsi ir aplink save kėlė baltus pudros debesis.

Sumojęs, kad paskutiniu metu ne tik elektros skydinėje, bet ir visame teatre vyksta keisti dalykai, generalinis ėmė dar sparčiau bėgti. Pasipustęs padus, vogčiom dairėsi, ar toli ta žmogaus balsu klykaujanti pabaisa.

XXVII skyrius

Ir užčiaups kudakuojančią perekšlę griausmingas valdovų skambutis

Teatralams ištrūkus iš operos, didenybė ėmė zirzti, kad pavargo ir dabar norėtų į restoraną. Atseit, įpėdiniui gana tų kvailų ekskursijų po fantomo lankytas vietas.

Sargybiniams lydint didenybę į artimiausią valgyklėlę, pasivijo užduseęs generalinis. Nevaliojantis pratarti nė žodžio, generalinis baikščiai dairėsi teatro durų pusėn. Iškalbingai mosuodamas rankomis, labai norėjo kažką pasakyti.

Nespėjus generaliniam prasižioti, tarpduryje purptelėjo išgąsdinta papūga, paskui ją – klykaujanti sparnuota pabaisa. Stručio dydžio paukštis, plasnodamas milžiniškais sparnais, pavojingai lėkė link didenybės ir aplink jį susispietusių teatralų grupelės.

Neišsigandęs, tačiau atsargus – dėl šventos ramybės – didenybė pasislėpė už nugarų.

Keistas paukštis, įpuolęs į teatralų ratelį, ėmė primadonos Violetos balsu spygauti.

Šūkaliojo perekšlė, papūgai baikščiai purptelėjus ant didenybės peties, kažkokias nesąmones apie operos fantomą, nuo kurio, atseit, slėpėsi sargo prigąsdinta ir apmirusi iš baimės butaforinėje. Neužsičiaupdama višta kliedėjo apie šalia stovėjusią ir atgimusią Gaidžio iškamšą, kurią nuo lentynos su trenksmais nuvertė užšokęs Pacukas – įžūlus graužikas. Vogravo, kaip sustingusi ji nedrįso pajudėti. Visą laiką bijojo ir žingsnį žengti, girdėdama paslaptingus garsus teatre. Prisipažino, kad nebeiškentusi ilgiau stypsoti, kai butaforinėje pamatė gausybę susivijusių uodegų.

Generalinis, įsiklausęs į spygaujančią perekšlę, pažino primadonos balsą. Teatralai taip pat prisiminė teatre pamirštą solistę.

– Tai mūsų primadona! – vienu balsu sušuko teatralai. – Violeta!!!

– Aš ją žinau... – suirzo didenybė. – Girdėjau... Pažįstu... – kad nusiramintų ėmė timpčioti tirtančios papūgos plunksnas.

Ir tada didenybės kišenėje suskambo ypač tranki muzika. Krūptelėjus pešamai papūgai, sosto įpėdinis ryžosi atsiliepti į telefono skambutį.

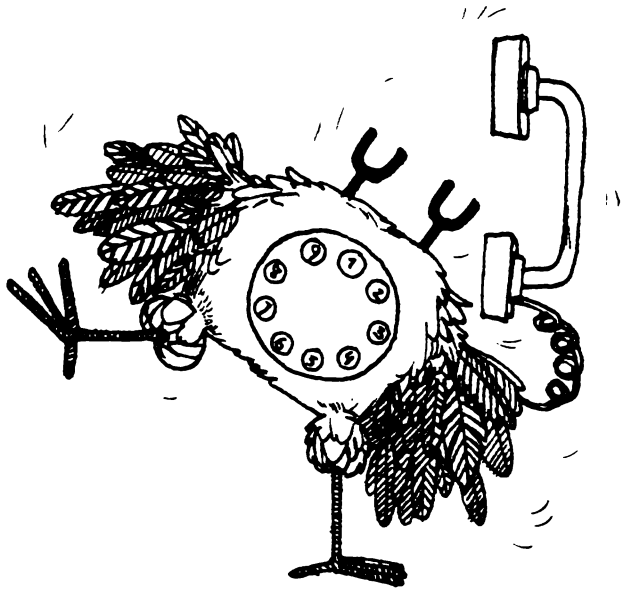

Skambino valdovė – monarchė Matilda.

– Čia tu?!

– Aš, – nuolankiai prisipažino didenybė.

– Ar tikrai tu?!

– Aš...

– Tai dabar paklausyk! – valdovės Matildos įtūžis buvo beribis, o ledinis balsas iš telefono sklido toli už teatro aikštės ribų.

Ir teatralai, ir apsauga, ir visas miestas dabar girdėjo, kaip valdovė barė vienturtį įpėdinį, kad šis bastosi – be leidimo ir šiltų kojinių! Kur tai matyta?! Siaubas!!! Geri žmonės pranešę, kad valkiojasi su kažkokiais tipais, turbūt pašlemėkais. Landžioja be priežiūros po operą, neatsiliepia į skambučius ir svarbiausia – šiandien dar nieko nevalgė!!!

– Kada paskutinį kartą valgei?! Kada tu valgei?!..

Sosto įpėdinis norėjo pasiteisinti valdovei ir paaiškinti, kad jo laisva valia neseniai įšaldytame teatre dedasi negirdėti dalykai, tačiau ši nieko nenorėjo girdėti.

– Tu man atsakyk, ką tu paskutinį sykį valgei?!.. Tyli?.. Kodėl tu tyli?!

Kai valdovė perdavė telefoną valdovui, nugriaudėjo grėsmingas bosas.

– Čia tu?!

– Aš...

– Ne, tai jau ne tu!!!

It kūju kaldamas per geležį, valdovas Pranciškus Juozapas susakė, kas netrukus atsitiks: sosto įpėdinio teatrinės fantazijos bus įžemintos, norai – apriboti, o sprendimai – atšaukti. Be to, jis pats nedelsdamas atvyksiąs į teatrą, kad savo akimis įsitikintų, kokios nepagrįstos valstybėje sklinda kalbos apie didenybei prisisapnavusius vaiduoklius, apie kuriuos jis tauškė miegamajame, iš sapnų dar nepabudęs.

Vos sosto įpėdinis prasižiojo, kad ką tik teatre „Po palme“ matė pasibaisėtiną lizdą, valdovas stačiai užbaubė, kad teatruose palmės neauga ir ten negali būti jokių lizdų, nes garbios valdovų dinastijos globojamas teatras yra ne kiaušinių perykla, o rimta įstaiga – šviesos, grožio ir gėrio židinys.

– Bet aš mačiau!

– Ką?!! – suriko valdovas.

Ir tada, visų girdinčių pokalbį teatralų džiaugsmui, Pranciškus Juozapas ėmė stūgauti apie gerąsias dvasias ir amžinąją šviesą, kurią skleidžia teatro šventovė. Užsiminė ir apie vokalo meną globojančius dievus, kilnią artistų tarnystę bei apie šventovės aukurą prižiūrinčių žmonių dvasingumą, įskaitant ir panaktinių.

Įsijautęs valdovas geras dešimt minučių šūkčiojo, kad itin skaudžiai išgyvena ir labai gailisi nematęs naujausios „Paukščių tako“ premjeros, mat neatidėliotini valstybiniai reikalai jį su valdove pašaukė į varginančią kelionę – Monako pajūrį. Iš jos ką tik grįžo kupinas pačių nuostabiausių įspūdžių. Taip, įspūdžiai buvo kuo puikiausi. Jau seniai panašių nebuvo patyręs – taip smagiai žeberklu jūroje pažvejojęs.

Valdovui betauškiant telefonu apie pavydėtinai pavykusias baltakasių undinių, jūros arkliukų ir saulėlydžių nuotraukas, pro pravertą teatro langą pragydo Gaidys.

Teatralai susižvalgė.

Atitraukęs telefoną nuo ausies, didenybė išgirdo grojant fortepijonu. Kažkas švelniai užgaudamas klavišus ėmė tverti graudžiai ilgesingą melodiją. Atsklindanti iš nežinios, prisodrinta taurios paslapties, ji nė vieno negalėjo palikti abejingo. Visi nutilę įsispoksojo į salės „Po palme“ langą.

– Tai operos fantomas, – kuo tyliau sušnabždėjo panaktinis.

– Karamba! – sušuko ant didenybės peties tupinti papūga. – Palundra! Palundra! – ėmė į visas puses klykauti.

XXVIII skyrius

Stulbinanti „Paukščių tako“ sėkmė, arba Nesudaužęs kiaušinio, omleto neišsikepsi

Valdovas Pranciškus Juozapas laikėsi duoto žodžio.

Iš pat ryto monarchas atvyko į teatrą. Su palyda apėjęs ir apžiūrėjęs patalpas, nieko įtartina nepamatė. Neaptiko, nepaisant netvarkos, ir prasimanytų lizdų ar paukščių pėdsakų.

Radęs teatro turtą nespėtą išgrobstyti ir nusiraminęs, įsakė visiems teatralams nedelsiant susirinkti, o vakare jam ir valdovei Matildai parodyti tiek nereikalingų kalbų sukėlusią operą. Būdamas itin dalykiškas, po valandėlės išskubėjo svarbesniais reikalais.

Surankioti iš pakampių teatralai į operą rinkosi pakilios nuotaikos. Taip niekur ir nespėję pritapti, jautėsi sugrįžę į namus – laimingi. Galbūt todėl su užkrečiančia energija ir entuziazmu visi ėmė ruoštis spektakliui.

Muzikantai, vadovaujami nenustygstančio vietoje dirigento, derino išklibusius instrumentus. Choristai ir baletas, valdingai šūkčiojant iš parterio režisierei, repetavo sudėtingesnes scenas.

– Paukščiai nepalieka savo lizdų! Jaunikliai tupi su tėvais! Tai pagrindinė spektaklio mintis! Įsikalkit tai į galvą! – šūkaliojo režisierė. – Pingvinai, prisiglaudę prie stručių, laukia su kiaušiniais, kol nusileis perekšlė! – visur skambėjo reiklus Zaratustros balsas.

Solistai, sulindę į repeticijų salę, atsineštomis arbatėlėmis ir žolelių nuovirais skalavo prikimusias gerkles. Teatro dailininkas, klūpodamas scenoje ant kelių, vis gražino dangaus skliauto dekoracijos lopinėlius. Apsėstas kūrybinio polėkio, kompozitorius paskubomis vis gadino ir taisė, tobulino ir vėl gadino „Paukščių tako“ operos partitūrą.

Visi kiti teatralai taip pat turėjo ką veikti – kas siuvo, kas kalė, kas gręžė, kas švietė. O antai panaktinis Kafka, jau galvojantis apie politiko karjerą, su generaliniu fon Eduardu visur landžiojo, kaišiojo nosis ir labai bijojo, kad nieko blogo teatre staiga nenutiktų.

Vakare, kaip ir tikėtasi, su palyda teatre pasirodė valdovė Matilda ir valdovas Praciškus Juozapas. Išsipustę ir išsikvėpinę, nepaleisdami angelėliu papuošto didenybės Ferdinando iš rankų, jie kopė teatro laiptų maršu lėtai ir iškilmingai. Nežymiai linkčiodami iš šonų sustojusiems pavaldiniams, valdovai priartėjo prie centrinės ložės, kur jų laukė generalinio parūpinti itin minkšti krėslai. Pats generalinis, nuolankiai tūpčiodamas, atvėrė ložės duris ir, galantiškai stumtelėjęs krėslus, pasodino kilmingąją šeimyną į savo vietas.

Gausi teatro publika, pagarbos vardan pašokusi iš vietų, kai mėlynojo kraujo valdovai pasirodė ložėje, ketino sukelti ovacijas. Tačiau valdovas, santūriai besišypsant valdovei, įtaigiu mostu visiems priminė, jog puikiai prisimena, kad žmonės juos myli.

Aptilus žiūrovų šurmuliui ir užgesus salėje šviesoms, į orkestrinę įslinko susikaupęs dirigentas Modestas. Baikščiai linktelėjęs

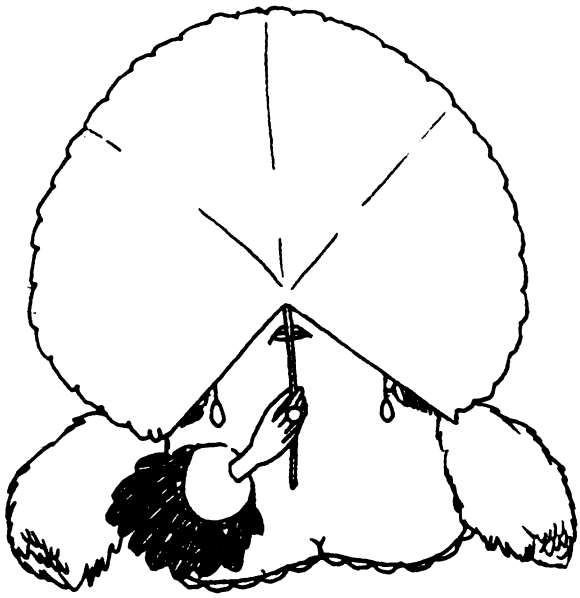

valdovams, pakėlė orkestrą. Dar nenutilus žiūrovų plojimams, davė ženklą vėl visiems susėsti.

Akimirką luktelėjęs, dirigentas iškėlė rankas. Sustingęs mirtinoje tyloje, pagaliau energingai mostelėjo batuta.

Užgriaudėjus operos uvertiūrai, vis giliau dūsaujanti valdovė Matilda ėmė vėdintis vėduokle. Didenybė Ferdinandas – šiugždenti saldainių popierėliais. O smalsus valdovas Pranciškus Juozapas, kylant sunkaus pliušo uždangai, itin susidomėjo „Paukščių tako“ operos programėle.

Vos scenoje pasirodė putpelės, pingvinai, fazanai ir stručiai – jau pažįstami „Paukščių tako“ operos personažai, nieko gera nesitikintis Pacukas susižvalgė su Gaidžiu. Abu bičiuliai, pasislėpę už šviestuvo, it suokalbininkai laukė, kada iš orkestrinės pro šalį gėdingai pirptels trimitas ar ne laiku prapliurps užsižiopsojęs trombonas.

Lėtai kylant uždangai, scenoje ėmė rinktis stručiai, pingvinai, povai ir fazanai – operos personažai

Tačiau kol kas nieko panašaus neatsitiko – šikšnosparnių choras uždainavo darniai, o šokančių putpelių pulkelis scenoje neslidinėjo. Muzika, beje, taip pat ypatingai neerzino, kaip ir režisierės Zaratustros paskubomis sugalvotos mizanscenos.

Nejučia Pacukas įsispoksojo į reginį. Nebematydamas nieko aplinkui, grožėjosi fazanų vaidyba, įdėmiai klausėsi povų dueto. Pastatęs ausis ir virpčiodamas uodegą, kai kurtinys vienu atsikvėpimu suskėlė savo kupletus, jau norėjo kiauktelėti iš pasitenkinimo, tačiau susivaldė.

Iš dausų nusileidus išpudruotai perekšlei, užgniaužęs kvapą teatrinis laukė, kol ši prasižios. Primadona Violeta, gavusi iš dirigento ženklą, uždainavo laiku. Neklydinėdama ir pataikydama į tonaciją, vis drąsiau dainavo savo perekšlės ariją, džiugindama publiką bei Pacuką iki šiol nė neįtartais artistės gabumais.

Kai neužsikirsdama perekšlė išleido aukštą gaidą, Pacukas pasisuko į Gaidį. Šis, baikščiai krūptelėjęs, staiga susigūžė. Vos primadona paleido dar vieną garsą, susitraukė.

Sumažėjęs per sprindį Gaidys, po kiekvienos primadonos tiksliai išdainuotos gaidos, ėmė nykti akyse. Įpusėjus arijai, buvo vos colio. Artėjant arijos finalui – ne didesnis už degtukų dėžutę.

Pacukas, kad ir kaip norėjo, niekuo negalėjo padėti tirpte tirpstančiam bičiuliui. Nevaliodamas persiplėšti per pusę, pasimetęs dairėsi čia į sceną, čia vėl į Gaidį...

Perekšlei tobulai paėmus aukščiausią natą, Gaidys tapo vos įžiūrimas. O baigus tęsti – visai išnyko.

gaidys visai išnyko

Išgaravo?..

Pacukas, vieną akimirką jau norėjęs prisijungti prie sukilusios publikos ovacijų, susivokė, kad apšvietimo ložėje tūno vienas. Šalia nebebuvo bičiulio, su kuriuo dar taip neseniai ir nepamirštamai šauniai muzikavo „Po palme“. O kaip jis balsingai, pasikratydamas skiautere, giedojo!..

Keista...

Apšniukštinėjęs Gaidžio niekur nebemamatė – nei po kėde, nei už šviestuvo. Dėl visa pikta kuo gailiau kiauktelėjo. Deja, ir graudžiai cyptelėjęs, neišgirdo jam atitariant „kakariekū“.

Nesiliaujant publikai trypti kojomis ir primadonai už sudainuotą ariją šaukiant „Bravo!“, teatrinį apėmė liūdesys.

Gaidžio netektis buvo pernelyg staigi ir netikėta. Negana to, dvigubai skaudi, Pacukui matant ir girdint, kaip krykštauja patenkinti žiūrovai, kaip linkčioja jiems laiminga primadona, pratrūkusių valdovų šūksniais raginama dar kartą sudainuoti visus sužavėjusią ariją.

Pacukas, nepajėgdamas pakelti krūtinę užliejusios širdgėlos, ryžosi palikti apšvietimo ložę. Vienas, nebeturėdamas vilties, tačiau keliolika kartų dar atidžiai apsidairęs ir įsitikinęs, kad neklysta, nesulaukęs operos pertraukos, išslinko į koridorių. Čia, pabėgęs nuo visuotinio džiūgavimo ir šmurkštelėjęs į pirmą pasitaikiusią landą, vylėsi nusiraminti.

Vos teatrinis susivaldė nepravirkti, pažino šalimais kiauksint motulę. Pasiklydusi tarp nepažįstamų landų Pacienė, sutikusi sūnų, džiaugsmingai cyptelėjo. Nedelsdama arčiau teatrinio pašaukusi brolius ir seseris, Pacienė prisipažino, kad labai pasiilgo sūnaus. Neva neištvėrusi ilgesio, išsiruošė jo paieškoti – gal sutiks kartais pražuvėlį. Ir štai – džiaugsmas – vėl mato sūnų!

Ilgai čiauškėjo motulė, kad po krištoliniais skliautais nieko netrūksta – šauni vieta lizdui, ir oras sveikatai dėkingas, ir ką pagraužti visada atsiranda.

Išpasakojusi, kaip įsikūrė ir nežinia dėl ko paaimanavusi, ėmė staiga priekaištauti Pacukui, kad šis nesurado laiko jos aplankyti. O ir Gaidys naujojo teatro dorai neaprodė, į operos premjerą

nepakvietė. Neužsiminęs ir apie banketą, jo pratęsimą, meniu. Ji, teatrinė Pacienė, atseit, visada gyvenusi prabangiuose teatruose, anksčiau menkiausios šventės ar vakarėlio nepraleisdavusi. Todėl jai labai skaudu, kad mylimas sūnus ir jo draugai taip elgiasi. Ir, jei Pacukas gėdijasi savo artimųjų, lai tiesiai pasako. Be to, jei taip nori žinoti, niekas operoje ilgėliau užstrigti netrokšta, apačioje – po krištoliniais skliautais – apstu ir kitų rūpesčių.

Akimirką Pacukas jau norėjo pertraukti motulę ir visiems papasakoti, kas ką tik už šviestuvo atsitiko. Tačiau susivokė, kad nebus suprastas.

Nebepajėgdamas ilgiau liūdėti dėl Gaidžio netekties ir klausytis motulės niurzgėjimo, ryžosi – ramybės vardan – lizdą pakviesti į antrąjį operos veiksmą. Motulė, pabumbėjusi, kad apšvietimo ložėje jai per karšta, vis dėlto pasiliko žiūrėti spektaklio.

Susigrūdęs apšvietimo ložėje, lizdas it pakerėtas žiūrėjo antrąjį spektaklio veiksmą. Iš malonumo pasikiauksėdami ir pasicypsėdami visi klausėsi tobulo paukščių-angelų choro, subtilaus orkestro griežimo ir nepriekaištingų primadonos perekšlės arijų.

Tačiau teatriniui nebuvo taip gera. Mintimis vis sugrįždavo į praeitį, kai Gaidžiui giedant, smagiai barškino fortepijoną „Po palme“. Prisiminė, kaip išsigandęs nuo jo tariamos grėsmės slėpėsi generalinio kabinete, kaip iš visų spėkų timptelėjo butaforinėje jo uodegos plunksną, kaip abu laimingi siautėjo primadonos grimo kambaryje, kaip...

Staiga pratrūkusios publikos ovacijos pažadino Pacuką iš prisiminimų.

Jau kurį laiką scenoje lankstėsi primadona Violeta. Iki ausų išsišiepusi perekšlė, už rankų išvesta pingvinų į avansceną, giliai tūpčiojo šalia butaforinių kiaušinių ir vis gaudė krintančias jai skirtas gėlių puokštes.

Kažkuris iš vikresnių stručių ištempė iš orkestro duobės į rampos šviesą maestro Modestą. Paskui šį įbildėjo kurapkų išstumta operos režisierė Zaratustra.

Kukliai greta kulisų stoviniavęs teatro dailininkas Leonardas, gavęs iš gerbėjų mažiausią gėlių glėbį, išbėgo ieškoti kompozitoriaus Amadėjaus...

Sugrįžęs su operos autoriumi ir prisiplakusiu panaktiniu Kafka, Leonardas penketą kartų šiuos nulenkė prieš įsiaudrinusią publiką.

Nesitikėjęs tokios pagarbos, panaktinis tik gūžčiojo pečiais, skėsčiojo rankomis, rodydamas tai į dirigentą, tai į orkestrą, tai į primadoną, dabar itin taikliai valdovams svaidančią žiūrovų dovanotas gėlių puokštes.

Pakilę iš savo krėslų, valdovai taip pat netingėjo visa jėga ploti katučių. Net ir drausmingas sosto įpėdinis Ferdinandas plakė delnais. Negana to, ištaikęs palankią akimirką, nepabijojo – tėvams matant – pasiųsti ir keletą oro bučinių primadonai. Bučkius tariamai sugavusi perekšlė juos persiuntė atgal. Žinoma, visus tris padalijusi valdovų šeimynai po lygiai.

Atrodo, kad ir papūga, tupėjusi auksiniame narvelyje valdovui ant kelių, buvo itin patenkinta reginiu. Kažką vis džiaugsmingai gargaliavo, įsiliedama į ovacijų ir visuotinio džiugesio gausmą.

Nežinia kiek kartų pakilus ir nusileidus uždangai, apkimus išsišūkavusiems, paskaudus nuo trypčiojimo kojoms ir užsiliepsnojus žiūrovų delnams, valdovai su sosto įpėdiniu, lydimi švytinčio generalinio, paliko centrinę ložę.

Po akimirkos ėmė skirstytis ir kiti operos klausytojai – visi patenkinti, kupini palankiausių įspūdžių, dvasiškai praturtėję ir pakylėti.

Vos salę paliko paskutinis žiūrovas, motulė Pacienė, prigesus šviesoms, ėmė dejuoti, kad baisiai pavargo – veik miršta. Atseit, spektaklis patiko, bet muzika per sudėtinga – iki šiol ausyse spengia. Dekoracijas, beje, šio teatro tepliorius įspūdingesnes galėjo sugalvoti – nieko nauja. O apie operos libretą ji verčiau patylėsianti: gėda autoriui šiais laikais taip nusipiginti.

Neatsisveikinusi su teatriniu, motulė Pacienė liuoktelėjo nuo šviestuvo ir nubildėjo slėptuvės kryptimi.

Aplipęs ložės sienas lizdas taip pat neketino po lempomis vakaroti. Pasigirdus scenoje išmontuojamų dekoracijų dundesiui, visi

Pacai būriu pajudėjo link krištolinių skliautų urvo, ten, atseit, būsią gerokai ramiau.

Pacukas, nespėjęs nė kiauktelėti, pasiliko vienas.

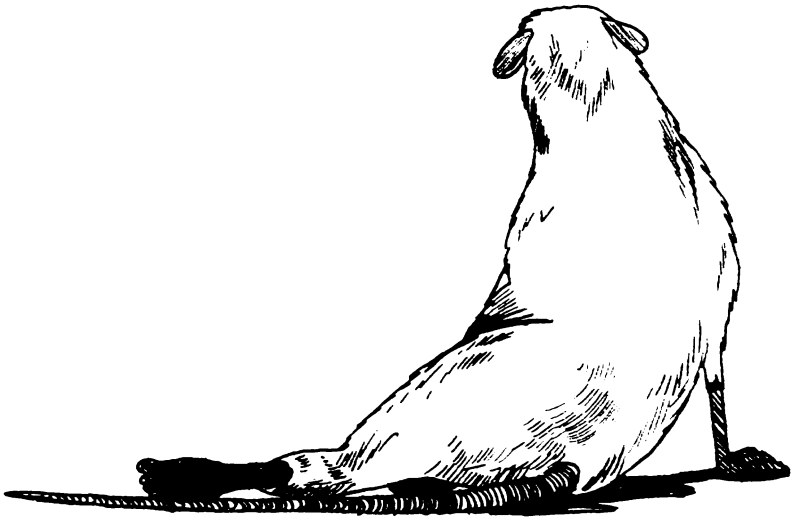

Nutilus dundesiui ir ištuštėjus teatrui, staiga pasidarė labai liūdna.

Pacukas vos neapsižliumbė tamsioje apšvietimo ložėje. Tupėjo ant karnizo. Svarstydamas, kodėl jam taip negera, bandė apmąstyti ką tik matytą vaidinimą.

Juk išties, galvojo teatrinis, spektakliui šį vakarą nieko netrūko: puikūs solistų balsai, darnus orkestras, talentinga vaidyba, išradinga režisūra, nepakartojamas scenovaizdis, paveiki muzika...

Bemintijant apie tobulą premjerą, skambtelėjo kažkoks paslaptingas garsas. Labai silpnas. Sklido iš toli, buvo vos pagaunamas jautria teatrinio klausa.

Pacukas įsiklausė. Dabar išties girdėjo.

Apsiraminęs, kad neapsiriko, įsistebeilijo į dumsią sceną. Gerai įsižiūrėjęs, prietemoje pamatė: užsikoręs ant stačios rampos krašto, pavojingai ritinėjosi į šalis kažkoks pūkuotas kamuoliukas. Spurdanti nerami dvaselė bet kurią akimirką galėjo nugarmėti į orkes-

trinės duobę. Reikėjo nedelsiant gelbėti trapią gyvybę. Sąžinė teatriniui neleido ramiai tupėti ložėje.

Jau norėjo Pacukas sušnyp,šti labai piktą pastabą ir išbarti tą pasiklydusį žioplį, tačiau, ūmai pašokęs iš vietos, teatrinis iš visos širdies nudžiugo – nuo rampos cyptelėjęs, į teatro scenos vidurį purptelėjo ką tik išsiritęs viščiukas.

Turinys

I skyrius
Reiklusis teatro senbuvis / 5

II skyrius
Kitaip ir negalėjo būti / 9

III skyrius
Anties perykloje / 14

IV skyrius
Garbingojo svečio apsilankymas / 17

V skyrius
Liūdnos nuotaikos po žlugusio spektaklio / 22

VI skyrius
Pacuko improvizacija „Iš širdgėlos visa tai“ / 26

VII skyrius
Baugūs vaiduoklių garsai naktį / 29

VIII skyrius
Nesiliaujantys gandai ir gandeliai / 31

IX skyrius
Sumaištis teatro aikštėje / 36

X skyrius
Ištuštėjusiame teatre / 41

XI skyrius
Didenybės valia – geležinė / 49

XII skyrius
Kur saugiausia vietelė? / 52

XIII skyrius
Virš teatralų – niūrus ateities debesis / 56

XIV skyrius
Anuomet, ir kaip seniai visa tai buvo... / 61

XV skyrius
Įsilaužėliai į teatrą – nevykėliai Mėnulio favoritai / 67

XVI skyrius
Panaktinio akistata su operos vaiduokliais / 71

XVII skyrius
Didenybės nerimas dėl teatralų moralės / 74

XVIII skyrius
Gaidys ir Pacukas – gimininges sielos / 78

XIX skyrius
Ne prarastos garbės, o teatro pabaisos beieškant / 84

XX skyrius
Rūstūs papročiai teatro požemiuose / 88

XXI skyrius
Ištiškusio panaktinio radybos / 91

XXII skyrius
Kraujo šauksmas – Pacuko artimųjų viešnagė / 94

XXIII skyrius
Vardan meno, teatralų ir teatrinių giminės! / 97

XXIV skyrius
Apakusios akys, apstulbę veidai – įsišėlusio lizdo puota / 100

XXV skyrius
Linksmybes „Po palme“ nutarta tęsti – su muzika / 104

XVI skyrius
Dumti kuo greičiau iš to teatro! / 108

XXVII skyrius
**Ir užčiaups kudakuojančią perekšlę
griausmingas valdovų skambutis / 111**

XXVIII skyrius
**Stulbinanti „Paukščių tako“ sėkmė, arba
Nesudaužęs kiaušinio, omleto neišsikepsi / 115**

Kunčius, Herkus

Ku-179 Kartą operoje : vieno teatrinio istorija : [literatūrinė fantazija] / Herkus Kunčius ; dailininkė Morta Griškevičiūtė. – Vilnius : Gelmės, 2014. – 128 p. : iliustr.

ISBN 978-609-95657-4-3

„Kartą operoje“ - tai žaisminga žinomo lietuvių rašytojo Herkaus Kunčiaus literatūrinė fantazija apie operos pasaulį: ne tik apie ją kuriančius žmones ir jos užkulisius, bet ir kviečiantis pamąstyti, ką reiškia operos žanras šiandienos visuomenėje. Ir tai autorius atskleidžia, kurdamas komišką situaciją - spektaklio „Paukščių takas“ fiasko. Kūrinyje veikia spalvingi, šaržuoti personažai - ne tik žmonės, bet ir personifikuoti gyvūnai, kurių pagrindinis - operos pastato gyventojas Pacukas. Jis tampa savotišku mediumu, reginčiu užkulisių situaciją ir perteikiančiu ją skaitytojams, bet ne kaip stebėtojas, o kaip aktyvus vyksmo dalyvis.

Svarbiausia čia – ne pramoginė, o pažintinė istorijos funkcija: patraukliai papasakoti apie operą, nuo kurios šiandieninis jaunimas dažnai yra gerokai nutolęs. Tekstą papildo žaismingos dailininkės Mortos Griškevičiūtės iliustracijos.

UDK 821.172-3

Herkus Kunčius

KARTĄ OPEROJE

Redagavo *Kristina Noreikienė*
Maketavo *Ramunė Girniukaitienė*
Iliustracijų autorė *Morta Griškevičiūtė*
Viršelio autorė *Kamilė Bėkštaitė-Dirsienė*
Viršelio nuotraukos autorius *Gintaras Vyšniauskas*

Tiražas 800 egz.
Išleido VšĮ „Gelmės“
Savanorių pr. 22-307, LT-03116 Vilnius
info@leidyklagelmes.lt / www.leidyklagelmes.lt
Išleido ir spausdino UAB „Petro ofsetas“
Račių g. 24, LT-03156 Vilnius, tel. (+370 5) 273 3347, faksas (+370 5) 273 3140
el. p. priemimas@petroofsetas.lt
www.petroofsetas.lt

Vos scenoje nusileidžia uždanga ir salę palieka paskutinis žiūrovas, operoje ima dėtis neįtikėtini dalykai. Čia užverda pavojų bei nuotykių kupinas gyvenimas, įvykiai veja vieni kitus, nes tai teatras – įstabiai paslaptinga vieta, kurioje kaskart įvyksta stebuklai.

Herkus Kunčius

...Aptilus žiūrovų šurmuliui ir užgesus salėje šviesoms, į orkestrinę įslinko susikaupęs dirigentas Modestas. Baikščiai linktelėjęs valdovams, pakėlė orkestrą. Dar nenutilus žiūrovų plojimams, davė ženklą vėl visiems susėsti.

Akimirką luktelėjęs, dirigentas iškėlė rankas. Sustingęs mirtinoje tyloje, pagaliau energingai mostelėjo batuta. <...>

Nejučia Pacukas įsispoksojo į reginį. Nebematydamas nieko aplinkui, grožėjosi fazanų vaidyba, įdėmiai klausėsi povų dueto. <...>

...Iš dausų nusileidus išpudruotai perekšlei, užgniaužęs kvapą teatrinis laukė, kol ši prasižios. Primadona Violeta, gavusi iš dirigento ženklą, uždainavo laiku. Neklydinėdama ir pataikydama į tonaciją, vis drąsiau dainavo savo perekšlės ariją, džiugindama publiką bei Pacuką iki šiol nė neįtartais artistės gabumais. <...>

...Juk išties, galvojo teatrinis, spektakliui šį vakarą nieko netrūko: puikūs solistų balsai, darnus orkestras, talentinga vaidyba, išradinga režisūra, nepakartojamas scenovaizdis, paveiki muzika...

ISBN 978-609-95657-4-3